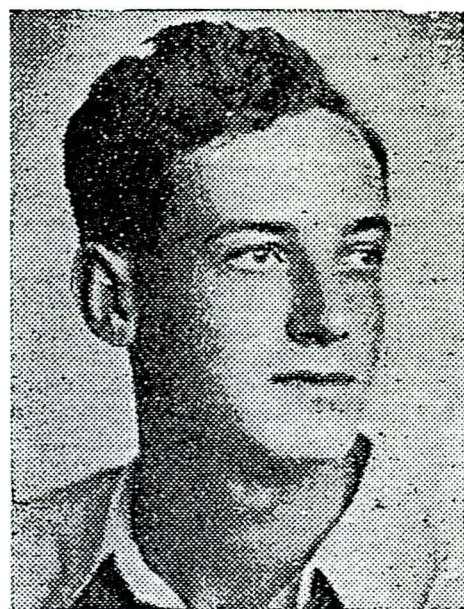

פֶּן אֶלְדֵּד

בן אבֶּל פֶּן (הצייר) ואסתר. נולד
ב־1.4.1928 בירושלים. מגיל 3—6
התגורר עם הוריו בחוץ-לארץ. ביקר
בגן-ילדים ובבית-ספר עממי בשווייץ
ובצרפת. סיים את הגימנסיה העברית
בירושלים והיה מדריך באגודת-
צופים. איש הרגש והמחשבה היה אלדד,
וכל חייו התלבט בבעיות הכלל והפרט.
ניחן בכשרון ספרותי בולט. כתב
סיפורים, פליטונים וניהל יומן, בו

נתגלתה אישיותו המקורית ויחסו העצמאי אל החברה.

אחר סיימו את לימודיו יצא להכשרה מגויסת, תחילה בקיבוץ
בית-השיטה ולאחר-מכן בקיבוץ עין-גב. בהיותו בהכשרה נטל חלק,
כאיש פלמ"ח, בהגנה על הגליל העליון — בקיבוץ עין-גב ובקיבוץ
עין-זיתים. מאחר שהשקפתו האישית על החיים לא הודתה עם החיים
השיתופיים בקיבוץ, עזב את ההכשרה בתחילת פברואר 1948 והצטרף
לאחד מגדודי הפלמ"ח. השתתף כלוחם וכקשר בקרבות על הקבוצות
מעלה-החמישה ונוה-אילן ובהתקפה על הר הקסטל. לאחרונה היה
בין מלווי השיירה לגוש עציון. בדרך חזרה לירושלים הותקפה
השיירה ליד נבי-דניאל, ובנס הצליח אלדד לחזור לגוש עציון. אולם
בהתקפה האחרונה שערך הלגיון על הגוש, ביום 13.5.1948, נפל

אלדד באחת העמדות בקבוצת כפר-עציון. ביום כ"ה במרחשון תש"י (17.11.1949) הועבר יחד עם כל חללי גוש עציון להר-הרצל בירושלים. אחרי נפלו נקבעה לפי פקודת המטכ"ל דרגתו הצבאית כסגן. בהיותו בן שבע-עשרה ומחצה כתב ביומנו: „החיים כשלעצמם ערכם מועט, אם אין מקדישים אותם למטרה קדושה ויקרה, הנעלה מן החיים, ושלמענה יש להקריבם”. חברה-לקרב, אשר נשארה בחיים מבין מגיני כפר-עציון האחרונים, מסרה, כי הדברים האחרונים אשר שמעה מפיו היו: „אותי חי לשבי לא יקחו!” בחודש אייר תשי"א (1951) הופיע בהוצאת „מסדה” הספר: „סגן אלדד פן — קובץ כתבים”.

תרלודת אלדד פן ז"ל

אלדד פן בנס של הצייר אבל פן ואשתו אסתר נולד בי"א ניסן תרפ"ח
(1.4.1928) בירושלים.

לרגל מקצועו היה האומן ומשפחתו יוצאים לעתים מזומנים לכרכי מערב
אירופה לישיבת ארעי ואלדד בקר את גן הילדים וביה"ס העממי בג'ניבה (שוויץ)
ובניצא (צרפת).

כשחזרה המשפחה לירושלים בשנת 1937 נכנס אלדד למכינה ד' בגמנסיה
רחביה בירושלים, וגמר את הגמנסיה בסוף יוני 1946. בגמנסיה היה מדריך הצופים.
עם גמר הגמנסיה יצא מיד להכשרה מגויסת מיסודו של פלמ"ח בבית השיטה ובעין-גב.

כשפרצה מלחמת השחרור השתתף אלדד בקרבות בגליל בחטיבת "יפתח". בסוף
ינואר 1948 עזב את ההכשרה ועבר לסביבת ירושלים. מפקדת פלמ"ח העבירה
למעלה-החמשה לחטיבת "הראל" לפלוגה הידועה בשם פלוגת המוות. משם היה יוצא
לקרבות בקסטל ובשער הגיא. תפקידו היה עבודת קשר, אלחוטאי נייד בשדה המלחמה.

ב-27 במרס 1948 לוח את השיירה האחרונה לגוש עציון המבודד, ובעוד אותו
היום היה בדרך חזרה. בקרב בנכי דניאל הצליחו כמה משוריינים וביניהם משורין
המטה בו נמצא אלדד לחזור לגוש עציון. אלדד שהה יחד עם שאר אנשי פלמ"ח
במשואות יצחק. בקרב על הגוש ב-4 במאי 1948 נצל בנס.

ב-12 למאי כשבאה התקפה קשה על כפר עציון נזעקו אנשי פלמ"ח ואלדד ביניהם
לעזרה.

בקרב אחרון זה של הגוש נפל אלדד ב-ד' אייר תש"ח (13.5.48).

ב-25 במרס-חשון שנת תש"י (17.11.50) הועבר אלדד יחד עם כל גבורי גוש
עציון לבית הקברות הצבאי בהר הרצל.

ביני לבין סיגריה

היה זה ערב מעונן, לאחר שירד גשם במשך כל היום. שמרתי אז ליד שער־הקיבוץ. שכבתי במאורת השומרים כשרגלי מקופלות תחת, כי למתחן לא היה די מקום. תפקידי הצטמצם בפתיחת השער ליוצאים ולבאים, ובהטיית אוזן קשבת כדי לקלוט רחש, שגנב ערבי עלול להעלות בנסותו לחדור למשק דרך אחת הפרצות המרובות שבגדר. ושרוי הייתי באותו שעמום מיוחד, אשר קשה לתארו למי שלא היה שומר. חשבתי על כל מה שאפשר לחשוב, במשך דקות ספורות העברתי לפני את פרשת חיי, ההררתי על כל חברי, מתחתי בקורת על כל ענף וענף של הסוציולוגיה, הספרות, הפסיכולוגיה והמיטפיזיקה ונוכחתי (בניגוד לדעתי הקודמת), שהנני יצור משעמם להפליא. ניסיתי להעביר את הזמן על ידי ספירה מאחד למאה וחזרו ממאה לאחד, אלא שהזמן התעצל והייתי מונה כך שלוש פעמים במשך מחצית הדקה. רגע חשבתי לשלוף אקדחי ולפוצץ את ראשי, אלא שבמשך הזמן הפך גם רעיון זה לזרא עד שדחיתיו בבזבז ובשאט־נפש, ומפני כן עודני חי כיום...

ובעצם תהום־הריקנות נזכרתי, שקופסת סיגריות מונחת בכיסי — אלו היו סיגריות גרועות שבגרועות, המשאירות בפה טעם של מרור, אך זהו אמצעי בדוק להעביר את הזמן. במשך עשר דקות אני נוהג לכלות סיגריה ובמאמץ־מה — ברבע שעה, וכל מעשן יודע היטב, כי זמן עישון חולף מהר, כעשן ממש.

הוצאתי סיגריה, היצתי גפרור, שאפתי מלוא־ריאתי עשן והשלכתי את הגפרור שעג חצי עוגה באויר.

ולפתע שמעתי קריאה קלה, כמעט בלתי נשמעת:

„אי! אתה מכאיב לי!“

נדהמתי. הרי איש איננו לידי ובכל זאת מקרוב בא הקול!!!

„מי זה?“ שאלתי בדאגה.

„מה פירוש, מי זה? אני, הסיגריה שלך. אתה הדלקת אותי — ובאיוז רשות? תאר לעצמך שהייתי מדליקה את מכנסיך, מה היית אומר?“

„מה... מה... מה... הה??!“

„על מה זה תתפלא?“ שאלה הסיגריה בערמומית.

התאוששתי קמעה.

„ובכן, סיגריה מדברת! זו לי הפעם הראשונה שאני זוכה בפלא כזה! קשה לי להאמין בדבר.“

„אכן, צריאופק הם בני־האדם! כשמשחו בלתי רגיל קורה, הריהם מתקשים להבינו עד כדי נסיון לדכא את האמת.“

„אבל ההגיון מחייב...“ מגממתי ביאוש.

היא שמעה אותי בועף.

„הגיון! מה לבני־אדם ולהגיון? איזה ערוב תחומים בלתי הגיוני!“

„אבל, הגידי נא לי, סיגריה נכבדה, מדוע פנית דוקא אלי?“
ההבהוב שבעיני, — או שבראשה (אינני בקי באנטומיה של סיגריות) — נעשה רך יותר.

„האינך מבין? הן אתה היצת בי אש, אש אשר לא תכבה עד מותי!“

(אי, אי, אי! כבר שמעתי פעם דיבורים כאלה, הריהי מתחילה לדבר באופן סיגריני לחלוטין).

והיא המשיכה:

„כן, זוהי אש־חיי. בנשיקותיך אתה שורף אותי ומביא עלי כליון וככל שתרבה בהן כן תחיש אותי. אבל אני מקבלת הכל באהבה ובשמחה. הן רק לאותה אש נוצרתי, אף כי למותי תביא.“

נימה של אמת־חיים נשמעה מדבריה.

„אך אמרי נא לי, חביבתי, אלמלא הייתי נוגע בך היית יכולה לחיות זמן רב. האין את מתחרטת ומתגעגעת לעברך השקט?“

ההבהוב נתמלא בזו וגועל!

„הלואת תקרא חיים? מה הייתי לפני בואך? הייתי מחוסרת כל שאיפה, לא ידעתי חיים מה הם. עבר שקט — אתה קורא לו, ואני אקרא לו עבר מחוסר־חיים, ללא מטרה, משעמם, אפור, אפסי. החושב אתה בתמים, כי נעים לחיות עם עוד שלוש בתולות מחוסרות הבנה ונסיון בכפיפה אחת?“

איזו אש! איזה פתוס!

„בודאי שלא!“

„הרואה אתה?“ קראה בנצחון, „הנך נוכח בצדקת־דברי. דרך אגב, הנח לי ליעצך עצה, שתועיל לך בחייך. לעולם אל תתגעגע לעבר, זוהי כוהנת, המקריבה את ההווה על המזבח — — —“

„לא שיערתי לי, שקראת את רבינדרנת טגור.“

כפי הנראה, לא שיערה היא, שאני קראתי אותו והיתה מוכנה להתהדר בחכמתו של טגור.

„אני באה מן העולם הגדול“, קראה בגאווה, „ואם כי הייתי אסורה עד שפתחת את אוזקי, בכל זאת למדתי הרבה במשך חיי. נולדתי באמריקה, במדינת וירג'יניה.“

שקר וכזב! הריהי ממצרים או במקרה הטוב ביותר מתורכיה. אמנם קצר־ראי אני במקצת, אבל את זהותה אני קובע על פי הטעם. לא אמרתי לה זאת בגלוי: הרי חולות־אהבה הן בריות מסוכנות כשמביאים אותן לידי התרגשות. אולם אם פי היה יכול לבלוע את השקר, הרי החזירו אותו עיני בשלושה צבעים. טוב היה אילו עצמתין, כי בנות המין היפה (היא היתה נאה מאוד: גוף זקוף ומתוח, שערות ערמוניות־כהות ועורה לבן כשלג), כשהן מאוהבות, קוראות בעינים. זה היה רגע קריטי. היא נפגעה מאוד והרגשתי, כי במעמקיה רטטה נימת עלבון מטובק, אבל למזלי לא רצתה לקלקל את אושר הרגע ולאבד על־ידי כך את חיי רבע־השעה.

„נשקני!“ אמרה בקול רווי רגשות.

נשקתיה ארוכות, עצמתי עיני מעצמת התענוג וכשפקתתי אותן, אמרה בקול רועד:

„עוד נשיקה!“

שאפתי מלוא־ריאתי את בושם־נעוריה, ומצאתי את שירת־הברבור הקצרה.

בה בלחשה. "כאלה אתם הגברים, אך אני מתנקמת בך, כך אני מתנקמת!"

רצייתי לומר דבר מה, אך לאהר מחשבה קצרה התלסתי שמוטב לשתוק. אולם שתיקתי נתפרשה במובנה הנכון ביותר ובולמוס הכעס והקנאה הדליק אש זרה אשר התקרבה אלי במהירות:

"היודע אתה?" לחשה בארס, "יחד עם כל נשיקה ונשיקה משלך אני שולחת בך רעל ואתה בולע אותו. אין הוא משפיע עליך מיד, אבל ברבות הימים יתנקם בך נקמה נוראה!" זאת ידעתי זה כבר.

"כן, יודע אנכי!" היא המשיכה להתקרב אלי ולעג בעיניה, בוז ושנאה: "כן, אתה יודע על כך, אבל אינך יכול להשתחרר מזה. עבד אתה, כל רצונך מתכווץ ומצטמצם לאפס בפני. עבד אתה, עבד נרצע!"

בזה הגדישה את הסאת. בצביטה קלה השלכתי למרחוק והיא נפלה לתוך שלולית ונשמתה פרחת מתוך תסיסת שנאה. הה, אילו היה לי תמיד העוז לנהוג כך!... ושוב חזרתי למנות מאחד למאה וממאה לארץ והגש חלילה.

"למה אכלת היום דג מלוח?"

שוד ושבר! במהירות של פצצה מעופפת גלש דמיוני מן הרקיע השביעי אל חדר-האוכל, בשעה ששאל אותי הלל, אשר הגיש את המנות: "דג מלוח או גבינה צהובה?" ועניתיו: "דג מלוח, אני שונא אותו קצת פחות מאשר את הגבינה הצהובה."

וזה לא מצאה זמן אחר לדבר על תפריט ארוחת-הערב מאשר עתה. אכן, זהו חוסר ההבנה המיוחד לבנות-דימינה! במקום להתרומם לשמי-שמים אין הן יכולות להינתק מההווה החמרית. לעולם ועד תישארנה קשורות ליסודות. אמנם, לעתים תתנה תרכובות מסובכות בנוסחת ויטמין ב1 קומפלכס, אבל לעולם תהיינה אלו תרכובות חמריות טהורות. "לטפני" אמרה.

עשיתי כחפצה.

ולפתע התעצבה.

"כה מעט הזמן שנשאר לנו."

"אמנם כן, אבל לעולם תשארי בזכרוני כפרשה נהדרת

בחיי."

"כן, כך תדבי עכשיו, אבל כבר מחר תיצור לך פרשת אהבים חדשה עם אחרת על אפר אהבתי!" והקנאה בערה

28.3.45

ואז נהניתי הנאה מלאה מהמנגינה. היה לי הרושם כי כל ההצגה הפריעה לקליטת המוסיקה.

ישנם הרבה דברים שאינני יכול לכתוב עליהם ביומן. ייתכן מפני שאני יודע, כי עצם הכתיבה ביומן (וכתיבה בכלל) היא למען שאחרים יקראוהו ואינני רוצה לגלות לשני את כל מחשבותי או אולי אני מתבייש מפני סנטימנטליותי יותר שיכולה להתגבב בין השורות אפילו בלי משים. ואולי הסיבה האמיתית מורכבת משתי הסיבות גם יחד, כי דבר שגואר עלי בתכלית הוא לגלות רגשותי ברבים. אין אני סובל כשמישהו נעשה סנטימנטלי ברבים, כי תמיד נקבע בי הרושם כי כל הענין הוא מישחק. אם להתרגש אני ביחידות. כשהדבר נעשה ברבים הוא נראה זול מאד.

אמרתי לפני זמן מה ליאיר: האנושות מתחלקת לשני חלקים — החלק האחד מורכב משוטים סתם והחלק השני מן השוטים הגדולים ביותר. הוא נהנה מהדבר ואמר לי כי אכן בנייהאדם ברובם אינם חכמים ביותר. אינני יודע אם בדבר שאמרתי יש יותר ציניות או אמת, אך לפעמים נדמה לי כי האמת מרובה על הציניות.

28.6.46

בנייהאדם הם ערליילב. המומנט החיצוני כל כך משפיע עליהם עד כי אין הם יכולים בשום אופן להבין כי התוכן, הפנים, הכוונה — כי אלה הם העיקר. אין אני מחדש בכך כלום; רבים אמרו זאת לפני רבים יאמרו כך אחרי. אולם עכשיו הנני מרגיש זאת היטב. וענין ההרגשה הפרטית הוא העיקר. יכול אני לשמוע על מותם של עשרה אנשים ולא להצטער כשם שאצטער על אדם שהכרתי. כך קרה בנוגע לא' א' המסכן. עד אז לא הרגשתי כל כך את האכזריות שבמוות, אם כי בימינו הוא בן לווייה בלתי נפרד מן החיים.

אנו, בנייהאדם, נבראנו בצורה משונה, צורה של שקר יסודי. למעשה אין לנו כל קשר למציאות. קשרנו אל החיים בא דרך הדמיון והוא המורה לנו בכל מקרה את אפי, צבעו וריחו. המציאות אחת היא, אולם בנייהאדם שונים יראהו בצבעים שונים. כל אחד יתן לה את פירושה ואז מבלי לחשוב ולהתחשב כי ישנה אמת אחת שהיא מעל לכל דמיון והזויה. כל חיינו הם הזויה, חלום בהקיץ, ומי יודע אנה היינו מגיעים בלעדי השקר הזה. יש אומרים כי השקר דבר רע הוא. משחת. אולי אמת הדבר, אך הוא שייד לנו ממש כווגי העיניים, ככפות הרגליים וכצפרניים. ההבעה עצמה שקר, כי לעולם לא תתן את פני המחשבה והרעיון. לעולם תצא תמונה מסורסת ומסולפת, תמונה הכפופה לתויהפנים, לעיניים ולשאר האברים, והאברים הם בשר וכל תמונה רוחנית תצא בה ככראי עקום. מי יכול לשער את המתחולל בנפשו של אדם? לרגעים מקננים רגשות עדינים ודקים גם באדם הפשוט ביותר, גם בפרחח'הרחוב, ועד כמה היו רגשות אלה נוגעים ללבנו אילו היינו מכירים אותם! הצרה היא שלעולם לא נדעם. לעולם לא יוכל האדם להביע רגש או מחשבה כמות שהם; אין לו הכלים לכך. תמיד יראה האדם בשעת התרגשות כמגוחך ומה שיותר חשוב: כמלאכותי.

החברה הורגת את המחשבה והרגש; והסיבה ברורה. החברה היא המקום לביטוי, כלומר לסירוס הרוחני, ועל כן לא ייתכן ליצור בה כלום. לעומתה משרה הבדידות שקט ונותנת למחשבה לזרום. לזרום מבלי שיהיה צורך לבטאה בצורה. ישנם מאושרים מיספר שיכולים לבטא עצמם בכנות בשירה, בכתיבה, בציור, או — מה

— — — החיים מלאים סתירות. עד עתה נוכחתי זאת רק מתוך קריאת ספרים, אבל לפעמים, ובייחוד בשנה האחרונה, מבצבצות סתירות אלו לפני עיני ואני תמה עליהן. הענין התופס חלק חשוב מזמני הוא ענין ההדרכה. אני ראש קבוצה לשש-עשרה בנות בגיל שלוש-עשרה—ארבע-עשרה. תפקידי הוא להדריך אותן, פשוטו כמשמעו: להראות להן דרך בחייהן, למצוא פשר להתלבטויותיהן ולתת להן עצה. כמה מגוחך הדבר! אני רק שלוש שנים קשיש מהן, מחוסר נסיון ורחוק מן השלמות לא פחות מהן ועתה מוטל עלי התפקיד להדריך, לנהל. הלא זה ממש צחוק! במה אני ראוי לכך? בהתנהגותי? זו בינונית בהחלט. בדיעותי? יש לי השכלה רחבה לגילי, זאת אני יודע, אבל עוד רב המרחק מהיות מדריך לנערות צעירות. ומצד שני מי יוכל להיות מדריך לבני-גילי? יותר מבוגרים לרוב אינם טובים מאתנו ויש להם החסרון שמרחק גדול בגיל מונע התקרבות...

3.1.46

— — — בזמן האחרון שוב חשבתי: מה צריכה להיות מטרת החיים? אדם חי בסך הכל זמן קצר מאוד; חייו עלולים להיות טובים או רעים, קלים או קשים, אבל הזמן יעבור מבלי שירגיש בכך. אדם זקן רוצה להיות לא פחות מאשר אדם צעיר. שנות-החיים אינן משביעות את רצון-החיים. במה איפוא להשתמש בזמן זה? אפשר להגיע לשתי מסקנות. הראשונה היא שכיון וחיי-אדם כה קצרים, עליו ליהנות מהם עד כמה שיוכל; והשנייה היא, שדוקא מפני שהחיים קצרים ואין בידי מישהו ליהנות מהם עד תומם כי אדם מת וחצי תאוותו בידו, לכן יש להקדישם למטרה קדושה ויקרה, שתהיה נעלה מן החיים ולהקריבם למענה. לפעמים מתגבר בי הרגש הראשון ולפעמים השני. אולם בעת האחרונה נדמה לי שהרגש השני גובר בי, כמדומני שהנני מגיע לאט-לאט להכרה שהחיים כשלעצמם ערכם מועט אם אינם באים כדי לשרת משהו נעלה מהם.

17.2.46

היום ירד שלג וכל הסביבה מכוסה במעטה לבן, אולם השלג כאן הוא שלג מימי מדי ולכן יתמססם בעוד יום-יומיים והרחובות יהפכו לשכבות בוץ טובעני, מלוכלך, וכל אחד ישמח כאשר ימס השלג לגמרי וייעלם.

כששלג יורד והוא לבן ועדיין לא דרך עליו איש הוא עושה רושם של טוהר ויופי והעין נהנית לקראתו. אך מספיק שרגלי-אדם תעבורנה עליו והנה הפכו הטוהר והלובן ללכלוך. אפשר להעביר הקבלה למקומות אחרים: טוהר... רגלי-אדם... לכלוך...

8.4.46

הערב הייתי בהצגת פֶּלֶס. אודה בפירוש: כמעט ולא נהניתי. אינני יודע בדיוק משום מה, אך הכל נראה לי כמגושם ביותר לעומת העדינות של המוסיקה. אולי לא נראה לי הדבר מפני שמוסיקה יפה מושכת את הלב ופותחת אפקים נרחבים לדמיון הרבה יותר מאשר תנועותיהם של בנייהאדם. עצם הפלט הוא כבילת הדמיון וריסונו בו בזמן שהמוסיקה עצמה נותנת יד חפשית לדמיון לדהור לאן שירצה. היו רגעים בהם סגרתי את העיניים ולא ראיתי את ההצגה

אפילו לא יבטלו זמנם להגיד עליהם עפעף. ניסיתי פעם לערוך השבון, במקרה שאמות, כמה בני-אדם לא יישנו לילה אחד והמיספר היה נעים, נעים — עד כדי אימה.

אף הסתירה הפנימית בין רעיונותיו של אדם למעשיו מחרידה. כמה פעמים שיננתי לעצמי ואף הייתי בטוח באמיתות-מחשבתי, כי אף מקרה בחיים אין צורך לבכותו ולהצטער עליו. כמה פעמים אמרתי שהעולם אינו מרגיש בצער הקל הבא עלי והגדמה לי כחורבן העולם. הצלחתי לשכנע עצמי. אולם הגה נדמה היה לי, כי נכשלתי בבחינת הגמר בכימיה, ואכן מה ערך לה לגבי החיים, לגבי מותם של רבבות בני אדם! אולם על אף מחשבותי העליונות הרגשתי יותר כאב וצער בכך משהרגשתי לשמע מותם-ברעב של מאות אלפי סינים. נשארתי אחרי כן נבוך ושאלתי את עצמי: הייתכן? הלא מה ערך יש לבחינה אפסית, בחינה שהיא מעשה ידי תוך שעה וחצי, בחינה שתיראה לי מקופחת כעבור חודש, בחינה שאיש אינו יודע עליה חוץ מחוג-חברי המצומצם ומורים מספר. ואז צצה מעין תשובה: ומה ערכם של חיים אפסיים? הן באי פידג'י, למשל, מורגש הכשלון בבחינה בכימיה ממש כמותם של מאות אלפי סינים ברעב. ומה — לעזאזל! — החיים הללו שאנו כה נלחמים עליהם וכה מוכנים לפשוט איש את עור-רעהו למענם? ואולי תמצא התשובה בפתגם מאוד מעיק: על כרחך אתה חי ועל כרחך אתה מת.

שגדול מזה — במוסיקה. אולם יצירותיהם לעולם תיעשינה בבדידות כאשר המחשבה אינה נבלעת בהמולה שמסביב.

והבעה שכוז היא פורקן. פורקן היא בזה שהמחשבה היא עומס ולעתים עומס מעייף ביותר, הרוצח ממש בכבודו. המחשבה העמוקה מצטברת כמו חלב בעטיני הפרה והיא מכבידה מאוד. ומי שיכול לפרוק עומס כזה בצורה זו או אחרת הריהו לפעמים מאושר. לפעמים ולא תמיד — או, ליתר דיוק, רק לעתים רחוקות הוא מאושר. אם כי הבדידות והשקט נותנים להבעה ולבטוי העצמי תמונה אמיתית וצודקת יותר, בכל זאת המעבר מן הרוחני למוחשי אם בצורת כתיבה, ציור או פסול — המעבר הוא לידה קשה, לידה שאינה נותנת לעובר להראות את פניו וצורתו כשם שהיה במעי-אמו. ומה רב הצער לאדם כאשר הוא רואה את ילדי רוחו המסופקים על הנייר או על הבד והנה הם קלוקלים וצורתם שונה מזו שקבעו להם בהיותם אין ואפס ועם זה שלמים ואמיתיים!

כל אדם הוא ציר-העולם ועם זה אינו חשוב במאומה. הוא חשוב ועיקרי לעצמו, הוא אפס-אפסים לשכנו. וכאשר באים שני הניגודים במגע והאדם רואה את התהום הפרושה ביניהם, נראית לו הסתירה הפנימית שבחיים. הסתירה היא של חי-האדם ולכל דבר המצוי עלי אדמות אין ערך בתרתי משמע. הלא מהריד ממש לחשוב, כי יש רעיונות שעליהם מוכנים בני-אדם לעלות למוקד בו בזמן שאחרים

..

23.2.48 מעלה החמישה,

...אני שמח בחלקי, אף כי לעתים השעמום לא קטן. הסיבה לכך היא שמלבד חופש אין לי כרגע דרישות אחרות בעולם הזה. אין לי אמונה שאצא חי מן המערכה הזאת, כלומר עמוק בלב כל אחד יש אמונה, שהוא עצמו איננו יכול להיפגע, אבל לפי תורת הסיכויים וההגיון הפשוט — קלושים הסיכויים. אבל לא איכפת לי, כה רבים נפלו עד כי מה שיהיה אחר כך נראה כמחוסר־טעם. לא שאני מפחד, ישנם רגעים שפחד אינסטינקטיבי אוהז אותך, אבל לא יותר מזה!

..

26.2.48

היום היתה הלווייה של קרבנות מעשה רחוב בן־יהודה, אשר בו נהרג, בין השאר, אביו של אהרון פליפוביץ. שמעתי שאהרון חזר לארץ. ברגעים אלה אני תוהה על מהותו של הצער. בעצם אין הצער בדרגותיו העליונות אלא ריקנות, ואין להביעו במלים אלא אפשר להרגיש מין דמדומ־רגשות בלתי־נתפס. הדמעות לא נוצרו אלא כדי לבטא כאב שאפשר להילחם בו. האסון ללא תקוה מבטא דוקא על ידי המבט הריק והמאובן, וזה מובן. אנו, בני־אדם, נוצרנו כדי לחיות בעולם של שלושה או ארבעה ממדים. בעולם כזה אנו מסוגלים ליצור, לבנות ולהילחם. אבל הממד החמישי זר לנו, בלתי־נתפס. המוות שייך לממד זה. מהו? היכן תחילתו והיכן סיומו? בנידון זה לא התקדמה האנושות אפילו צעד אחד. עדיין אנו מדשדשים באותו מקום שבו עמדנו לפני שלושת אלפים שנה. המוות הוא ללא תקוה, הוא עלבון לאדם משום שאין בכוחו לשנות ממנו כוית. חבל, ואולי טוב הדבר, אבל העובדה בעינה עומדת. מבחינה זו טוב לבני־אדם דתיים. יש להם האמונה שמעבר למוות קיים משהו, אבל בשבילנו המצב שונה. מי כרגע יוכל להאמין בצדיקים? ממש מגוחך. בסך הכל האדם אינו אלא חיה — מי צדיק ומי רשע? כל אחד חושב על עצמו.

..

2.3.48 נוה־אילן,

...אנו עוברים תקופה קשה מאוד. אין ספק שאנו נמצאים במקום המסוכן ביותר בארץ. אתמול נהרגו שלושה בחורים משלנו ונפצעו ארבעה; שלושם נהרג אחד ונפצע אחר; בחודש שעבר נהרגו משלנו שלושים איש. אינני מאמין שרבים כאן יצאו חיים מן הענין. אחד מאלה שנהרגו אתמול אמר לי לפני שבוע: „ההגיון הקרמאה שהסיכויים לצאת בשלום הם אפסיים. אשר לי — לא איכפת לי כלום. החבר הטוב ביותר שלי נהרג (אף הוא אצלנו) ולחיות אחרי המלחמה נראה לי מגוחך“. דרך־אגב, בחור זה לא רצה לחיות ואני משוכנע שהוא רץ לקראת המוות!

אולם לי אין כל חשק לעבור למקום אחר. טוב לי כאן אף שאין לי כל חשק ליהרג...

...אני נתון בעולם אחר לגמרי, בתנאים שונים, ואין לי כל חשק להיפרד מהם. הייתי אומלל אילו הוכרחתי לעשות כן. אני מוכן

לכל ובלבד להישאר כאן. שני בני־אדם השאירו עלי רושם חזק. האחד הוא יהודה והשני הוא הבחור שסיפרתי לך עליו בהתחלת המכתב. האחד מהם אהב את החיים והשני רצה למות ושתי הדמויות מושכות אותי ואינני יודע לאן אגיע.

אולי יבוא יום ונוכל לשוחח על תקופת־טירוף־ואבדון זו אשר אני מאושר שזכיתי לחיות בה...

..

14.3.48 מעלה החמישה,

...טעות קטנה של מפקד, משגה פעוט של עצמך או סתם מזל רע מקנים לך מגרש קטן בבית־הקברות ועל כן הגורם כיום הזמן, הן בחיי־האומה — כשעלינו להתארגן ולנצח מהר — והן בחיי הפרט — כשעלינו לחיות מהר ולמצות את הטוב שבחיים ככל האפשר. אינני בונה השקפה מוסרית ועל כן לא אומר אם טוב הדבר ואם רע. למען האמת אינני יודע, אבל את המצב אני רואה כמות שהוא — קשה ביותר. הילכך אין זה הזמן לעשות חשבון ארוך ביחס לעצמך. את האפשרות של היום יש לנצל, כי מחר ייתכן ולא תהיה קיימת...

— — — — —
ההכשרה לימדה אותי הרבה. — — — — — לפני שעזבתי שוחחתי עם אחד הבחורים המצויינים שלכם. הוא אמר לי: „אתה עוזב את הקיבוץ מפני שאינך אוהב את העבודה, מפני שהתאכזבת מהאנשים, מפני שלפי דעתך הקיבוץ אינו מתקן אותם הרבה. אבל השקפתך יסודה בטעות. בני־אדם הם חיות בכל מקום. הקיבוץ אינו עוסק במלאכים אלא מרסן את החיות“. כמה אמת בדברים אלה. חיות, כולנו חיות, אבל כל החכמה היא לרסן את החיות, בלי כל אשליות... — — — — —

כשהייתי קטן והעליתי על דעתי שבאחד הימים עלול העולם וכל האנושיות להיחרב עבר בי פחד גדול, ובכן, לשם מה הכל? דומני שבפעם הראשונה שחשבתי כך היה לפני שלוש־עשרה שנה בערך. כמובן המחשבה לא היתה ברורה ביותר. היתה זו תקופה שבה פחדתי פחד איום מפני המוות והייתי בוכה בלילות על שבאחד הימים חורי ימותו.

..

24.3.48 כפר־עציון,

...כפי שאת רואה אני נמצא כרגע בכפר־עציון. הגעתי לכאן יחד עם השיירה הגדולה. כשחזרנו הותקפנו קשה מאוד. חברים מן הליווי אמרו שעדיין לא היתה התקפה קשה כזו. על כל פנים נתקענו בין מחסומים ואי אפשר היה לצאת. המשורייני שלנו התחיל לנסוע הלך וחזר עד שלבסוף הצליח לפרוץ ולהגיע עם עוד כמה מכוניות חזרה לכפר־עציון. כרגע אנו תקועים במקום וכנראה שנשאר כאן תקופת־מה. בנוגע לשאר אנשי־השיירה, הרי התבצרו בבית ערבי והחזיקו מעמד במשך שלושים שעות כנגד אלפי ערבים, ללא אוכל, כשהתחמושת אולה לגמרי. הם הצליחו שניים־עשר הרוגים בלבד, אחד־עשר נ

...כאן אנו ארעיים ומנותקים ללא נשוא. אמנם הסיגריות שאנו מעשנים הן "777" והעתונים מגיעים בקביעות, אלא שהשעמום רב והייתי נותן הרבה כדי לחזור למעלה-החמשה.

מילא, נקווה שהיום המקווה יגיע — אם לא עכשיו, אולי בעוד זמן רב, אלא שהמלחמה היא מלחמה!

שוהחתי עם בחור אחד על מהותו של אומץ-לב. הוא טען כי אומץ-לב הוא חוסר-פחד, עשיית מעשים נועזים ללא שמץ פחד. דומני שהוא טועה. אומץ-לב, אפילו במובנו המילולי פירושו מאמץ. אומץ-לב משמעו התגברות-החובה, הרצון ורגש-התגברות על הפחד. האינסטינקטיבי המצוי בלבו של כל אחד.

ה.

משואות-יצחק, 15.4.48

פורחות בינינו שמועות מבוססות למדי שנצא מכאן בקרוב, אלא שהימים עוברים ובוקר בוקר אני מתעורר ועדיין מצוי במקום. ביום שבאתי לכאן אמר לי בחור אחד: "כשברא אלהים את הגוש קילל אותו ואחר כך הקיא עליו!" יום דומה למשנהו, החדגוניות איומה. נוסף על הכל בא ענין השיירה להרצה-צופים, בה נהרגו שלושים וששה יהודים ונפצעו עשרים וחמשה. אחי נמצא באוניברסיטה ואני דואג מאוד. שלושם בערב נודע לי על הדבר ועדיין לא ראיתי את רשימת-האבידות.

בשבועיים האחרונים השתפר מצבנו בארץ והושגו נצחונות לא קטנים. מותו של עבדול קאדר אל חוסייני היה לנו חג גדול. כל אחד מאתנו היו לו חשבונות אתו. כמה מחברי נפלו בידי אנשיו...

* ט.

איי-שם בגוש-עציון, 5.5.48

...אם ידוע לך או לא ידוע, על כל פנים זה כמעט חודש ומחצית שאני נמצא בגוש עציון, במשואות-יצחק...
...על כן אני חוזר שהיה לי הכבוד להיות בין המעטים אשר הצליחו לפרוץ את דרכם חזרה, אחרי שהשיירה הגדולה לגוש נלכדה כעכבר במלכודת.

אתמול היתה התקפה כבדה על הגוש, השתתפו בה מרגמות כבדות, תותחים וטנקים. הגוש הופצץ קשה, בייחוד מספר משלטים, ועל אחד מאלה נמצאתי. במשך עשר שעות ניתכה עלינו אש כבדה; ורק הודות לנס ניצלתי. היה שם אוהל מבוצר ונשלחנו לנוח בו. אחד מאלה שהיה אתי הפציר בנו שנחזור לעמדות. הוכחנו לו שמוטב לשבת באוהל עוד קצת, אולם כעבור כמה דקות חזר על דבריו וחזרנו בריצה לעמדות. כמה בחורים שהיו שם הלכו (כלומר, בריצה מהירה) לאוהל, וכעבור חמש דקות נכנס פגז לפנים האוהל. נהרגו חמשה ונפצעו חמשה.

הערבים הצליחו לכבוש מאתנו שני משלטים, אבל במשך הלילה חזרנו אליהם, כרגע אני נמצא באחד מהם ובמשך שלושים השעות האחרונות ישנתי בדיוק שלוש...
ושלום על ישראל.

שלך,

* המכתב האחרון לחברה.

משואות-יצחק, 1.4.48

היום אני בן עשרים ותקוע בגוש-עציון בגלל יד-המקרה, אבל על זה אינני יכול להוסיף לספר. על כל פנים אם נזכה אי פעם וניפגש, אוכל להשמיע לך סיפור מעניין ביותר.

כשאני בא לסכם את חיי עד עתה, הנני נבוך. מצד אחד נדמה לי שאינני יודע כלום ומאידך גיסא אינני מתחרט על מה שעבר עלי. אילו היתה לי הברירה להתחיל הכל מחדש הייתי מסרב לכך בכל תוקף. ככה אני וכך יאה לי. כיום אני שבע רצון אף שאני נמצא במקום ובמצב מסוכן, מסוכן מאוד, והימים הקרובים — מוטב לא לדבר עליהם...

...כיום קרובים האנשים איש לרעהו יותר, אולם בנפול מישחו אין זה עושה רושם כמעט. אולם קרה מקרה בחבר שנפל ואין לך מושג כמה צר לי. הוא היה אתי ב"מעלה"; בסך הכל הכרתי אותו חדשים. הוא היה חבר הכשרת בית-השטה הנוכחית ושמו עמי. בחור נחמד, בינוני בגובה, פניו יפים, פקח, תמים ושקט. בחור נפלא, ממש התאהבתי בו. והנה נסעה השיירה לכפר-עציון והמשורין שבו נסע התפוצץ וכל יושביו נהרגו. רק מותו של יהודה השפיע עלי בצורה כזאת. אולם הפעם זהו צער שקט, עמוק בלב. אבל כמה גדול העוול שעמי נהרג, אדם כל כך טוב ותמים! בייחוד השפיעה עלי תמימותו, עד כמה היה צריך לחיות, לראות ולהרגיש.

אתי נמצאת בחורה ששמה נעמי, שאף לה מלאו היום עשרים; החלטנו שאנו תאומים. נעמי היא נערה נחמדה והבוקר מצאתי על מיטתי זר-פרחים — כלניות ורקפות. החלטנו שכל שנה, בראשון לאפריל, נשלח מתנות זה לזה. הלואי ונזכה לכך. בדרך כלל נעמה מאוד האוירה בין החבריא כאן; יש לנו גרמפון ותקליטים של הקיבוץ ובהם יצירות טובות, הקפריציו האיתלקי, שחרודה, "הקיסר", הסימ-פונייה הספרדית ועוד ועוד.

אודה שאני מתגעגע אליכם וכאן אני חסיד נלהב של ההכשרות. אכן, משם בא נוער יוצא מן הכלל, ואת תנועות-הנוער עכשיו אני יודע להעריך באור נכון, ואף כי יש לי רבות נגד ההכשרה, מכל מקום לא עתה הזמן לחשבונות כאלה...

ז.

משואות-יצחק, 10.4.48

...הייתי נותן הרבה כדי לצאת מפה, אולם ברגע זה בלתי אפשרי הדבר. אכן, אתן לפניך תיאור קצר של הגוש. ארבע נקודות מהוות את הגוש, שלוש מהן של הפועל המזרחי והרביעית של השומר הצעיר. לצערי הרב, אנו נמצאים בנקודה דתית. אמנם הדבר מעניין מכמה בחינות, אבל בחינות אלו הן במקצת למורת-רוחי...

...ניכר שהדת משפיעה עליה בכבדה. אין בנקודה אותה רוח שמחה המצויה למשל ברבדים, הנקודה של השומר הצעיר. אמנם בדרך כלל חברי "משואות" הם אנשים נחמדים ומתייחסים אלינו יפה. אלא שהאוירה היא מוזרה לגבי ידי. השיכון שלנו טוב למדי, אין להשוותו למה שהיה בימי בעיר-זיתים ומה שהיה גרוע יותר בנהא-אילן. בנהא-אילן, למשל, גרנו בצריף-פח דולף ללא רצפה, וגשם בינוני היה מספיק למלאו שלוליות מים. — — — כאן אנו חברה מארבע כנפות-הארץ, מיהדות שונות. אמנם ביניהם בחורים מצויינים...

2. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100 101 102 103 104 105 106 107 108 109 110 111 112 113 114 115 116 117 118 119 120 121 122 123 124 125 126 127 128 129 130 131 132 133 134 135 136 137 138 139 140 141 142 143 144 145 146 147 148 149 150 151 152 153 154 155 156 157 158 159 160 161 162 163 164 165 166 167 168 169 170 171 172 173 174 175 176 177 178 179 180 181 182 183 184 185 186 187 188 189 190 191 192 193 194 195 196 197 198 199 200 201 202 203 204 205 206 207 208 209 210 211 212 213 214 215 216 217 218 219 220 221 222 223 224 225 226 227 228 229 230 231 232 233 234 235 236 237 238 239 240 241 242 243 244 245 246 247 248 249 250 251 252 253 254 255 256 257 258 259 260 261 262 263 264 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 275 276 277 278 279 280 281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 299 300 301 302 303 304 305 306 307 308 309 310 311 312 313 314 315 316 317 318 319 320 321 322 323 324 325 326 327 328 329 330 331 332 333 334 335 336 337 338 339 340 341 342 343 344 345 346 347 348 349 350 351 352 353 354 355 356 357 358 359 360 361 362 363 364 365 366 367 368 369 370 371 372 373 374 375 376 377 378 379 380 381 382 383 384 385 386 387 388 389 390 391 392 393 394 395 396 397 398 399 400 401 402 403 404 405 406 407 408 409 410 411 412 413 414 415 416 417 418 419 420 421 422 423 424 425 426 427 428 429 430 431 432 433 434 435 436 437 438 439 440 441 442 443 444 445 446 447 448 449 450 451 452 453 454 455 456 457 458 459 460 461 462 463 464 465 466 467 468 469 470 471 472 473 474 475 476 477 478 479 480 481 482 483 484 485 486 487 488 489 490 491 492 493 494 495 496 497 498 499 500 501 502 503 504 505 506 507 508 509 510 511 512 513 514 515 516 517 518 519 520 521 522 523 524 525 526 527 528 529 530 531 532 533 534 535 536 537 538 539 540 541 542 543 544 545 546 547 548 549 550 551 552 553 554 555 556 557 558 559 560 561 562 563 564 565 566 567 568 569 570 571 572 573 574 575 576 577 578 579 580 581 582 583 584 585 586 587 588 589 590 591 592 593 594 595 596 597 598 599 600 601 602 603 604 605 606 607 608 609 610 611 612 613 614 615 616 617 618 619 620 621 622 623 624 625 626 627 628 629 630 631 632 633 634 635 636 637 638 639 640 641 642 643 644 645 646 647 648 649 650 651 652 653 654 655 656 657 658 659 660 661 662 663 664 665 666 667 668 669 670 671 672 673 674 675 676 677 678 679 680 681 682 683 684 685 686 687 688 689 690 691 692 693 694 695 696 697 698 699 700 701 702 703 704 705 706 707 708 709 710 711 712 713 714 715 716 717 718 719 720 721 722 723 724 725 726 727 728 729 730 731 732 733 734 735 736 737 738 739 740 741 742 743 744 745 746 747 748 749 750 751 752 753 754 755 756 757 758 759 760 761 762 763 764 765 766 767 768 769 770 771 772 773 774 775 776 777 778 779 780 781 782 783 784 785 786 787 788 789 790 791 792 793 794 795 796 797 798 799 800 801 802 803 804 805 806 807 808 809 810 811 812 813 814 815 816 817 818 819 820 821 822 823 824 825 826 827 828 829 830 831 832 833 834 835 836 837 838 839 840 841 842 843 844 845 846 847 848 849 850 851 852 853 854 855 856 857 858 859 860 861 862 863 864 865 866 867 868 869 870 871 872 873 874 875 876 877 878 879 880 881 882 883 884 885 886 887 888 889 890 891 892 893 894 895 896 897 898 899 900 901 902 903 904 905 906 907 908 909 910 911 912 913 914 915 916 917 918 919 920 921 922 923 924 925 926 927 928 929 930 931 932 933 934 935 936 937 938 939 940 941 942 943 944 945 946 947 948 949 950 951 952 953 954 955 956 957 958 959 960 961 962 963 964 965 966 967 968 969 970 971 972 973 974 975 976 977 978 979 980 981 982 983 984 985 986 987 988 989 990 991 992 993 994 995 996 997 998 999 1000 1001 1002 1003 1004 1005 1006 1007 1008 1009 1010 1011 1012 1013 1014 1015 1016 1017 1018 1019 1020 1021 1022 1023 1024 1025 1026 1027 1028 1029 1030 1031 1032 1033 1034 1035 1036 1037 1038 1039 104

הנה אבי ואני קיבלנו הבהירה א' כעם האור כ'

מ.א.ו. ה.א.ו. י.ב.ה.ו. א.ב.ב.ה. ה.ו.ב.ה.י. א.ב.ב.ה.ו.

הגמול וכו' "הי שכל המעלה האלה לא יקרה בה

ה"ה ה'תש"ח י"ג י"ב י"א י"ד י"ה י"ז י"ח י"ט

הכל נא. וכי זה הוא כוונתו. כח א"ל. א.
הקדמה
אל הכסף הקדמה. מה' קדמה
והוא
הוא. מה' קדמה. כח א"ל. א.

ה. א"י. יגאל אהרן, בלוי הרבה. וייהיו אל כיון

ה"רל וכו' . מהל מורה הכונה היה .
בכמה כל זכר ופנייה נקרא
ה' - יעלה

ההגנה בארץ-ישראל
המפקדה הארצית

ה' סיון תש"ח
(12.6.48)

הנני אודיע ברצון כי בנק אלדד פן ז"ל

נפול בשעת אלו הפקידו ביום ז' אייר תש"ח (13.5.48) בקרב האש עזיין.

האזואה, הישוב העברי וההגנה העברית יסאו לאהף האיד אה

זכר אלדד אשר נפול בהגנה הארץ ובאכרסו ז"ל חרונו וזכראונו.

אפקד
ההגנה

למר אהל פן

ירושלים

ראש הממשלה

ירושלים, כ"ב באדר תשי"ב
19.3.52

לנכבדי אסתר ואבל פן - שלום וברכה.

מתוך צער רב אני מבקש סליחתכם על שרק היום, כמעט שנה
לאחר ששלחתם לי הספר על בנכם אלדד - אני מאשר קבלת המתנה
היקרה והנהיגה. איני יודע משום מה לא הגיע הספר לידי בזמנו,
אולם הרגשה עמוקה של תודה נאמנה והוקרה שקשה להביע אותה
במלואה - לא נתיישנו, וקבלו אותם כאשר אני מרגיש אותם בלבי.
קראתי הספר מאלף עד תיו, ובמתיחות מיוחדת קראתי דברי
אלדד, קטעי ספוריו וציוריו, הגיגיו הילדותיים והמבוגרים,
דברי השוכחות המרעננות והדאגות הכבדות, החששות והסיכויים.
"הנני נבון - ומאידך אינני מתחרט על מה שעבר אלי.
כיום אני שבע רצון, אף שאני נמצא במקום ובמצב מסוכן, מסוכן
מאוד, והימים הקרובים... מוטב לא לדבר עליהם..." דברים
לא-ישכחו אלה נכתבו בגוש עציון, פחות משבועים לפני הקץ...

ועוד לפני זה ניבא לו לבו דעות. עוד ביום 23.2.48
הוא כותב לחברה שלו: "אין לי אמונה שאצא חי מן המערבולת
הזאת... לפי תורת הסיכויים וההגיון הפשוט - הסיכויים קלושים,
אבל לא איכפת לי".

וכשיצא בשלום ממקום זה (מעלה החמשה) הלך למלכודת
החסודה והמסוכנת ביותר - לגוש עציון, ושם נתקיימה נבואתו
הטרה.

פסוק אחד מדבריו שנאמרו עוד בשנת 1945 מגלה שכלו
ובגרותו בשאלות מדיניות: "יש די כוח כדי שלא להיסבה, ואף
ליותר מזה". לא רבים מבין עסקני הישוב ומנהיגיו ידעו זאת
גם בתקופה מאוחרת, ונפלא בעיני שבער בן שבע-עשרה השיג אמת
גדולה זו שעמדה לנו במבחן הגדול ביותר שהיה לעסנו בתולדותיו.
תמונת אלדד בעודנו ילד מצוירת על ידי אביו - שופכת
אור על נפש הנער הנלבב, השובב, התוהה והעדין, לא פחות ממכתביו
ורשימותיו.

מה גדול ויקר המחיר ששולם בעד עצמאותנו!

אך הדורות הבאים ישתאו לדמויות המופלאות של הנערים
והנערות אשר במשובת-נעוריהם הגיעו לפיסגת הגבורה והתפארת
האנושית, כאלדד וחבריו.

בברכה ובהוקרה

ד. בן-גוריון

ד. בן-גוריון

9.6.51

ה' אסח / אכא פן הי' קיים
 את כלל ארצות ואלו
 את כל קיבוצי יבשה של אלפי בשר
 אשר שפכתי על הארץ. יש להם
 שפכתי לה היה בו כח וקול ורעם
 כאשר את קולאים, גשמי, כח
 כח ה' הגדול הארץ אשר עמל ואח
 צדקתם ה' פן נפש אובדנית כאיש
 את פגמים, חלל פנהו גלגל - הא
 כ' סג' ה' הוא ופזם אלה אשר לא
 נכחם בחייהם אל הארץ באמת בל
 מ' פלל ונפלא היה להם?

בין פגמים השלל וקול
 השלל נכחם אל שאלו בולל גמול
 דם אין צפף למח את פגמים הנל
 קוויט שפול אל פלל, אין יכל מלחמה
 ו' אשכ - איש ב' ל' פלל, איש
 אש נפלא...

קול נא את בוכה וא
 השלל מ' חזק אלהי בעל
 השלל - י' ו' א' ל' פלל
 נפלא
 פלל ו' א' ל' פלל

דבר הרמטכ"ל להורים השכולים

רב אלוף יגאל ידין, ראש המטה הכללי של צבא הגנה לישראל
נשא אמש ב"קול ישראל" את דברו אל ההורים השכולים, שבניהם
ובנותיהם נפלו חלל למען שיחרור המולדת.

"משפחות שכולות והורים יקרים" — פתח רב אלוף יגאל ידין —
"אין זה מן הדברים הקלים לאמר לכם דברי נחומים ועידוד בייס
הזכרון ליקיריכם מבלי לחזור על מלים ומשפטים שנאמרו כבר
פעמים אין ספור ושמחוך כך נראים לעתים כאילו פגה כנותם
ומשמעותם המקורית.

"טבעי אולי הדבר ואין למנועו, שבסחף המאורעות הבאים על
המדינה הצעירה הקולטת מאות אלפי עולים חדשים, — נדחק
לקרן זחית בכל ימות השנה זכר אלה שנפלו קרבן על מזבחה.
"יום זכרון זה — ערב חגיגות יום העצמאות — שנועד
להזכיר לאלה מבינינו שלא סבלו אבידות אישיות בקרב משפחתם,
לעולים החדשים וכלל האומה, מהו המחיר ששלם העם כאן
ובתפוצות עבור עצמאותו. לכם, הורים ומשפחות שכולים, אין
צורך ביום זה, לכם ימים כאלה 365 ימי השנה;"

לאחר שהדגיש בדבריו את סבל ההורים ציין הרמטכ"ל:

"נערינו לא היו בעלי אומץ לב הרפתקני, אלא בעלי אומץ הלב
האמיתי, אומץ הלב של החובה, כפי שהגדיר זאת אחד מהנערים
במכתבו כמה ימים לפני שנפל: "אומץ לב אפילו במובנו המילולי
פרושו מאמץ. אומץ לב זוהי התגברות החובה, הרצון ורגש
החברות על הפחד האינסטינקטיבי המצוי בלבנו של כל אחד".

"אכן, היו הם בני אותו הדור שגדל והתחנך על המציאות
הארץ-ישראלית: היה שלם עם עצמו בנפשו לגבי יעודו, והיה נעדר
ספיקות כלשהן לגבי האמצעים להשגתו, מתוך מכתבים אלה
משתקפת יפה הרוח הזו, שהטביעה באותן שעות קשות את חותמה
על הלך הרוח הכללי של הישוב ששאב מצעיריו עידוד וכות עמידה.
דומני כי לא אטעה אם אומר, שנערינו ובנותינו צו לנו במותם
לא רק את החיים, אלא גם את המשכת החיים ברוח בה גדלתם אותם,
היא רוח ההקרבה, המסירות והמופת בכל עת!"

ערב יום העצמאות הקרבנו שוב קרבנות יקרים מבין חיילינו
שנפלו על הגנת המדינה ופיתוחה — ושהראו בהלחמם ובנפלאם
אותן תכונות הקרבה ואומץ יוצאים מן הכלל, בהסתערם על
האויב בחירוף נפש ובגרשם אותו מאדמתנו, לאחר שסבל אבידות
כבדות מאד; יצרר זכרונם אף הוא בצרור גבורי האומה ומלחמת
העצמאות.

ביום העצמאות שאו בגאון את "אות הקוממיות" עטוף השתורים,
שבניכם לא זכו לשאתו.

חזקו ואמצו! חזקו ואמצו!

עצרת חגיגית | הכלל והפרט

ראש המטה הכללי
יגאל ידין
א. 5. 1951

מדינת ישראל

הננו מודיעים בצער עמוק כי

אלדד פז ז"ל

נפל בשעת מלוי תפקידיו ביום
ד' אייר תש"ח (13.5.48) גוש עציון
ממשלת ישראל צבא ההגנה לישראל
והאומה העברית ישאו תמיד את זכר
אלדד אשר נפל בהגנת המולדת
ובמערכה על חרותה ועצמאותה

12.3/10
ראש הממשלה

קבץ כתבים לסגן אלדד פן

ככל שאתה מרבה לקרא בספרות הבנים, גדלה בעיניך האבדה, גדל הקרבן שהבאנו על מזבח המדינה. והנה לפניך קבץ הכתבים של סגן אלדד פן בנו של הציר אבל פן, אשר נפל בכפר עציון. הוא מלא תפקיד של קשר, אלחוטאי ניד. הוא ידע, ורבים אחרים, שהם הנמצאים בכפר עציון נדונו למות. האלחוטאית הקטרית של כפר עציון שנצלה מספרות, כי באותו לילה שלפני המו שמעה מפי אלדד את הקריאה: אותי חי בשבי לא יקחו ובקר רוח קבל את הצפו לו לא כדאי עוד ליטון הלילה אמר עוד יהיה לנו "די זמן ליטון".

בספר מעט על אלדד, אך הרבה של אלדד. ישנם בו ספורים ורשימות שטרט ראו אור וכאלה שנחפרו בכמות ספרותיות טובות. כלם מעידים על כשרון ספרותי מובהק. ברשימות גם מחשבה עמוקה, גם זמיון עשיר. הוא ידע סכחו בקולמוסו ונחש להמשיך בכתיבה אך...

גדולים קרבתיו, גדולים.

חיה

מה התרחש אותו לילה בלב צעיר זה כשהיה ברור שחיו לא יאריכו ימים.

בשעה 4 בבוקר ביום החמישי בשבת ד' באייר תש"ח (13 במאי 1949) נתחדשה ההתקפה, שארכה למעלה מתשע שעות בלי הפסק, עד שעה 2 אחה"צ. הכפר, שנמצאו בו כ-200 מגינים וציוד בלתי-מספיק, לא יכול היה לעמוד בפני ההמון הגדול והמצוייד בנשק כבד ורב. עם פרוץ הטנקים של האוייב אל לב המשק החליטה המפקדה המקומית להיכנע. וחברי המשק התאספו במרכז הכפר ומסרו את נשקם. הפלמחאים לא נכנעו ונשארו בעמדותיהם על נשקם לראות איך יפול דבר. הם נאחזו עוד בקש האשליה, שמא יעלה בידם לצאת חיים מבלי להיכנע. חיכו ולא נלחמו, אולם כשראו שהלגיון הערבי מפיר את הבטחתו לנכנעים ונותן לבעלי הכנופיות והמוני הפלחים לעשות הרג רב באנשים בלתי מזויינים — ראו הפלמחאים שאין מפלט עוד והתחילו יורים מעמדותיהם. קרה דבר מה, שמשוררים תופשי כגור עוד עתידים לשאתו על כתפי רננים תהילה לדורות: כשאולה התחמושת של הפלמחאים התנפלו בידים ריקות על האוייבים, גזלו את נשקם מידם ובקרב פנים-אל-פנים נאבקו עמם והיו הורגים בהט — עד שכרעו, נפלו יחידים, תחת משא ההמון הכבד.

כך נפל אלדד פן וקיבל דרגת סגן לאחר מותו.

אלדד פן ז"ל

נפל בגוש עציון ביום ד' אייר תש"ח (מתוך הספר על סגן אלדד פן "קובץ כתבים")
נולד בירושלים ביום 1.4.1928 לאביו הצייר אבל פן. כעבור זמן קצר יצאה המשפחה לחו"ל. רק בשנת 1937 חזרה המשפחה ארצה. אלדד היה אז בן תשע. נכנס ללמוד בגימנסיה רחביה בירושלים. נתחנך באווירה דרוכה של עצם ימי המאורעות. נכנס לתנועת הצופים והיה מדריך בה. סיים את לימודיו בגימנסיה בשנת 1946 ויצא להכשרה המגוייסת של הפלמ"ח. קשור היה בכל נימי נפשו ליחידה. וכפי שהתבטאה אמו של המנוח "היה מעדיף להיות בפלמ"ח ולמות מאשר לצאת ממנו ולהישאר בחיים". ענין הפלמ"ח לא היה אצלו ענין של דקורציה או של הרפתקנות אלא רצינות גמורה למילוי חובה. שירה בבית השיטה ועין גב. השתתף בקרבות בגליל, אולם נפשו השתוקקה לנגב — משאת נפשם של צעירים רבים באותם הימים. נפילת חברו הטוב יהודה פרימן ז"ל, ליד הכפר הערבי עין זיתון בינואר 1948, היתה מהלומה קשה לאלדד. מפקדת הפלמ"ח העבירה אותו למעלה החמישה לחטיבת "הראל", לפלוגה הידועה בשם "פלוגת המות". השתתף בקרבות הקסטל ושער הגיא. תפקידו היה אלחוטאי נייד בשדה קרב. ביום 27 במרץ 1948 נשלח עם שיירה לגוש עציון, אולם בדרך חזרה התפתח קרב ליד נבי דניאל וכמה מכוניות הצליחו לפרוץ טבעת המחסומים ולחזור לגוש. אלדד היה בין החוזרים. כך "נתקעו" למעלה מארבעים פלמחאים בגוש. שם התארגנו כמחלקה מיוחדת של פלמ"ח. בסיסם נקבע במשואות יצחק. חודש ימים היה נתון הגוש בשקט יחסי. הפלמחאים היו עורכים מדי פעם התקפות על התחבורה הערבית בכבישים (כביש חברון). ביום 4 במאי נערכה התקפה קשה על הנקודה המרכזית של הגוש, כפר עציון. הפלמחאים עמדו עשר שעות רצופות תחת אש כבדה, אך החזיקו מעמד. ביום 12 במאי החל הקץ. המוני ערבים, אשר הוער כו בלמעלה מעשרת אלפים איש, נהרו מסביבה קרוב ורחוקה ובהנהגת הלגיון הערבי ומפקדיו הקצינים הבריטיים עם נשק כבד ותותחים וטנקים, החלו בהסתערות כללית על כפר עציון. אותו יום הצליח האויב, אחרי סבלו אבידות קשות באנשים ובמשוריינים, לכבוש כמה מישלטים ולהתקרב אל המשק עצמו. עדים מספרים שתוך רגעי ההפוגה בין קרב לקרב, כשהיה ברור גור הדין על הגוש כולו והיה ויכוח על כניעה, שמעו מפי אלדד: "אותי חי בשבי לא יקחו!". ומי יודע

ציון לנפש אלדד בן ז"ל

חירבת זכריה; על אף האש הקטלנית הממושכת לא פג קור רוחם, לא נירתעו והחליטו להמשיך במערכה עד הסוף. וכך נפל אלדד ביום 13 למאי שנה זו. לפני שנים מספר, בבואו פעם הי' ביתה, עייף למאוד מפעולה צופית, אמר לאמו: "מי ומה שיבא עתה, אל נא תעורריני, פרט לכשתקום פתע מדינת היהודים" — ויום אחד לפני תקומתה של זו ניקטף במלחמה עלית. והוא רק בן עשרים.

בהיותו בן שבע עשרה ומחצה כתב ביומנו: "בזמן האחרון חשבתי שוב: מה עלינו לראות כמטרת חיינו? חיי האדם קצרים מאוד. שנות החיים אינן משביעות רצון החיים... לאיזו תכלית איפוא להשתמש בהם?... לאט לאט מגיע אני להכרה, שהחיים כשלעצמם ערכם מועט אם אין מקדישים אותם למטרה גדולה ויקרה, הנעלה מן החיים ושלמענה יש להקריבם" — והוא הקריבם.

אברהם שרון

נולד ביום 1.4.1928 בירושלים כבן למשפחה בעלת מסורת ציונית ותיקה: הסבא של אמו, ר' יצחק שבדרון ז"ל, יסד בולנצ'וב שבגליציה את האגודה הראשונה לחיבת ציון, כמה שנים לפני הופעת הרצל. השתתף כצייר בקונגרס הציוני לפני חמישים שנה בדיוק, וי היה נודד כמתנדב בערים ועירות ורוכש לבבות לרעיון התקומה; סבתו ודודו שולחו ע"י הרוסים לגירוש בגלל ציונותם; אביו, הצייר אבל פן, עלה לארץ עוד בשנת 1913 והורה ב"בצלאל".

אלדד עצמו היה חניך הגימנסיה בחיבה, ובטקס הגמר התרעם על שהי' דור הישן ממעט לדרוש מצוות ציוניות מהדור החדש. היה מדריך בתנועת נוער, וכמה רשימות שפירסם היומנים שהניח אחרייו מעידים, שהיה בעל יכולת במחשבה ובהבעה. ניכנס לפלמ"ח, לחם בגליל, בקאסטל ולבסוף בגוש עציון. ביראה היה בין שבעת הבחורים אשר עליהם מסופר בחוברת פלמ"ח, ד' בניסן תש"ח: "שבעה לוחמים הצליחו להבקיע דרך ולהגיע ל-

ציון "האש", אלדד בן ז"ל, 27.8.1948

למה לא רק כר?

קובץ כתבים (147 ע') — סגן אלדד פן —
הוצאת מסדה (750 פרוטות)

בראשון לאפריל 1928, חודשיים אחר שאכל פן, הציר שנתפרסם בתמונותיו התנכיות, שב ארצה עם אשתו אסתר, נולד להם בנם השני: אלדד. שיבתה של משפחת פן ארצה, ממערב אירופה, בה הוצגו תמונותיו של אבל פן שהקנו לו שם עולם, לא היתה מקרית: כבלידת הבכור, איתאל, ב־1922, רצתה משפחת פן כי גם הבן השני יולד בארץ.

משך תשע השנים הבאות בילתה משפחת פן רוב ימיה בגניבה של שוויץ. אלדד הקטן, שאמר בהיותו בן ארבע: "אבא, פה (בגניבה) יפה מאד, אולם כשנחזור הביתה לירושלים, אנשק את קירות הבית שלנו" שינה בגיל שבע את דעתו והחל דובר ציר פתית עם אחיו וכותב שירים באותה שפה. אז הוחלט לחזור ארצה, כדי למנוע את הפריכת הצבר לצרפתי.

כהרבה נערי הארץ, בני משפחות טובות, עבר גם אלדד את שלושת השלבים של גמר נסיה, צופים ופלמ"ח (כולל הכשרה), אלא שאחר שנת פלמ"ח נעזמה (ומוקשה במעט עלידי מסעות מייגעים) בעין גב ובית השיטה, ארץ משהו: פרצה מלחמת ישראל-ערב.

אחר שירות ב"פתח" הגלילית ובפלוגת המחת של "הראל" הירושלמית, צורף קצין הקשר אלדד לשורת 33 מכוניות המשא ו־19 המשוריינים שפרצו ב־27 למרס 1948 לגוש עציון. כשחזרה השירה נתקלה במחסום גבי דניאל. קצין הקשר הצעיר (20) היה באחד מארבעת משורייני הפלמ"ח, בעלי פסי הזיהוי הלבנים, שפרצו את טבעת המצור וחזרו לגוש.

בעציון המוקפת בילה אלדד את ארבעת הימים האחרונים של שנתו ה־19, את 44 הראשונים של שנתו ה־20. כאשר נכדו נעז מגיני עציון בצהרי ה־13 במאי, שמרו אנשי הפלמ"ח על נשקם, פתחו באש כשהלגיון הפיר את הבטחתו, התיר את שדידת ורצה הנכערים. אחר שאולה החמושתם יצאו הלוחמים לקרב פנים אל פנים, נפלו שדודים. בין הנופלים: אלדד פן, בן 20 שנה ו־44 יום, קצין קשר פלמ"ח, שראש המטה הכללי העניק לו, אחר מותו, דרגת סגן צה"ל.

אך אלדד פן לא היה לוחם בלבד, הוא הצטיין גם בכתיבה. בקובץ כתביו, שהוצא לזכרו, כונסו רשימותיו, יומנו, מכתביו.

המסקנה הברורה, הבולטת, מדבריו: אלדד פן ידע, כשם שידעו חבריו הטובים, לקראת מה הוא הולך. עוד במאי 1947 הוא הגיב על מאמר אשמורת המפא"ית, המסבירה (חצי שנה לפני מלחמת ישראל-ערב) כי הנוער מתחיל לשאול שאלות: כיצד יכולה דרך ה"רק" להביא גאולה? לדעת אלדד, האמת יזונה במאד: הנוער אמנם שואל, אך אחרת: למה לא "רק"?

• לפי הוראות השלטונות הבריטיים צובעו כל המשוריינים היהודיים בפס לבן רחב שה"ק"ף את אמצעי המשוריינים. ההסבר הבריטי: למנוע את הרושם שהמשוריינים הם בריטיים. ההסבר היהודי: סיוע בריטי לערבים, להקלת זיהוי המשוריינים היהודיים. המשוריינים ("קופסאות סרדינים" בפי יושביהם), היו חזירים לכדורים. השפעתם היתה בעיקר פסיכולוגית.

• • • ביניהם: מתתיהו ("מתי") סוקניק, אחי הרמטכ"ל, שנפל (עם מטוסו) אחר הבריחו שני מטוסים מצריים שהפציצו את תל-אביב.

אלדד פן: בן 6 ו־18

אורים

רגשות והגיגים

משל הנפלים במערכות המודת

אשרי העם שבניו יודעים גם
בשעות כאלה לחוש את השירה
שבנטיעת שתיל רך.

רסאל (אורן) אורנשטיין

★
האזהב את הארץ והמתנגע עליה
מרחוק, כנולה - הרי זה דומה
לאיש הנהנה מימי תפוח בהלון
חנות-סירות ומשתוקק למענם
ממנו ואילו האיש שחי בארץ,
חנק מלשדה המדענו ישיב לתוך
ריאותיו את אירה מסמית: והמ
לבב משוד למי שתיקע שיניו לתוך
אותו תפוח, המוצץ כלוא סיו את
עפס הפרי והממלא נחיריו בריחו
המיוחד של הפרי הרענן

יוסף וידנפלד

★
כל רגב של אדמת יהודים בארץ
ישראל הוא נשקנו כל עין על
אדמתנו כל בית כל כפר כל יהודי
וכל דם יהודי שנשפך - אלה הם
כלרזונינו.

★
אין אדם טוב מדי למות למען
המולדת, אולם רבים אינם זכאים
למוות זה.

★
אם תהיה פירצה באחד המקומות
בארץ ואנו אוכל לסתום אותה
בנוסי - כרצון אעשה זאת.
נתן יעקובי

★
גבורת-ישראל צרורה בצרור החיים
של האומה.

★
כי פרקה השמש באודם פנינו
ולחשה - / ותשובנה רוחות על
גופות-עלומים באישה - / וגם
הדממה שתה כלילה: אל מעורר!
כי לנו הארץ הזאת תהיה לנו
הארץ הזאת!

ברוך אמון (רובינשטיין)

★
מולדת אחת יש לי וזו ארץ-ישראל.
טוב למות בעדה ועוד יותר -
לחיות בה.

★
רק אמו נרשאת בעולה של מלחמה
ה יותר מכוננו יחד, אך בלא מדים.

Handwritten notes and signatures on a piece of paper placed over the bottom of the page. The text is mostly illegible due to fading and handwriting, but some words like "אורי" and "רגשות" are visible.

שנים בן ברוך

את מי ואת מה שבוילנו?

טוביה קושניר, הבחור מכפר יחזקאל, שבחיי הקצרים הספיק לתת לנו עבר דות חשובות בשדה-בוסאניקה ובילוגיה - והכל אצלו מכליט חידושים בידיעת הארץ. במפתיע מתגלה הוא לפנינו לא אור"י רביכולת, ואגרותיו הן מרגליות ספרותיות, שירה בפרווה, כמו למשל, המכתב-הציור "במלכות ההרים", המ' ספר לנו על הופי בשקיעה ו לפע, אט אט משתנה פה הכל: היער הופך ארמזם ובנות-ההון ראש רוכנות; צללי הגזע נפרשים, ורעד חולף בכל אבר. אדמת השמש כדם, ורקיע עוטף לה והב, וערפל דק שבדק פושט ועובר לאחרוני המפלישים ומציף את כל השפלה. יהש' מש גישאת עוד כשתי אמות מעל לנישא אשר ברכסים, אשר בראשו מוזק רים אדירים לבית-מחסיר. יעד' כמחצית השעה נשארה, דקות רק של שים בה, ובכל אחת חופן קרני קרני ארמזן, ועמן מתנת חום ועירה, חום הנשמש ומרפך עם קצו של יום. ואז עת השמש מש אמותים מעל ההרים ולמטה מכן, בגאות הנפרצים מימן ומשמאל, נראית שפת הים, מוטשטש' - ממש במפתיע, ובדקות מספר רוחות השמש וחש נעלמת מעבר לים. וברור אז מאוד, כי גבוה מכל הוא הים, ואפקו ממשאן ועובר אף מעל לרמות הגבוהות בהרים ואף מצמרות העצים... ואז, לאחר שקיעה, עת כל אותם הצללים, אשר התמתו-התמתחו מתמוגגים להיות צל אחד - או מתכווץ הלב פתע...

אכן, הרגשה היא כאילו הכותב הוא פיתן שני. לפני הטוב שבציורי הנוף הא"י בספרות העברית של זמננו, והרי קבוצת הציורים והמחזאים, שמתנוסס ביניהם לתפארת עמנואל חמיר צר רב-הכשרונות; והאוסטופורטר שלו בגילוי אש' מציג בלבן אש-התפארתות בשלימות המלאכה שבה, במלאכת-מחש' בת שכחובכ זה,אמן בן אמן, אומן ואמן גם יחד.

ומה חמודים הגיגיהם של נערינו, בני העשרים, בתומם, ביפם, באצילותם - וגם בפקחותם!

הנה כותב הנער התל-אביבי מאיר פוני, "על שלשה דברים", ויש אפילו לנו, שבעי נסיון החיים, מה ללמוד ממנו. אומר לנו חבר ח"י(1) זה: "רק שלשה הם הדברים שאפשר לתת אמן בם: ל'פירח ול'באם ול'באמן. אך שומה על האדם להזהר מ'פירח מ'פירח, כי יקרה שגם הוא משקר; שומה עליו להזהר מפני האם, כי מוכנה היא לעשות מע' שים גוראים האסורים לכל אדם, לפי החוק ומותרים לאם; ושומה עליו להז' הר גם מאמן, כי יש והאמונה באמונת מסורת את עיני המאמן עצמו 'הוא רואה אז את כל הסובב אותו רק באור אמונתו שלו. אבל אפשר להאמן בטבע באמונתו ובאמונתו... לא נסיון המציאות כאן כי אם משאו למעלה מזה!

מורבים הענינים, שעליהם כתבו חת' רינו, שאותם צ"ה, שר, למדו, חת' עולם ומלואו בדבריהם. וכמו רבי נחמן מבראצלב, כן היו יכולים גם הם להגיע על עצמם: כל מקום שאנו הולכים - לארץ ישראל אנו הליכים, והיה אחר בהם, אשר שר על טבורה של ארץ יש' ראל - על ירושלים, שעם מגינה מנה בכל ימי מלחמת הקוממיות. הסטודנט ברוך אמן, כן כ"א בסך הכל וכבר משורר יקר-ערך, כתב את שירו "ירוש' לים" בתמוז תש"ח - ובו בחודש נפל חלל בקרב על ירושלים. שר ברוך בשרי-צוואתו:

לא יירשנה זה, שלי הנה, שלי!
חי מלחמותי לחמתי בך, למענך.
את יומי הלא מסכתי ביוםך,
בליך,לילי,דמי בדמך!
.....

גם התשובה על השאלה: מה שכול' נ? היא יהדותית לפי "גויליאש". אחרי שנפלו בהרי חברון עד אחד ל"ה הגבורים, שחשו לעזרת גוש ציון, אמרו בירוש' לים: "פקולת כ"מית שלימה הושמדה" - ובזה רמזו כי היו בין הנופלים סטור' דגנים רבים שלמדו והצטיינו במדעי הטבע. אך דוק ותמצא כי גם הבחורים הללו, כשהתרכזו במדע הכללי, או באמ' גות טהורה, תת-הכרתם הייתה: יהדות, מולדת, האדם היהודי, הנוף הישראלי, צלילי הנשמה העברית. הפסדנו גורד שלם, רב-כמות ואיכות של כשרונות עבריים, חבורה עצומה של משרורים ומספרים, של מדענים והוגי רעיונות, מבריקים, של אמינים מכל הסוגים, גם על פי החלק הקטן הזה של יצירות רוחניות, אשר נוסף כאן, יש לנו הרשות להכריז כי אכן טמן דור הגבורים-החל' לים בנפשו, יחד עם גבורה עלאית, כר' חות מרובים של שירה וחקר - והם הוצמחו בעודם באבם.

קשה להכריע: במה, באיזה ענף של יצירות הרוח, גדול הפסדנו יותר? כשי' הניג מדפדף כאן בעשרות עמודי השירים, הריני מוצא פנינים ממש, אשר משרור מבוגר ומוכר כ"י הבקורת והקהל לא היה צריך להסס לחתום את שמו תחתם. הנה במקרה פותח אני עמוד 56 ומוצא שיר קט של יוסף ברש, יליד המושבה יסוד השפלה, נכדו של איש-צפת. ידאי לא גדל יוסף בסביבה של תרבות-שירה ואמונת, אך קראו נא את החרוזים המ' לאים חן, שנכתבו ע"י חקלאי המחונן בחסד עליון. "נחלת" הוא שם השיר, ושני בתים בס"ה בו:

כי רגב מחיך אלי כידך וחיך,
משית' כל שזה בברכה אלמה;
מעץ נושרת על ראשי המיה רוטטת -
אך אוכל נשטר, הו אדמה?
צפרנים אלו בך נעצתי
וארוך יוצי וגם דמי.
סביבי רק חושך, אפס בך לא קצתי!
חלצי נא את שך לבנך, אמי,
והאם מאוצרותיו המלאים כלי-חמדה של היינריך היינה או ישר משרי השיר רים שאב הבחור יואל שטרן, יליד גר' מניה, כשחורו לנו את מנגינת-האהבה הזאת בשם "אחי":

וזה פורץ מקרבך
וממלא את כל הרוחות.
ולפי מנגינת מתוך
לבי בעלס ירקוד.
אמני-מכסך פורחים
בתלחל שערך - חיות פז,
ואגד צלילים רבבה
מפעמוני פך בי תותו.
בגפני חוץ מבשילים
ענבי אהבה מעודתם.
וברטי גורתך
לחשים עגועים בלי ענות.

ורבים, רבים הם המשוררים, שאילו האירכו ימים, היו פירות יצירתם המשר' בחיים בלי ספק מקשטים את היכל השיר' רת העברית. אך גם מספרים, בעיקר יוצרי הספור הקצר האמנותי בצורתו ובחכמו, שכולנו לא מעט. ואחד מהם הוא הבחור הצעיר אלדד פן (בנו של האמן הירושלמי הנודע לתהלה), שכתב הרבה סיפורים קצרים אשר יצרו את הרושם כאילו תלמידו של מופסאן או שטיינבו לפנינו - והוא רק בן עשרים בהלוקו מאתנו! הנושא, פיתוח העלילה, הדרישה המותרת, ההמצאות המקוריות בפרטים - מפליאים, מקסימים, הסיפור הניתן כאן מתאר שיחה עם טיגריה, האומרת על עצמה שנולדה באמריקה במדינת וירג'יניה ולאמיתו של דבר - מעיר המחבר - במצרים או במקרה הרוב ביותר בטורקיה. "אמנם קצר" קובע על פי הטעם.

ומסותיהם הענוגות של צעירי-החם גלות כבר מחשבות מענינות על החיים והמוות, על החברה, החינוך, הספרות והאמנות! ודבריהם-החקר הישרני שבפניהם על הצינונות על הארץ, על פילוסופיה, העל' ודברי הימים, פסיכולוגיה, היס' טוריה וכו'! הגדול שבהם הוא בודאי

לכתוב - ולעלוב יהיה נוכח ההרגשה המרוממת עד כדי לשים מחנק לגרון ולתלות דמעות בעיניך! במה נבדל אותה שעה השומר הצעיר מכל יהודי אחר בישראל ובעולם?

וראובן מאיר, בן למשפחת חסידי גור, כותב בשנת תש"ד: "בתנאים שלנו אין אנו יכולים לאהוב את הארץ מבלי שנרע אותה לארכה ולרוחבה, לבוא בסוד עמקה והריה, אגמיה ונחלתה, ומה גם שאנו אומרים, זאת היא הארץ לנו היא ולבנינו אחרינו, ירושה מאביר יעקב!" כמה וכמה פעמים כבר נכשלו בגלל ההנחה הזאת - החל בעיני החישובות וגמור בעיני בטחון, ובפרט בשנת המ' אורעות", וכך בכל המכתבים והיומנים: עיני הכנין וההתחשבות מזה ועיני הכ' שחון והכיבוש מזה משתלבים אלה באלה בהכרתם של בחורינו ובחוריותנו. הכל אצלם מתמוזג במיניה מופלאה, ואין סתירה בין דבר אחד למשנהו. וכה כותב שושנה בנארי בשנת 1946. "אנחנו לא נשלים שזעקת פליט-עמנו תאבד כמחנה קפריסין או שהיהודים ימקו ברעב באירופה הפאשיסטית... עוד לא החלפתי ספרים. השגתי ספר על צור ציאלים. יאני גם מרבה לקרוא בתורתנו הקדושה". הילדה הירושלמית האמורה ומימת הלב!

השמאליות אינה מונעת בימים ההם רגשי הנקמה בגויים. וכך כותב הנ' ער הלל לביא לאביו, איש עין-חרוד הדוע, שאו התגייס לצבא הבריטי באי רופה: "אתה שקראתי את סיפורי-התנועה (על השואה של יהודי פולין) לא ידעתי את נפשי. הצערתני שאיני במקומך ואיני יכול לנקום קצת, אף על פי שזו לא תהא נקמה. בכל אופן קצת היה זה מקל עלי". יותר ויותר משתלטת על רוחם של בחורינו הכרה בנחיצות של כוח, וזהו דין כותב אל אביו בהלל: "אתה תהלהבות, אתה שאר הרוח, איר' תן הנכונות והאמונה שאותה גותן בחק' לאות הציונית - אתה מידה אני גותן לאידיאל שני (שאנו דוחק את הראשון): לכוז הציוני; ואם אידרש ואם אוכל ואם אחיה מוכשר - אתן את כוחי לך" ובמכתב אחר מספר וזהו, אך ערק מן הצבא הבריטי (חיל הצבא בבלי' גיה 1946) לשם הצלת יהודי אירופה: "נחוצים מתנדבים לערוק מן הצבא" - השאר כאן עד למשך חצי שנה ולעבוד בשטח העליה, ההעברה וכו'. שאלו להסכמתי - ונתתיה, בפשטות כזאת פועלת הזיקה ליהדות, לעם היהודי אצל כולם, והיו מקורות הזיקה אשר יהיו ילידי ירושלים והעמק כאן, ילידי רוסיה ואמריקה כאן, יוצאי ארצות המזרח והאשכנזים מאירופה כאחד. חברי פלמ' וחברי-ההגנה סתם; נאמני-המוסדות הי' שוביים וחיללי ארגון "ההגנה" - בחר' רי הקיבוצים ותנועת הנוער, שעברו אימונים צבאיים חשאיים מטעם הסוכנות, ובחוריו הישיבות מירושלים ומצפת או מן הישוב הישן בכלל - לא היה אצל דל במחנות משרתם המלחמתית, וכולם כאחד כתבו על קלף הגורל חסר על גויליאש את דמות המדינה לעם ישראל, אף בלי דעת בדיוק: מה, איך, מתי?

מבחינה זו - יהודית-עברית, ישראלית במהות ובשוש - חוששני שדור הגבורים, לוחמי העצמאות, היה אדון ויחיד, גם אחורו. דומה כי שרשרת העבר, המסורת בת-הדורות הארוכים, נטתימה עם אלה הצעירים והצעירות יקרים. כמובן, אהבת המולדת תהיה לעד, שלשלת-הזהב של הגבורה היהודית שמימי כמירעולם, לא תנותק, ועברית תהיה לשונם של כל הדורות הבאים בישראל. אך יחסו הסבתא והסבתא הא' דוקים, אשר במישרין או דרך הצעירות הבלתי גוראים כמעט לעין של אבא ואמא - שרור' על-הנוער את הרוח של אבא-דישקייט, של אותו האקלים הרוחני הנ' אצל ישיצר בדרך הצעיר הא"י איזו הר' גשה מיוחדת, חממה ונעימה, הרגשה אינפורמציה עליה לעיתים בחורינו ובחורותינו, הרי היה זה לגלוג ברות טובה, כמו לגלוג לסבא עצמו שאהב אהב ומעריך אותו אפילו כשהוא גיאה לך מיושן ובטלני במקצה. אל נזלול בהשפעתם-השראתם של אותם הסבים והסבות, שדור גבורינו היה שריר בציו, בקרבתם! הסבים והסבות בימים יבואו יהיו כבר אחרים, כולם כאחד בלי תפילה, בלי אמירת תהלים, בלי זקנים ושבישים,

א. כולנו יודעים את התשובה, החרוזה באש על תלמי לבנו. ודבר גדול עשה הסופר הישיש י. ל. ברוך, שבמרץ נעורים הסתער על אבנים בוערות את דות של אש צורבת זו והגישן אלינו בזה אחר זה מעל עמודי "הבוקר" בשעתן. אך עתה הנה לפנינו "גויליאש" - להבת האש כולה, הלהות, הצורבת, השורפת כל הרהור' ספק וחוסר אמונה שבנפשו, המצינה מחדש את החזון התובע העפלה, הקרבה, הגשמה. "ויבוא גם הנצב אחר הלהב" (שופטים ג). העורך הגדול ראובן אבינועם מביטו וראש ממשלת ישראל דוד בן-גוריון בעוזו חתמו בדבריאש את מגילת האש. "אלה פני הדור" קורא אלינו בצדק המשורר. "רק באשר כאלה היו לר' חמינו - עמדנו ונצחנו" מכריז בבטחון מבוסס ראש הממשלה, אדריכל הנצחון. כן, כולם היו גבורים, גבורי חיל, ואף החלש אמר אז: גבור אני. ובודאי ואין לב המוני כזה טרם ראתה מלחמת שחרור של עם כהבל כולה. אך יש להוסיף ולהדגיש דבר שלא בפניו של אלא מכללא איתמר ב"גויליאש" אלה: צודש הגבורה, גבורת הנוף והנפש גם יחד, אשר הבריכה פתאום באלפי נע' רינו ונערותינו בקרבה-עצמאות המכריע - מידתה היתירה, שהפליאה אוהב ואר' יב כחה, נתאפשרה משום זיקתו של כל חונשר הזה ליהדות איש, איש וזיקתו, איש איש ושיעור זיקתו. יש ואחוזו יה' דות אדוקה במצוות עפי' התורה הכתובה והמסורה; אחרים היו אחוזי לאומיות חילונית צרופה וברורה כזו שנמשכה להם מידי הורים ומורים המחוברים על ציונותו של הרצל; ושוב אחרים בערו באש המוערבת של ציונות סוציאליס' טית; אף היו שהלהיכתם במלחמת הקוממיות הכהרה כ' הנצחון היהודי בארץ פירושו גאולה לאנושות כולה. הצד השוה שבהם והבדלים והבחירות כלם, בידועים ובלא יודעים, ראו אור גדול ביהדות וצורך נפשי עמוק לסייע לך שיהא תנוצח במולדת, במקום-היהודי. הרינו מרגישים בדבר זה ברורות בפת' חנו כל אחר משבעת העשרים שהקים העורך לשם כניסה לספר רחבי-הידי (והוא עדין אינו שלם. יען כי חסרים ממנו כמה גולים שבודאי עוד יראים לנו בהמשך העתיד לבוא): שיר או סי' פור, יצירה אמנותית-יצירת או מדעית, דף-יומן או אגרת לאדם קרוב - כל מקום שתבואו במגע עם נשמתם של ילדי הדור הזה, אשר ערעט פן ערערתם הנקודה היהודית שבהם באה לידי גילוי. ועם כל המשותף שברוכם - גם האני דבידואלי, המיוחד לכל אחד ואחד מהם, ציכר לעיני המסתכל בהם.

היהדותיות בנור-גבורים זה באה לידי בטוי כמובן קודם כל בתוכן הדברים, אבל גם בנושאים, בצורה, בטקסונה, הכל עוסקים בבניית המולדת, הכל שואפים לקוממיות-הלאום, לשחרורו, לעצמאותו. הכל מדבריהם על עם ישראל וכואבים את כאבו, מפיטים כולם מה שכותב באר' רותיו הבחור הירושלמי עלי, בנס של יצחק ורחל בן-צבי. אנו רואים בחוש: לא רק שהוא, המתון והשקט כל כך, אחוז בלהט פנימי יהודי, ארצישראלי, בדברו על עיני המבאק הלאומי, אלא גם בהזכירו ענין פשוט, צדדי כביכול, גם אז נתונים, למעשה, כל מאווייו לה איהה הכללית, הלאומית. הנה כותב הוא בסמליות רבה, שלא מדעת, מן הקיבוץ בית קשת: "עבודת הקציר מתקדמת במ' רץ. חוויה גדולה היא לקצור בפעם הראשונה את החיטה שזרעו ידיו. וכל שלא הייתם אצלנו, שן חוש בגבורה, ואני בטוח שהייתם מתרשמים מן ההת' קדמות וגוהנים". או נקרא את בקשתו של עלי על משלוח נופה טופוגראפית של הגליל אליו: "כדאי לקחת מפה לטיולים, שפיה נדע' מה גובה כל מקום, איפה יש נוהלים, מה שמותיהם ומה שמות הכפרים שאנו עוברים, ומעט אינפורמציה עליהם. כמו כן מענינים אותי פרטים על המושבות היהודיות". מאמא ירש עלי את החיבה לחקלאות, ומאמא - את החשק לחקירה-ארץ. אך כלום רק עבודת האדמה לשמה או טופר' גראפיה לשמה כאן? כלום אלא אבוצים לנו שזו וגם זו אינן לעלי אלא אבוצים לשמש את המטרה העיקרית, היסודית - לכיבוש הארץ ביד עם ישראל ולמען עם ישראל? כיבוש בשלום, גם אפשר; אבל אם הכרחי הדבר - גם בדרכי מל'

החומר שכתבנו זה, שיהיה לנו ירושלים! בדמנו את וברוחנו, בכל אשר נפנה. עוד לגדולתך חשובי ולפענך יראם. ירושלים - דור הבא ישא דברנו נשכב ונענה... וזה! אש-האש ב"גויליאש"!

אלדר פן ז"ל: „החיים ערכם מועט, כשאינם באים לשרת משהו נעלה...”

מאת ל. י. הירשלאמי

פס את משרת ה' י. ופה רשם ביומנו (ב'31.46): „מה צריכה להיות משרת החיים? אדם חי בסך-הכול זמן קצר מאוד. חיוו עלולים להיות טובים, או רעים, קלים או קשים, אבל הזמן יעבור מבלי שירגיש בכך. אדם זקן רוצה לחיות לא פחות מאשר אדם צעיר. שנות החיים אינם משביר עים את רצון החיים. במה איפוא להשתמש בזמן הזה? אפשר להגיע לשתי מסקנות. הראשונה היא, שהואיל וחיי-אדם כה קצרים, עליו ליהנות מהם כמה שיותר. השנייה היא, שדחקא מפני שהחיים קצרים ואין סיפק בידי מישהו ליהנות עד תומם (אין אדם יוצא מן העולם וחצי תאוותו בידו) ע"כ יש להקדישם למטרה קדושה ויקרה, שתהיה נעלה מן החיים, ולמצעה — להקדישם. לפעמים מתגבל בי הרגש הראשון, ולפעמים — השני. אולם בעת האחרונה נדמה לי, שהרגש השני גובר בי. כמדומני, שהנני מגיע לאט-לאט להכרה, שהחיים כ" שהם לעצמם ערכם מועט, אם אינם באים כדי לשרת משהו נעלה מהם...”

אכן, הוא העריך מאוד את החיים, אלא שחיפשו להם מטרה, שנראתה בעיניו נעלה יותר מן החיים עצמם. ב מ ל ח מ ה ש י ח ר ר ר ראה אלדד פן את המטרה הקדושה והיקרה, שלמענה כדאי להקדיש את החיים. והוא הקריבם.

תאמרו: אפשר, לא האמין במלחמת ה' שיחרורו. המלחמה היתה מציאות, אך לא האמין שהיא תשחרר אותנו, כלומר: לא האמין שנגצח בה. מי שיאמר זאת — או שיחשוב כך — לא יהיה אלא טועה. הוא האמין בנצחוננו, עוד בטרם שפרצה המלחמה ואפילו עוד לפני שחשבנו כי תסרוץ. והרי כה רשם ביומנו עוד בספטמבר 1945: „איוו אנגליה תמימה שלחה מכתב ל- „טיימס“, בו היא קוראת ליהודים שלא להישמע לדרישת הציונים (יש עדיין המבחינים בין ציוני ליהודי) לקבל את הארץ,

יחידים ושל רבים, שהיו כרוכות בסכנות נפשות. חיילים היוצאים לקרב יודעים, כי שליחתם מסוכנת וכי עלולים הם לא לחזור. יש משום גבורה בעצם יציאתו של החייל אל הקרב, החייל היוצא אל הקרב מפעמת בלבו האמונה, שהוא עצמו לא ייפגע. שיחזור חי, בריא ושלם. ומתוך אמונה זו הוא יוצא להילחם. אילו היו החיילים יודעים, כי היציאה לקרב פירושה: מוות בטוח — ספק, אם אנשים כה רבים היו מסכימים לצאת למלחמה.

במלחמת-השחרור שלנו (לפני ארבע שנים) השתתפו רבבות מתוכנו. אלפים לא חזרו מן החזית. הם נפלו בגבורה, הם ידעו, כי המוות אורב להם בקרב, והם עלולים לנפול. אך בכל זאת האמין כל אחד שהוא יצא חי מן המערכות. אפילו בשעות הקשות ביותר ובמצבים המסוכנים ביותר לא חדלו להאמין בעתיד חייהם ולתכנן תוכניות לקראת עתיד זה. מותם נראה בעיני עצמם דבר אפשרי, אך לא דבר ודאי. הם היו מוכנים לקראת שתי האפשרויות, אך לאמיתו של דבר האמינו באפשרות האחת, שיישארו בחיים. ואמנם בעצם היותם נכונים לקראת האפשרות השנייה (שיפלו במערכה) היה מן הגבורה העילאית.

ואולם בין הנופלים היו גם חיילים שהצטיינו בגבורה מיוחדת במינה, בדומה לגבורתו של יצחק כאשר הלך אל העקידה. חיילים אלה הלכו לקרב מתוך ידיעה ברורה, כי צפוי להם גורל אחד: מות.

אחד מאלה שיצאו למלחמה מתוך ידיעה ברורה, שהם הולכים לקראת מות בטוח היה — אלדד פן, אשר לאחר מותו העניק לו הרמטכ"ל את דרגת סגן. כפי שמסתבר מתוך הכתבים שהניח אחריו (הלך — בצאתו אל המלחמה — לקראת הנודע. ח"ש אחרים לפני שנפל כתב אל חברתו:

עקידת-יצחק היא מן הדראמטיים ומן המופלאים ביותר שכתיבתי. מקרא. בתולדות התהוותו וקיומו של עם ישראל מילא המנהיגים ופשוטי העם הרבה שליחויות. בכואו אל התיבה — מילא נח שליחות. אברהם היה שליח בלכתו מארצו וממולדתו ומבית אביו אל — הארץ אשר הראה לו אלהים. ירדו של יעקב מצרימה היתה שליחות. משה, שהתייצב לפני פרעה מלך מצרים, מילא שליחות אלוהים. וכן יהושע ברצונו ירדו המלך, ושלמה, וכי וכי. כל השליחויות הללו היו קלות, אך יש צד שזה ככולן: משרתן היתה להביא שיחזור לאדם חיונת לעם.

לא כן עקידת-יצחק. השליחות שהוטלה על אברהם ויצחק לא נוצדה להקל על חיי אדם, אלא להיפך. על אברהם הוטל לשלול חי אדם, חי „בני-יחיד” דוראשר אהב, ואילו שליחותו של הבן היתה — לחתור על חיי עצמו. ואם כי ידעו ה' שנים מהותה של שליחות זו השכימו קום ודלכו יחדיו למלא אותה.

בתולדות עם ישראל — ובתולדות האנושות — היו שליחויות לא-מעטות של

מאג "אמנו" 24.4.47 איז גע'ס'ן 24.4.47

דו-שיח עם סיגרה על אהבה

(פליטון מהווי השמירה)

"הם! הם! הרי זה בדאי מן המין הגרוע!
דו-שיח עם סיגרה, ועוד על אהבה..."
אולם כשם שקטנות האמונה לא הצליחה
למחוק את תגליותיו של גלילאוס, כך אף
לא תצליח אצלי.
והנה מה שקרה:

— מי זה? — שאלתי בדאגה.
— מה פרוש, מי זה? זו אני, הסיגרה
שלך. אתה הדלקת אותי, ובאיו רשות?
תאר לעצמך שהייתי מדליקה את מכנסך,
מה היית אומר?
— מה... מ... מה... זה??
— על מה תתפלא? שאלה הסיגרה
בערמוניות.

— התאוששתי קמעא.
— ובכן סיגרה מדברת! זו לי הפעם
הראשונה לזכות בכך, פלא פלאים! עדיין
קשה לי להאמין בדבר.

— אכן, צרי-אופק הם בני האדם! כש-
משהו בלתי רגיל קורה, הריהם מתקשים
להבינו עד כדי נסיון לדכא את האמת.
— אבל ההגיון מחייב... גמגמתי ביאוש.
היא שסעה אותי בועף.
— הגיון! מה לבני האדם ולהגיון? איזה
ערכוב ותחומים בלתי הגיוני.
— אבל הגידי נא לי, סיגרה נכבדה,
מדוע פנית דוקא אלי?

— ההבהוב שבעיניי, או שבראשה (אינני
בקי באנטומיה של סיגריות) נעשה רך
יותר.

— האינך מבין? הן הצת בי אש, אש
אשר לא תכבה יד מית.

— אי, אי, אי! כבר שמעתי אי פעם
דברים כאלה, הריהי מתחילה דובר באופן
סיגותי לחלוטין.

היא המשיכה: כן, זוהי אש חיי, בני-
קוּתִיך אתה שורף אותי ומביא עלי כליון
וככל שתדבר בהן כן תחיש אותה, אבל
אני מקבלת הכל באהבה ובשמחה, הן רק
לאותך אש נוצרת, אף כי תביא למית.

— ימת אמת חיים נשמעו מדבריה.
— אך אמרי נא לי, הביבתי, אלמלא
הייתי נוגע בך היית יכולה להיות ימן
רב. האינך מתחרטת ומתגעגעת לעברך
בשקט?

— הוזהבוב נתמלא בוז וגועל.
— הלזאת תקרא חיים! מה הייתי לפני
נאך? הייתי מחוסרת כל שאיפה, לא
ידעתי מהם מחיים. עבוי שקט, אתה זורא
לי, ואני אקרא לו עבר מחוסר היים. ללא
מירה, משעמם, אפור, אפסי, החושב אתה

בתמים כי נעים להיות עם עוד שלושים
בוזיות מחוסרות הבנה ונסיון?
— איזו אש! איזה פתוס!
— נודאי שלא.

— הוואה אתה? — קוואה בנצחון, הנו
ניכח בצדקת דבריך, דרך אגב, דנה לי
לעצך עצה, שתועיל לך בחייד. לעולם אל
התגעגע לעבר, זוהי כוהנת, המקריבה את
ההיה על מזבח העבר המת.

— לא שערתי בנפשי, שקראת את
רבינדרנת טגורי.

— כפי הנראה, היא לא שערתי, שאני
קוראני אותו והיתה מוכנה לספח לעצמה
גם הנמתו של טגורי.

— אני באה מן העולם הגדול, — קראה
בגאווה, ואם כי הייתי אסורה עד שפתחת
אוזני, בכל זאת למדתי הרבה במשך חיי.

— נולדתי באמריקה, במדינת וירג'יניה.
שקר וכזב! הריהי ממצרים או במקרה
הטוב ביותר מטורקיה! אמנם אני קצר
רואי במקצת, אבל את זהותה אני קובע
על פי הטעם, לא אמרתי לה זאת בגלוי;

הרי חולות אהבה הנן יצורים מסוכנים
כשמביאים אותן לידי התרגשות. אולם
אם פי היה יכול לבלוע את השקר, הרי
עיני החזירו אותו בשלושה צבעים. מוטב
היה אילו עצמתי אותן, כי בנות המין היפה
(היא היתה נאה מאד: גוף זקוף ומתוח,
שערות ערמוניות כהות ועור לבן כשלג),
כשהן מאוהבות, קוראות בעינים כפילולוג
בספר מנוקד עם ציורים. זה היה רגע

קריטי, היא נפגעה מאד והרגשתי כי עמוק
בתוכה, רטטה נימת עלבון מטבק, אבל
למולי לא רצתה לקלקל את אושר הרגע
ולאבד בכך את חיי רבע השעה.

— נשקני נא. — אמרה בקול רווי
רגשות.
נשקתיה ארוכות, עצמתי עיני מעצמת
התענוג וכשפסקתי אותן, אמרה בקול
רועד: "עוד פעם".

שאפתי במלוא ריאותי את בושם נעוריה,
ומצאתי את שירת הברבור הקצרה.

— למה אכלת היום דג מלוח?

— שוד ושבר! במהירות של פצצה מעופפת
גלש דמיוני מן הרקיע השביעי אל חדר
האוכל, שעה ששאל אותי הלל, אשר הגיש
את המנות: "דג מלוח או גבינה צהובה?"

— דג מלוח, אני שונא אותו קצת פחות
מאשר את הגבינה הצהובה.

והיא לא מצאה זמן אחר לדבר על
תפריט ארוחת הערב מאשר עתה, אכן,
זהו חוסר ההבנה המיוחד לבנות. מינה!
במקום להתרומם לשמי שמים אין הן
יכולות להנתק מההווה החמרית. לעולם
תשארנה קשורות ל-94 היסודות. אמנם,
לעתים תתנה תרכבות מסובכות בנוסחות
ויטמין ב-1 קומפלכס, אבל לעולם תהיינה
אלו תרכבות חמריות טהורות.

— לטפני, — אמרה.

— עשיתי כחפצה. לפתע נעשתה עצובה.

— כה מעט הזמן שנשאר לנו.

— אמנם, אבל לעולם תשארי בזכרוני

כפרשת נהדרת בחיי.

— כן... תדבר עכשיו, אבל עוד מחר
תבנה פרשת אהבים חדשה עם אחרת על
אפר אהבתי, — אחותה הקנאה. — כאלה
אתם הגבריים, אך אני מתנקמת בך, כן
אני מתנקמת!

רציתי לומר דבר מה, אך לאחר מחשבה
קצרה החלטתי שמוטב לשתוק. אולם שתי-
קתי נתפרשה במובנה הנכון ביותר וכול-
מוס הכעס והקנאה הדליקו אש זרה אשר
התקרבה אלי במהירות: — היודע אותה,
— לחשה בארס, — יחד עם כל נשיקה
ונשיקה, אני שולחת רעל ואתה בולע אותו.
כרגע אינו משפיע עליך, ברבות הימים
יתנקם בך נקמה נוראה!

זאת ידעתי מוזמן.

— כן, יודע אנכי.

היא המשיכה להתקרב אלי ובעיניה לעג,
בוז, ושנאה: כן, אתה יודע על כך, אבל
אינך יכול להשתחרר מזה, אתה עבד, כל
רצונך מתכוון ומצטמצם לאפס בפני. אתה

עבד, עבד נרצע!

די, זו היתה הספה שהגדישה את הסאה
בציבה קלה השלכתה למרחוק והיא נפ-
לה לתוך שלולית ונשמתה פרחת מתוך
תסיסת שנאה.

הוא! אילו היה לי תמיד העוז לנהוג

כן...!

והזרתי למנות למאה וממאה לאחד
וחוזר חלילה.

(מתוך עלון הכשרת הצופים).

אלדד

מגלופת "המגן"

האמת על עולם-האמת

א. בו אני פוגש לראשונה את בעל הזקן השחור

דומני, שמלבדי אין איש, העלול למצא ענין רב בקורות חיי, וזולת מאורע אחד (אשר עליו אספר להלן) אין בידי למסור כל דבר יוצא מגדר הרגיל אשר ארע לי. לא ערכתי מסעות לפניות הנדיחות של כדור הארץ; גורלי לא טלטלני למצבים מסובכים; אף לא נתברכתי ברגשות סוערים יתר על המידה, אלה המולידים פרשות אהבה, שהקהל הרחב כה אוהב לשמוע עליהן. לא ולא! עבודתי היתה מלאת ענין וספק קה את צרכי בכבוד, האמנתי במה שהיה לי גוה להאמין. בחרתי בידידים שנשא חן מלפני ובהיותי ישר כמוט ברזל דרשתי אף מאחרים. שיתנהגו לפי אותו כלל משובה, ובנדון זה הייתי ללא-משוא פנים. אם הלוח הורה למשל על יום אביב הסקתי מכך, שעל השמים להיות בהירים. השמש חמימה וצפורים מרגנות, ואם לפתע נשתפך על היקום חום של ארבעים מעלות בצל, ראיתי כזאת הפכת אמון. אם כי לא הייתי ירא שמים כלל ועקר, נהגתי בכל זאת, שלא להתריס כלפי מעלה (סוף כל סוף מי יודע...) אלא שאותו יום אביב שהפך ליום קיץ מדברי הוציאני מגדרי.

"אכן, גיהינום!" חזרתי ולחשתי לעצמי; ניסיתי להתחפף במטתי עת, שדומה היה כאילו כל מדורות השאול בוערות מתחתה. עייף הייתי עד מוות, אולם החום מנע אותי מלעצום עין. "אכן, גיהינום!" חזרתי ולחשתי לעצמי; ניסיתי להתחפף על צדי השני, אבל אזני בערו והאירו ממש את החשיכה מרוב להט. אף זהו בודאי חלק מאשה של גיהינום. "גיהינום! גיהינום שבגיהינום!" צווחתי ביאוש, נדהם מרוב התמרמרות על חום בלתי צפוי זה. לפני שהיה סיפק בידי להגות את ההברה

האחרונה והנה הרשתי, שאני נישא באויר צונן ומרענן. החדר המחניק, האויר הדחוס, המטה הרטובה מזעה ולהט אזני, כל אלה נעלמו באורח פלא. מעצמת מהירות סיסתי המוטלאה עצמתי עיני ומשפסקתי אותן והנה אני ניצב במקום שונה ומשונה מכל אשר ידעתי עד כה; כל גוף לא נראה מסביב, האור היה מעומם אך מרגיע, מתחת לרגלי לא היתה אדמה ולמעשה, מרחף הייתי בחלל. לראשונה לא תפסתי את אשר קרא לי, אבל לפתע הבינתי: בשמים הנני! ומשנתחור לי הדבר, שוב לא הפליאני כלל וכלל. מזור, האין זאת? והנה הבחנתי בדמות הנצבת למולי, היה זה אדם בגיל העמידה עטוף בגלימה צחורה, בעל זקן שחור, תיורד על מדותיו, עינים עכורות לו מעל לאף-נשר וכולו אומר מחשבה וכובד ראש.

הוא קד קידה קלה ונגש ישר לעיני: "צר לי על שהטרדתי אותך, אבל לא יכולתי לשאת את זעקותיך, גיהינום, גיהינום! מבלי שישתלט עלי רצון עיוור להוכיח את טעותך. ובראותו את תמהוני הוסיף כמבאר: "אני המקשר בין העולם הזה לעולם הבא. גניחותיך המגוחכות הרגיוזו אותי ממנוחתי עד שעשיתי את אשר עשיתי."

— "אני מצטער מאד." אמנם לא עמדתי על טעותי, אבל מקובלני, שמוטב להתנהג בזהירות מרובה עם כוחות של מעלה.

— "אין דבר" — ואחר הוסיף בתגיונות — "עומדים אנו לפני שערי השמים. בידך הבהירה אם נבקר בגן-עדן או בגיהינום. היכן רצונך לבקר?"

— "בגן-עדן" — עניתי בפסקוק מה — "טעמו של גיהינום טעמתי זה עתה במטתי, אבל מטוב גן-עדן... כן, ללא ספק, בגן-עדן." חיוכו היה בו משום תערובת של יגון, בו ורחמים: "לוי יחי כדברך."

הוא שלב זרועו בזרועי, כהרף עין התרוממנו בחלל ואחר שני רגעי טיסה שגעונית נעצרנו ליד שער עצום, זך כבדולח ויפה מאין כמותו. "גן-עדן!" הכריזו בן-לויית כמנהל תחנת רכבת, המודיע על שם התחנה.

בו יוספר על בקורנו בגן-עדן ומדוע היה כה קצר

עוד בטרם היה ספק בידי להתאושש והנה החל משהו להסתובב לנגדי במהירות מרובה בשלחו ברקאי אור מסנורים. הדבר היה כה פתאומי עד שמורא נפל עלי, אולם בעל הזקן השחור הרגיעני: "אל תירא! זהו להט החורב המתהפכת, שהופקדה לשמור על פתח גן-עדן, אבל לך לא יאונה כל רע, כי הלא בחברתי אתה." קולו השקט אותי עד כי הנחתי להעיק עין סקרנית על החרב המתהפכת. ראיתי לסני מלאך, העומד ומסובב בידו חרב ארוכה היטב, אך מה שמשך את תשומתי לבי במיוחד היה הפהוק הרחב שעל פניו, פהוק ללא התחלה וללא סוף, פהוק שצפן בחובו את כל השעמום, שירד על הארץ מששת ימי בראשית.

— "מה נאה!" קראתי בהתפעלות מרובה, אבל מדוע כה יפהק?

— "אין פלא בדבר, נסה אתה לשמור שבוש זמים ונראה כיצד תפסק. והוא כבר שומר כאן אלפי שנה ואין איש בא להחליפו! זהו גבריאל שומר הסף."

— "המסכן!"

— "ועתה הבה ונכנס."

— "אבל... אולי... אולי קיימת סכנה..."

— "מלתי לעבר גבריאל וחברו."

— "שוטה! הלא מלאך הוא, ומלאכים בידוע, הם סמל הטוב, הימלא לבו לפגוע בך?"

— "שוכנעתי, בשער הגן נפתח פשפש, גבריאל המשיך לנופף בחרבן ושגנונו נכנסנו פנימה."

קריאת תמהון פרצה מפיו: לפנינו השתלע גן רחב ידים, שאת אפס קצהו לא ראיתי וכולו כליל יופי ומלאכת מחשבת, רבבות, עיני בן תמותה עדיין לא חזו מראה, שידמה לו! הוא

היה ערוך בהרמוניה מושלמת ותהדר ותחן היו כה... לא! אין בפי מלים להביע את אשר הרגשתי באותו רגע גדול ואין עט, אשר יוכל לתאר את אותן שגב אלהי, דמיתי שאני שרוי בחלום, לבי פעם בחוקה וחשבתי שלא אחרל מלהתפעל עד סוף ימי. אלא שלתמיחתי הרבת הלך הרושם הלך והימגו עד שכעבור זמן מועט גז כעשן, רק לאחר ימים רבים, משנת עמקתי בדבר, נתחור לי מדוע זהו כן. בגן-עדן הגיע היופי לשלמותו ואף הדמיון הפורע ביותר לא יכול היה להעלות שלם מסגנו. הנה תחת כה מושלם, כה ברור עד שלא השאיר פתח להרהורים כלשהם; הנה שיתק את פעולת דמיוני, זה היה יופי תשוש כזה, ללא רוח חיים, מת.

המשכנו ללכת ואראה שולחנות ערוכים ועליהם מכל טוב, שכאילו התחננו שיכראו ויסבו סביבם, שיאכלו ויהנו. פניתי אנה ואנה, אולם מלבד צדיק בודד שהסתובב בקרבת מקום, בין עץ החיים ובין עץ הדעת, לא נראה אף צל של נשמה.

— "מדוע אין איש נגש לאכול?" — שאלתי את בן לויית.

— "מוטב כי תשאל את אחת הנשמות"

אמר באנתה כבדה, וקרא לנשמה. מיד התקרבה אלינו ושאלה: "מה חפצכם?"

זו הותה נשמת צדיק, שהיה בשעתו אחד מל"ן צדיקי דורו, איוה טוהר נפלא ובע מתח קניו! איוה חן פלאי! אבל איוה שעמום שממני נשמת מתוך עיניו! אכן, הוא היה יפה להפליא.

אבל שוב כבמקרה יפי גן-עדן, משחלת הרושם הראשון נשאיתי אדיש כלפי אותו טוהר מושלם, שאף העץ החדה ביותר לא היתה מסוגלת לגלות בו שמץ חטא מרעני.

בעל הזקן השחור אמר: "נשמה טהורה, חבאמי אתה, את אחד משוכני ארצות תחתים, בהצוננו להצנן לפניך שאלות מספר."

הנשמה השעבה בטוב לב מושלם כשעל שם תיה מרחפת בתצחוק מושלמת: "בחפץ לב, תכשרת הצופים, עיוןב (סוף בעמוד 4)

מחבר "אמת" חנוך רבי
23.10.1947

האמת על עולם-האמת

(סוף מעמוד 3)

אם קיים בגן-עדן הצורך לאכול, פתחתי, מדוע אין נגשים לסעודה ואם אינו קיים — מדוע השולחנות ערוכים?

פניה התקדרו והיא השיבה בעייפות: "וכיצד יתכן אחרת? יום יום מוגשים לנו לוויתן ושוור הבר, לעולם אותם הדברים! לוויתן מבושל, לוויתן מטוגן, צלי לוויתן, קציצות לוויתן, כבד קצוצן של לוויתן, נקניקיות לוויתן וכך בנוגע לשור הבר. זה עובר כל גבול. הלויתן ושוור הבר היו לנו לזרא. אני למשל, צמה זה למעלה משלוש מאות שנה."

ואמנם הצום הארוך נתן אותותיו בפניה. היא היתה רזה מאד. נשמה עלובה!

לפתע הבריקו עיניה המשעממות: "מה לא הייתי נותנת עבור חביתה וסלס ירקות?" — "צר לי על שאין בידי להציע לך כל אלה." — "חבל מאד" — "ובאנחה כבדה הוסיפה — "כך הם החיים... חיי הנצח."

עזבו אותה כשהיא חולמת על חביתה וסלס ירקות והמשכנו בסיוורנו כשמועקה קלה שוכנת בלבי. עברנו שדרות מרהיבות עין והגענו לשדה ענקי, זרוע כסאות ועליהם יושבות נשמות ולרגליהן שטוחות נשמות אחרות. נשמעו פהוקים אדירים מחרישי אזנים וקלטתי דברי נשמה, האומרת בין פהוק לפהוק: "הוי, כמה חסא לא נוח!"

— "כאן" — אמר בעל הזקן השחור — "יושבות נשמות הצדיקים ולרגליהן שטוחות נשמות נשותיהם."

שתיקה. פהוקים. אנחה שוברת לב. פהוקים. גניחה. פהוקים. עוד פהוקים. הרבה פהוקים. "נראה", אמרתי בבישנות מה, "שאין הנשמות מוצאות ענין רב בינן לבין עצמן."

"ענין?!" רעם. ומה ענין עלולות הן למצוא? לא די שהצדיקים השתעממו עם נשותיהם על פני האדמה והנה הם חייבים לבלות אתן עד סוף כל הדורות. הלא זוהי גזירה נוראה?"

זקנו הנאה התנפנף מרוב התמרמרות. לפתע

עלתה צעקה קלה מימיני. התבוננתי וראיתי, כי אחת מנשמות הנשים, במקום להתישב לרגלי נשמת בעלה התישבה על נשמת רגלו ועליה היתה נשמת יבלת... מלבד אינצידנט קל זה לא הפריע מאומה את השממון, שהילך על פני נשמות הצדיקים ונשותיהם.

ככל שהרבינו לשוח בגן-עדן כן גבר השעמום. "הן השעמום כאן ללא נשוא."

— "שור בפשן שתצטרך לבלות פה עד קץ הימים." — "חזיו ורעם!"

— "כן, אם תהיה ראוי להכנס לגן-עדן..." — אמר כשהוא מסתכל בי בפספוס מה.

עלה בדעתי להשיב משהו מחוכם מאד, אלא מלאך שהתקרב הפסיק את זרם מחשבותי: "נא להתכבד". נשאתי עיני אליו וראיתי בידו טס ועליו מונחים פירות. צורתם כצורת הדלעת, אך גדלם כגודל המלפפון.

— "מה הפירות המשונים הללו?" — שאלתי בחשדנות את בעל הזקן.

— "פירות עץ הדעת, המוגשים לכל הבא." — "עץ הדעת?" קראתי בחרדת גיל, "עץ הדעת, שממנו אכלו אדם וחוה ועל כן גורשו מגן-עדן?"

— "לא בדיוק. העץ שמפריו טעמו אדם וחוה היה מון פשוט מאד, על כן רק קם בהם יצר הדעת. למולם! אילו אכלו מן הפרי שלפניך היתה נודעת להם כל האמת, סוד הסודות, ואז..."

עץ הדעת! הנה פירותיו לפני! רק אטעם מהם ונגלו לפני רזי החיים! מה נפלא! הושטתי את ידי לקחת פרי מן הטס. צבעו היה אפור מלוכלך וכולו מכוסה קוצים שהעמיקו לתוך בשרי, אבל למען דעת האמת אני מוכן לכל! נגסתי מן הפרי והספקתי להרגיש, שטעמו מה שבמרים. אך מיד ססגתי מכה אדירה בפני, שהעיפה אותו למרחקים. היה זה בן-לויתן, שפגע בי וסניו האדימו מפחד וחימה: "חסר בינה, ריקא! הנטרפה עליך דעתך?!" לאכול מפרי עץ הדעת?!" מטורף?!"

התנהגותו המזוה עוררה בי רגשות מעור-בים: "ומדוע לא אטעם ממנו?!" קראתי בסקרנות וברוגז כאחד.

— "אין כך שמץ של הבנה. מה טובה תצמח לך מידיעת האמת העצורה בפרי? הלא כמו עיניך ראתי את שממון יושבי גן-עדן היודעים אותה! הגם אתה חשקת בו? ולמרבת הרעה מובטח לי, שבחורך לארץ תמסור אמת זו לשאר בני-האדם. אני מכיר ויודע..."

לפתע הבחנתי, שהקעס שבפניו סינה מקומו להחלקה נחושה, ובטרם השיבותי לו דבר סנן מבין שניו: "אל תאמר דבר!" הוא אחז בציצית ראשי וכהרף עין נשאנו בחלל גן-עדן עד שנעלם מאחורינו. ובסוף נעצרנו והוא אמר 'בנשמו בכבודות:

— "צר לי על שנאלצתי לאחוז באמצעי כה חריף, אולם היית עלול לעשות משגה ללא תקנה. מובטח לי, שלא היית עומד בפני הפתוי לאכול מפרי הדעת."

עז היה רצוני להטיח בפניו את אשר בלבי, אולם החלטתי שאין בכך כל טעם.

— "אין דבר", אמרתי, "מה שהיה היה." — "ועתה", אמר במאור פנים, "עלינו להפרד. אני תקוה, כי בקורנו בגן-עדן לא היה לריק." — "אכן, נתת לי חומר רב למחשבה. קבל תודה מעומק לבי."

— "ואל נא תשכח את לקח הדבר." — "שכח לא אשכח."

שתיקה. ראיתי שהוא מתכוון להפרד מעלי ואמרתי: "אולי... אולי... תסכים אף להראותני את הגיהנום?"

צחוק אדיר פרץ מפיו: "את הגיהנום?!" כדי לראותו אין לך צורך בי כלל ועיקר. לשם תגיע בכוחות עצמך. שלום לך. עצום עיניך." עצמתי את עיני ומשפכתי אותן נמצאתי במטתי. הייתי עייף עד כדי כך שלא יכולתי להרדם ואף לא להקרה במה שעבר עלי (זאת עשיתי רק למחרת היום ובימים שלאחרי כן). הייתי ריק מכל מחשבה ושעמום כבד מנשוא רבץ עלי החדר היה חם, האויר דחוס ואוני להטו, אוי מה לחטו!

"גיה... לא! גן-עדן, ממש גן-עדן?!"

הורים מבכים על בניהם

אלדר, בנו של הצייר האמן אבא פאן, נולד בירושלים באחד לחודש אפריל שנת 1929 ונחנך בילדותו בחוץ לארץ, בגיניבה ובניצא. שאביו שהם לרגל עבודתו האמנותית. הילד למד בבתי הספר שבשתי הערים האלה והיה מן התלמידים המצויינים, ואולם מספרים עליו, שבבואו לגיניבה, והוא אך בן ארבע וחצי, אמר לאביו: "יודע אתה, אבא, כאן יש מה מאד, אבל כשנחזור לירושלים, אנשך את קירות ביתנו". בשנת 1937 חזרה המשפחה לירושלים והילד, שהיה בן חמש, נכנס לגמנסיה העברית וגמר בה את תלמודו בשנת 1946. בגמנסיה הציטין ביותר בחיבוריו, שמתוכם ניכר היה, שחונן בכשרון ספרותי, ובתור נואם מצויין. על כשרונו הספרותי מעיד מורהו לספרות, ד"ר אלקושי, ואלה דבריו: "הכרתי את אלדר בשתי שנות לימודיו בגמנסיה העברית (תש"ה-תש"ו), ואם כי הכיתה שבה למד הציטינה ברמתה האינטלקטואלית ובאחוז הגבוה של התלמידים מבטיחים רבות, הובלט בה אלדר כאחד מן הראשונים בכיתה. הוא בחר במגמה הריאליסטית, ואולם לבו היה פתוח לקראת דברי ספרות ושירה. חיבור ריו הציטינו בחריבות כתיבה, בניתוח הגיוני, בחוס של הומור, שהיה משוך עליהם, ובהברקות שונות שבהן האיר את הנושא מצדדים, אשר לא שיער ולא שמת אליהם לב מקודם..."

משגמר אלדר את חוק לימודו בגמנסיה, נסרף לסלמ"ח ויצא להכשרה חקלאית בבית'השיטה ובעין'גב. שם עשה שנה וחמשה ועבר לירושלים. המס' קדה של סלמ"ח העבירה אותו למעלה החמשה לחטיבת "הראל", לסלוגה הידועה בשם "סלוגת'המות". ממעלה החמשה - כותב מר חרטינה - מרכז הפעולות על ירושלים, היה אלדר, יוצא לקרבות בחר הקסטל ובשער הגיא, עבודתו שם הייתה עבודת קשר (קוף פתוחה, שין קמוצה) אלחוטאי, גיידי בשדה'המלחמה - אחד התפקידים הקשים והאחרונים ומן המסוכנים ביותר במלחמה המודרנית. בכיו למארס 1943 נשלחה לגוש' עצינות שירה גדולה של 33 מכוניות'מאש טעונות אספקה וכלי'מלחמה ותשעה עשר משוריינים בליות צבא.

בחזרתה נתקלה השירה במחסומים ובאש כבדה של אלפי ערבים. מספר (*) הסגן אלדר פאן, קובץ כתבים, הוצאת "מסדת", ירושלים, תשי"א.

השירה צויה לשוב לגוש עציון, ואולם רק שלש מכוניות משא הצליחו לפרוץ את המחסום ולשוב לגוש עציון. גם אלדר, שנצא במשורייני של המטה בתור אלחוטאי, היה בין הסורצים, ששבו בחזרה אל הגוש. למעלה מארבעים מאנשי סלמ"ח נשתקעו שם והיו נתונים במצור חודש ימים. באותו הזמן היו "עורכים" התקפות על התחבורה הערבית על ידי חבלות, מחסומים ומקשים.

"ברביע' למאי באה התקפה קשה על הנקודה המרכזית של הגוש, כפר עציון, הפלמ"חאים, ואלדר בתוכם, שנעקו ממשואות יצחק לעזרה, עמדו עשר שעות רצופות תחת אש כבדה, אבל החזיקו מעמד. - "במשך שלשים השעות האחרונות, ישנתי בדיוק שלש" - כתב אלדר לחברתו.

בשנים עשר למאי התחילה העלילה האחרונה של הטראגדיה האיומה של מלחמת מועטים בהמוני'המונים של ערבים מוזוינים בתוחמים וטנקים, באותו לילה'העברות התחילו הנצורים, שנכחו לדעת, שאספה כל תקוה לעמוד בפני הקלגסים המרצחים, שמספרם עלה לעשר רת אלפים, לדיין ביניהם על כניעה. אנשי סלמ"ח התנגדו לכך בכל חוקי. האלחור טאית ע. פ. מספרת, ששמעה באותו הלילה מפי אלדר את קריאתו: "ועוד קרא מספרת, חיי בשבי לא יקחו". ועוד קרא עוד לישון שאלדר אמר אז: "לא כדאי עוד לישון הלילה - יהיה לנו די זמן לישון".

למחרת, ב"ג למאי, בבוקר השכם, נתחדשה ההתקפה וגממכה חמש שעות רצופות עד אחר הצהריים. קומץ המגינים, שמספרם היה בערך כמאתים איש וכלי זיינם היו מועטים ביותר, לא יכולו עוד בפני המוני האויבים המוזוינים בנשך כבד, ובשעה שהים נמנו וגמרו המפקדים להיכנע ולהתפטר מנשקם. רק אנשי הפלמ"ח לא זזו מעמדותיהם וכלי'זיינם עליהם. ואולם כשראו שהלגיון הערבי אינו מקיים את הבטחתו ומניח לכנופיות לעשות הרג בבלתי'מוזוינים, התחילו לירות במרצחים מעמדותיהם הם, וכשאר לו מהם צרכי'הרייה, התנפלו עליהם בידים ריקות, הוציאו מידיהם את הנשק והיו נאבקים והורגים בהם עד שהמוני האויבים הכריעו והם נסלו עד אחת. בין הגבורים הללו, שנפלו במאבק עם המרצחים, היה בלי'ספס גם אלדר.

לאחר נפילתו חלק ראש המטה הכללי לגבור הצעיר את הדרגה של "סגן" בשם צבאות ישראל.

הנצנים הספרותיים של אלדר

בסוף שנת 1945, שנה אחת לפני גמר תלמודו בגמנסיה, כותב אלדר את הדברים האלה: "...אני חושב, שלא אכנס לאוניברסיטה. - במה אעבוד לא אוכל עדיין לומר בכירות, אך אני חושב ברצינות, כי יש לי עתיד בכתיבה: ספרות, עיתונות, פובליציסטיקה וכיוצא באלה. אינני יודע למה אתאים, אולם בכתיבה יש לי כשרון, ביותר כשהדבר נוגע לדמיון..."

ואמנם הרגשותיו זו לא הפעם אחת: עלם זה, שנקטף באביב ימיו, נוצר להיות סופר. נתייחדו לו כל המעלות והסגולות הדרושות לכך: הסתכלות בהירה, חוש הכתנה בטיבם של הבריות, מעוף'דמיון נאה, הגיונות והברקות, שיש בהם לעתים משל עמקות, סגנון יפה ועבדית משופרה, ועל כל אלה - חוש של הומור ובדיחות הדעת. אמנם כשרונו הספרותי עדיין לא הגיע לגמר כישולו כל צרכו ועדיין זקוק היה להתפתחות, שהיא פרי עבודה של שנים, ואולם בין הכתבים של עזובו אתה מוצא יצירות אחדות, שכבר מבכורות הן במידה לא מועטה ועומדות למעלה ממדרגת פרי היצירה של סופר מחילי, כגון: "לב מזכנים", "מעשה באדם, שרצת לגאול את בני האדם", "האמר על עולם'האמת", וכמה דוה הלב על "האי שוטף דבלי בעפרא", שלפי כל הנתונים אפשר שעתיד היה לתפוס מקום חשוב בספרותו הצעירה.

מתוך אנרותיו

לסתת'הו סוקניק משואות יצחק 15.4.48.

...עכשיו קצת פרטים על מעשי בחושים האחרונים. כדאי ידוע לך, שגנבתי את ההכשרה בסוף ינואר ש.ה. העברתי למעלה החמשה, לסלוגה הידועה בשם "סלוגת'המות", מן המח' לקה שלי נהרגו עד תחת' שלוששים וחמשה בחורים, שבעה עשר בגוש'עציון, תשעה בקרב' הקסטל, שלשת ליי' גות

לחברה

מעלה'החמשה 26.2.48.

...היקרה!

מחר ימלאו שבועיים מאז באוי לכאן. - כאן אנחנו חברים מארבע כנסות הארץ. אני גר עם שלושה בחורים. יש לנו דריו הנמצא באולם גדול וכן גם אתה אין לך מושב כמה נאה הדבר, כשאת בוערת ובאולם הגדול שוררת עלטה (לא בגלל הרומסית שבדבר, פשוט מפני שאין עדיין חשמל בבנין). בימים האחרונים אמנם סודר במקצת ענין החשמל. אבל הערבים דואגים, שחיה לנו מדי פעם בפעם האפלה לכמה ימים - הם מנתקים את הקו. אני מרגיש את עצמי מצויין, אף כי התנאים אינם אידיאליים. הלא הסביבה היא הרי יהודה - מוכרת וחביבה. אודה, שאת הגליל ועמק הירדן לא אהבתי מימי, המיד נראה לי זרים, זרים מאד...

מעלה'החמשה 23.2.48.

...היקרה שלום רב!

...אני שמח בחלקי, אף כי לעתים השעמום לא קטן. הסיבה לכך היא, שמלבד חושך אין לי כרגע דרישה אחרות בעולם הזה. אין לי אמונה, שאצא בלב כל אחד מאמין, שהוא עצמו ששוט זיי מן הסערבות חזות, כלומר: עמוק בלב כל אחד מאמין, שהוא עצמו ששוט אינו יכול להיפגע, אבל לפי תורת הסיכויים וההגיון הפשוט - הסיכויים קלושים. אבל לא איכפת לי. כת רבים נפלה עד כי מה שיהיה אחר כך נראה כמתוסר טעם. לא שאני משחך, ישנם רגעים, שפחד אינסטנקטיבי אווז אותך, אבל לא יותר מזה..."

מעלה'החמשה 26.2.48

...היקרה!

היום הייתה הלילה של קרבות מעשה רחוב ב'יהודה... בדעיים אלה אני תוהה על מהותו של הצעיר בעצם, בדרגותיו העליונות אין הצעיר אלא ריקנות, אין להביעו במלים, אלא אפשר להרגיש מין דימום'רגשות בלתי'נתפס. הרמעות לא נוצרו אלא כדי לבטא כאב, שאפשר להלחם בו. האסון ללא תקנה מבוסס דוקא על ידי המכס זייק והמאובן... המות מהוו תיבת תחילתו ותיכן פיומו' בניין

זה לא התקרמה האנושות אפילו צער אחד..."

גוה אילן 2.3.48.

...היקרה!

אנו עוברים תקופה קשה מאד, אין ספק, שאנו נמצאים במקום המסוכן ביותר בארץ. אחמול נהרגו שלושה בחור רים משלנו ונפצעו ארבעה, שלושם נהרג אחד ונפצע אחד; בחודש האחרון נהרגו משלנו (מאנשי פלמ"ח) שלושים איש. אינני מאמין, שרבים כאן יצאו חיים מן הענין. אחד מאלה שנהרגו אחמול אמר לי לפני שבוע: ההגיון הקר מראה, שסיר כויים לצאת בשלום - אססיים. באשר לי, לא איכפת לי כלום. החבר הטוב ביותר שלי נהרג (אף הוא אצלנו) ולחיות אחרי המלחמה נראה לי מנוח'ך. דרך אנבו: בחור זה לא רצה לחיות, ואני משוכנע, שהוא רץ לקראת המות..."

כפר עציון 27.3.48.

...היקרה!

כפי שאת רואה אני נמצא כרגע בכפר עציון. הגעתי לכאן יחד עם השירה הגדולה. כשחזרנו, הותקפנו קשה מאד חברה מן הלחי אמרי, שעדיין לא הייתה התקפה כזו. על כל פנים נתקענו בין מחסומים ואי'אפשר היה לצאת. המשורייני שלנו התחיל לנסוע הלך וחזור, עד שלבסוף הצליח לפרוץ ולהגיע עם עוד כמה מכוניות חזרה לכפר עציון. כרגע אנו תקועים במקום, וכנראה שנשאר כאן תקופת'מה, בנוגע לשאר אנשי השירה, הרי התבצרו בבית ערבי והח' זיקו מעמד במשך שלושים שעות כנגד אלפי ערבים, ללא אוכל, כשהתחמושת אזלה לגמרי. הם הצליחו לבסוף לחזור לירושלים עם שנים עשר הרגים בלבד, אחד'עשר מהם במשורייני שהתמוצץ..."

המכתב האחרון לחברה...

אישם בנוש'עציון 5.5.49.

...היקרה שלום רב!

אחמול הייתה התקפה כבדה על הגוש, השתתפו בה מרגמות כבדות, תותחים וטנקים. הגוש הופצץ קשה, ביותר מספר משלטים, ועל אחד מהם נמצאתי, במשך עשר שעות ניתכה עלינו אש כבדה, ורק נישלחנו לנוח בו. אחד מאלה, שהיו לה, שמוטב לשבת באוהל עוד קצת, אולם כעבור כמה דקות שור חור על דבריו וח' ורגו בריצה לעמדות. כמה בחורים שהיו שם הלכו (כלומר בריצה מהירה) לאהל, כעבור חמש דקות נכנס פנו לפנים האהל. נהרגו חמשה ונפצעו גם כן חמשה..."

המסמך מס' 10

בעצם זוהי חוצפה לקרא "טיול" לאותו סיור קצר, שנערך בשבועות מספר 8.00 עד 14.00. לא עברנו יותר מ-10 ק"מ. בסה"כ הגענו אל מקום לרגלי הר הצופים המכונה "ואדי א"ש" (דל"ב). התאספנו תשע צופות ואני, כולנו חמושים בתרמילי צד עם רב כריכיות (שעתידיים היינו לא לאל! אותן) ותפוחים מועטים, שלאחר שעה קלה כמהנו אליהם מאד. יצאנו לדרך וכרגיל במקרים אלה זרחה השמש במשנה אור ועננה קטנה כפיסת-יד חלפה ועברה בשמים תכולים-עמוקים ונשבה רוח קלה ומרעננת וכד' וכד', בדרך, לפני הר הצופים, נזכרה אחת, עלתה לביתה והביאה מצלמה.

להר הצופים הגענו בריאים ושלמים והיה עלינו לרדת, אך מה קרה? לפי מיטב חשבונותי, לא היינו צריכים לעבור כל כך ולפתע נוכחתי שאנו נמצאים במרכז ישוב ערבי — פחות או יותר נקי (יותר פחות מאשר יותר...) לא אבדנו את עשתונותינו ומהרנו לצאתו, כדי שיתברר לנו כי יש טפס עוד גבעה ולרדת ממנה עד שנגיע לוואדי ונלך לבאר מטרותנו. הגענו לראש הגבעה, אבל עתה פנה לא היתה קבוצה אחת, אלא שורה ארוכה של "נסחבה" בקושי לאורך כל הדרך. ישבנו לנוח ומיד יצאה בת קול אסירה על שתיית המים (למותר לצ"ל למי שילת בת הקול).

נסתיימה המנוחה, ירדנו לעמק והנה העלונים מסתבכים. אם לעלות היה קשה למדי, הרי לרדת היה קל מדי ולפתע רואה אני את כל הקבוצה דוהרת על פני המדרון בלא אפשרות להעצר. הואיל ונמצאתי לפני השאר היה עלי לאחוז באמצעים "רדיקאליים", כדי לעצור את הרצות, פן תרוצנה ותרוצצנה. בינתיים נתגלה שהמקום נאה ולכן הצטלמנו לפני שהגענו לוואדי. הלכנו לארכו עד שבאנו לבקע קטן שצריך לעבור בקפיצה — מרוצה תלולה מאד לארך שלושה מטר. דלגתי עליה, ונעשיו רדו אתן! התשובה הבהירה לי, שהן עדיין לא ערכו נסיון כה מסוכן. בכל ימי חייהן הארוכים, הפציתי בהן, "אל תהיו בטלניות, נסו וראו!" — ומה יהיה אם נשבור את הראש? — אני מבטיח שלא יקרה כדבר הזה. אתפוס אתכן כשתעברו ליד, שוכנעו הצופות, אך לא הסכימו בשום פנים להכנס להרפתקה זו, עם התרמילים. חבל היה להן עלי-הם. "טוב" — הסכמתי — "זרקום אליה". היה זה משגה חמור מאד מצדי, כי בו ברגע נתן עלי ברד-מצרים של תרמילים ובקושי תפסתי... בצעדים הססניים מאד החלה הראשונה לצעד במורד, צעד-צעד בחרדה עצומה ובקליט מבטי-אימה של חברותיה. לפתע גבר כח משיכת האדמה (כך נדמה לי מלמדים בפיסיקה) על התנגדותה הנראשת של החברה והיא פשוט טסה וחלפה על ידי, מבלי שאזכה לתפסה, ונעצרה רק אחרי חמשה מטר, כולה קורנת מלב הנאה, וצועקת יחד אתי אל חברותיה, המלוות אותה במבטי הערצה: "נו, רדו כבר! איך אני עשיתי זאת?" "מצוין" — עניתי — "רעתה נראה את השאר", אכן את השאר ראינו מיד; כל אחת ירדה בהססנות פחותה משל קודמתה.

המשכנו ללכת ועל פני כלל ארשת בטחון והכרה עצמית, שצלמנו, כמובן, הגענו לבאר, זרקנו לתוכה אבנים כדי לשמוע הדים, גם שרקנו פנימה ונקשיב לבת-קול נפלאה, שדמתה למקהלת-תשרות קסמים. מובן מאלי, שהחלטנו לסעד ובו ברגע נוכחנו, כי מניית הכריכיות עם הגבינה המלוחה ירדו אל מתחת לאפס, בזמן שמחיר הת"ז עלה כמו בשוק השחור. לכן המתקנו את חיינו בסוכריות ובשיחה קלה לא-חשוב מה היה הנשוא — העיקר שלא דגו בבעיית הבילויים ושהנף הפראי היה נהדר ושהזמן חלף בחפזון אכזרי, ולולא זכר הס-קנדלים, שעלולים ליפול בבית — לא היינו זויים, וגם למרות זכרם היה צריך במאבק עם הבנות עד שבאיזה שהוא אופן, קמנו ללכת. וראה זה פלא: ההליכה היתה טובה הרבה מאשר קודם. כפי הנראה שנכנסה בהן מעין "רוח-הליכה" עקב ההת-חלה המוצלחת (כמה שאלאמר: התחלת בטוב — מצוין הסוף) — צעדנו באפיק זקוף-קירות וצופה אחת

תקתקה במצלמה מהעבר השני וברון הגענו לנקודה הקריטית. המכיר את ואדי א"ש, יודע שהמעלה קשה ואף גם לבקאים, המסתובבים תכופות בסביבה זו. בכל זאת טפסה הקבוצה על ההר בעקשנות גדולה, עד שהגשתי לה בקצה העליה את המח-מאה "יפה הלכתן". התשובה היתה טפוסית, למקרים אלה: "זה אינו נכון! הלכנו "זיפת" נורא. אתה אומר לנו זאת סתם ככה". "לא ולא!" מחיתי כנגדן, "אתן באמת, הולכות יפה". תוך רטוני התנגדות נחלשים והולכים, שוכנעו, כי אכן אמת הדבר.

באנו לחדשת האוניברסיטה שבה נחנו וממנה עברנו בק-פיצות את התיל כדי להצטלם, כמובן, באמפיאטרון. מבין שהגיעה השעה קראת שמע של צהרים" ירדנו העירה בשורה ובשירה. אחרי ברכת חזק ופטרונים, שאלה אחת הצו-פות: "אמור, מתי הטיול הבא?" סימן מובהק להצלחת הטיול והוכחה למוסר ההשכל: כדי שטיול יצליח אל יערך דוקא לקטב הדרומי עם אדמירל בירד. מקומות טובים לטיול נמצאים במרחק חצי שעה הליכה מכל נקודת מוצא טיול חנוכי אינו צריך להיות של מסע ומשא-סבל, אלא צעידה נעימה של הת-קרבות הדידית. הוא אינו נסיעה על כסא-גלגלים. קפיצות, ריצות, גלגולים ונפילות קלות, עדיין לא הוזיקו לאיש, כל עוד זוכרים שאין החניך איש פלוגות-המות...

אלדד, שבט מצדה ירושלים

אלדד פן / כל אדם ציר העולם

כל אדם הוא ציר העולם ועם זה אינו חשוב במאומה. הוא חשוב ועיי קרי לעצמו, הוא אפס-אפסים לשכנו. וכאשר באים שני הניגודים, במגע והאדם רואה את התהום הפרושה בייניהם נראית לו הסתירה הפנימית שבחיים... הלא מחריד ממש לחשוב, כי יש רעיונות שעליהם מוכנים בני אדם לעלות למוקד בו בזמן שאחרים אפילו לא יבטלו זמנם להניד עליהם עפעף. ניסיתי פעם לערוך חשבון במקרה, שאמות כמה בני אדם לא ישנו לילה אחד והמספר היה זעום, זעום עד כדי אימה.

כמה פעמים אמרתי שהעולם אינו מרגיש בצער הקל הבא עלי והנדמה לי כחורבן העולם... אולם הנה נדמה היה לי כי נכשלתי בבחינה הגמר בכימיה... והרגשתי יותר מאב וצער בכך משהרגשתי לשמש מותם ברעב של מאות אלפי סינים. נשארתי אחרי כך נבוך ושאלתי את עצמי: היתכן? (מתוך "גילי אש", ילקוט כולל מבחר עזבונם של הבנים שנפלו במלחמת הקוממיות).

מכתבי הגיבורים שהלכו

סגן אלדד 19 — קובץ כתבים. הוצאת "מסדה" ירושלים, תשי"א.

ספר נאה בעריכת מאיר חרטיגר יצא לאור לזכרון הצעיר הנאה, אלדד פן בן העשרים, שנפל עם נצורי כפר-עציון. קובץ הכתבים של אלדד הצעיר, שלא הספיק עדיין לגלות את כוחותיו הספרותיים, יש בו כדי להעיד עדות ברורה, שאמנם גלומים היו בקרב צעיר זה כוחות נפשיים ורוחניים מספיקים, כדי לכבוש לו מעמד ומקום בספרותנו וב-עתונאותנו. הוא נחנך במידות מיוחדות של כשרון הראיה והשמיעה, של כושר הביטוי החד, של ההומור והמחשבה המנתחת, ואין ספק, שמפאת אפיו האישי רב ההשפעה ומפאת נטיות לבו לביטוי ספרותי-רעיוני מובהק היתה דרך הפעולה המפלגתית-הציבורית-העיתונאית פתוחה לפניו בהחלט.

הקובץ אינו מכיל אלא מעט רשימות, תיאורי דמיון ומציאות, מעט דברי הלצה, מעט מאמרים, ובכל אלה אנו מוצאים את אלדד, שהוא מבוגר למעלה מגילו, חושב והוגה, חש ומגיב, נוקט עמדה וטוען כאזרח פעיל, שהוא אובייקט, אולם גם סובייקט, של מאורעות הזמן. יש חן בדבריו והרבה הרבה פיקאנטיות, יש שליטה עצמית ויש ריסון הלשון השוטפת. חבל שאלדד התלמיד והחייל הצעיר לא הספיק לגלות את עצמו.

משהו מגילוי עצמו אנו מוצאים בקטעי יומנו ובמכתביו האחרים להורים ולחברים. גם אלה מעט מהרבה, בעמודים אלה אנו מגלים לעתים קרובות גם עצמיות ומקוריות, ואפילו עמדות מתגלה הצעיר כאיש מרץ, כמי שנחפז וירט לו הדרך. אין לו פנאי להתמסר לאוניברסיטה, שהרי "הלימודים ארוכים מדי ורצוני לעבוד במהירות האפשרית במה אעבוד לא אוכל עדיין לומר בבירור, אך אני חושב ברצינות, כי יש לי עתיד בכתיבה ספרות, עתונאות, פובליציסטיקה וכיוצא באלה. אינני יודע למה אתאים, אולם בכתיבה יש לי כשרון, ביחוד כשהדבר נוגע לדמיון. כך הוא כותב בגיל שבע עשרה, הוא מבקש להספיק ככל היותר בתקופת זמן קצרה ככל היותר. הוא הספיק הרבה, הרבה מאוד, את

לבו ואת נשמתו נתן למולדת. מתוך הכרה ומתוך נכונות מלאה, קשבילנו נשאר גבור לאומי וחיל ממדרגה ראשונה. אלדד הסופר לא הספיק לבוא על תקנתו. בין כשרונות רבים אחרים מן הדור הצעיר הנאמן, המוכשר והנלהב, נעלם לנו גם כשרונו הגדול של אלדד. לא סתם חיילים היו חיילינו במלחמת השחרור, ולא פשוטי קרבנות קרבנותינו. אלדד מבני העליה שבהם.

מכתב

ל"ה ט"ז אלול
3.11.1950

— האש המצרפת — הרהר אחד מאנשי המשורין הנוסע, כמעט בשוין-רוח, בטמ' טום, בפלבלו בעיניו מבעד לאחד האשנבים — רבוגו של עולם! רק שלי לא יקרה כזאת. יותר מזה לא העלה בדעתו. את אמת ה' רגע לא תפס כלל, היה המום מדי ורגשו' תיו שותקו כמי שהכניסו לפיו נתח כה ג' דול עד כי אינו מסוגל לסגור את הפה וה' שנים אינן יכולות להתחיל בטחינה.

לפתע צעק: "הזהירו! אנו דורסים את המ' תים!" אידיוט! — חרק מפקד המשורין ב' אכזריות ומשהו מן ההיסטריה היה בקולו — מה זה חשוב עכשיו?! אולי אתה רוצה שגדל לתעלה?

גפון מאה, הוא צודק, מה זה חשוב עכ' שיו... שקר! מעשה תועבה. האם משום ש' הם פגרים מותר לדרוס אותם?!... אלא ש' הנהג הוריו פישר ביניהם: על ידי תמרון מוצלח עלה בידו לבלי עלות על הגופות והמשורין המשיך את דרכו תחת אש שנית' מה לפתע משני צדי הדרך. פינג! פינג! פינגונג! — דפקו הכדורים בדפנות המ' שורין. הבחורים החלו לירות בלי לכוון ל' עבר גדרות אבנים ועצים, יריות של סתם, אולי בסוי לאזלת ידם להושיע את האומל' לים ואולי היה בזה משום נחמה: להוכיח שאף ביכלתם לזרוע מות. העיקר — להוכיח שהם חיים.

— עכשיו אי אפשר להוציא את הגופות. נחזור אל הבסיס ונשוב בלילה — פקד ה' מפקד.

המשורין הגיע להצטלבות הדרכים, הס' טובב לאחור וחזר במהירות על עקבותיו. הפעם כמעט ולא נורתה יריה מן המכונית הטסה משהו מגוף מרוטש וריח גויה שרופה רחף בחלל המשורין. שוב חלפו על פני גיא ההריגה. הפעם לא הועילה זריזותו של הנהג והגלגל האחורי עלה על הבטן המרו' טשת. המכונית זועזעה במשהו, כמעט ולא כלום, אבל גומה במרחק מה מן הגוויות כמעט והפילה את העומדים בפנים המשור' י'.

לעזאזל! — רטן המפקד בתצייקול — איז מפה קבלתי בראשיו

אלדד מן המנות, בנו של הציר אבל מן, היה אחד ממ"ה הפלמחאים שנאבקו בקרב-היאוש ונפלו בגוש' עציון. רשימה זו כתב בין קרב לק' רב, והיא נשארה בידי אחד מחב' ריו שנשא אותה עמו לשבי עברי' הירדן והחזירה עמו בחזרו למולדת. הרשימה מובאת בזה כלשונה.

מרחק התאבק עמוד עשן. תחילה נראה פבלתי ראוי לתשומת לב, כאילו מתמר מ' מקטורת, אבל ככל שהתקרב המשורין כן הלך והתעבה והסך מכחלילי לאפור ומ' אפור לשחור, ונעשה יותר ויותר ממש. דרך העפר, האבנים המרובות והמהמורות לאין ספור הקפיצו את המשורין כאילו היה כדור גומי, אלא שיושביו פסקו משים לבם לזאת ומבט עיניהם כאילו ביקש לפלח את הגבעה שלפניהם ולדעת מהו פשר העשן. מטרת נסיעתם המטורפת היתה לחלוץ מ' שורין תקוע ושמונת הבחורים שנשארו ב' תוכו.

— הם מותקפים ע"י מאות ערבים — נמכר לחם — סעו מהר, בשם אלוהים, ש' אם לא כן... עד שהתכוונו והחלו לזוז חל' פה שעת-נצח וכדי לפצות את הזמן האבוד זנק המשורין ונסע במלוא המהירות, חלף על פני חורשה שהשתרעה לאורך הדרך, כמעט ונתקל בערמת אבנים, זכר למחסום שנפרץ, והתקרב אל מטרתו. עתה נראה ע' מוד העשן בכל גדלו, עבה בראשית, מס' תלסל כלפי מעלה ובסופו מתמזמז ונמלח כליל, אלא שמקורו עדיין נעלם. לפתע, כמו עלה המסך ונתגלתה התמונה: משורין בור' ער, חציו על הדרך וחציו בתעלה.

כך, מונח באלכסון נראה גלמוד ועלוב ועשן ללא אש עלה ממנו וכאילו הביע בוז לערמת המתכת, העץ והגומי. לידו התגוללו שתי גויות ערומות ורק על אחת מהן גותרו בעלים מצוחצחות שהשחירו כלפי הבטן ה' מרוטשת והאדומה מבליל הבשר והדם. הג' היה השניה, ראשה היה מחוץ, ונראתה בל' תי טבעית ומשונה. הלאה מזה, ליד התע' לה שכבו שני גושים שחורים, מי שהיו בני אדם והפכו סחם.

ז ע ז ר ע

מרחוק המאבק עמוד עשן. תחלה נראה כבלתי ראוי לתשומת לב, כאילו מתמר מסקטורות, אבל ככל שהתקרב המסורין כן הלך והתעבה והפך מכתלילי לאפור ומאפור לשחור, ונעשה יותר ויותר מססי.

דרך העפר, האבנים המרובות והמחזרות לאין ספור הקפצו את המסורין כאילו היה כדור גומי, אלא שיושכיו פסקו משים לבם לזאת ומבט-ציניהם כאילו בקש לפלח את הגבעה שלפניהם ולדעת מהו פשר העשן. סדרת נסיעתם המסורפת היתה לחלוץ מסורין תקוע בדרך וסמונת הבחורים שנשארו בתוכו.

- הם מותקפים ע"י מאות ערבים - נמסר להם - סעו מהר, בשם אלוהים, שאם לא כן... עד שהמכוננו והחלו לזוז, חלפה שעת-נצח וכדי לפצות את הזמן האבוד זנק המסורין ונסע במלוא המהירות, חלף על פני חורשה שהשתרעה לאורך הדרך, כמעט תתקל בערמת אבנים, זכר למחסום שנפרץ, והתקרב אל מסרתו. עתה נראה עמוד העשן בכל גדלו, עבה בראשיתו, מתחלסל כלפי מעלה ובסופו מתחזז ונמלה כליל, אלא שמקורו עדין געלם. לפתע, כמו עלה המסך ונתגלתה התמונה: מסורין בוער, חציו על הדרך וחציו בתעלה. כך, מונח באלכסון נראה גלמוזי ועלוב ועשן ללא אש עלה מסנו וכאילו הביע בגז לערמת המתכת, העץ והגומי. ליוז התגוללו שתי נזירות ערומות ורק כל אחת מהן נותרו נעלים מצוחצחות שהשחירו כלפי הבטן המכוסשת והאדומה מבליל הבשר והדם. הגויה השנייה, כאשר היה מחוץ, ונראתה בלתי טבעית ומשונה. הלאה מזה, ליד התעלה שכבו שני גושים שחורים, מי שהיו בגי-אדק והפכו לפחם.

- האש המצרפת - הרהר אחד טאנשי המסורין הגוסס, כמעט בשויון-רוח, בסמסום, בפלפלו בעיניו מבעד לאתרו האשכנבים - רבונו של עולם! רק שלי לא יקרה כזאת. יותר מזה לא העלה בדעתו. את אלת הרגע לא תפס כלל, היה המום מדי ורגשותיו שותקו כמי שהכניסו לפניו גתם לזה גדול עד כי אינו מסוגל לסגור את הפה והשניים אינן יכולות להתחיל בטחינה.

לפתע צעק: "הזהירו! אנו דורשים את המתים!" - איריוס!-חרק מפקד המסורין באכזריות ומשהו מן ההיסטריה היה בקולו - מה זה חשוב עכשיו? אא אולי אתה רוצה שגור לתעלה?

נכון מאד, הוא צודק, מה זה חשוב עכשיו... שקר! מעשה תועבה. האם משום שהם פגרים מותר לדרוס אותם?... אלא שהנהג הזריז פטר ביניהם. על-ידי תמרון מוצלח עלה בידו להלי עלות על הגופות והמסורין המשיך את דרכו חתח אש כבדה שנ"ת מסיני צדי הדרך. פייגו! פייגו! פייגונגונג!-דפקו הכדורים בדפנות המסורין. הבחורים החלו לירות מבלי לבין לעבר גדרות אבנים ועצים, יריות של סתם; אולי כסוי לאולת ידם להושיע את האוסללים ואולי היה בזה משום נחמה: להוכיח שאף ביכלתם לזרוע מות. העיקר להוכיח שהם חיים.

- עכשיו אי אפשר להוציא את הגופות. נחזור אל הבסיס ונשוב בלילה - פקד המסורין הגיע להצטלבות הדרכים, הסתובב לאחור וחזר במהירות על עקבותיו. הפעם כמעט ולא נורתה יריה מן המכוננת השטה. משהו חנוף מרוסס וריח גויה שרופה רחף בחלל המסורין. טוב חלפו על פני גיא ההרינה. המעם לא הועילה זריזותו של הנהג והגלגל האמורי עלה על הבטן המרוססת. המכוננית יוצעת במשהו, כמעט ולא מלום, אבל גוסס צמאצמא במרחק מה מן הגויות כמעט והחילה את העומדים בפנים המסורין.

- לעזאזל! - רטן המפקד בחצי-קול - אינו מכה קבלתי בראשי!

"היא אמרה שתרקוד אתי באם אביא לה ורדים אדומים", קרא הסטודנט הצעיר, "אבל בגני אין למצא ורד אדום." מסרום קינו שעל עץ האלון, שמע אותו הזמיר והסתכל עליו מבעד לסבך העלים בתסמוך.

"אין למצא ורד אדום בכל גני", קרא הסטודנט ועיניו היפות מלאו דמעות. אהא, באילו דברים קטנים תלוי האושר! קראתי כל אשר כתבו חכמי האדם, וכל רזי הפילוסופיה נהירים לי, ועם זאת הפכתי אומלל בעתיו של ורד אדום אחד." "הנה סוף ~~ל~~ סוף אוהב אמיתי", אמר הזמיר. "לילות על לילות שרתי אודותיו, אף כי לא הכרתיו: לילות על לילות ספרתי ספורו לכוכבים ועכשיו אני רואה אותו. שערך כפריחת היקנתון, ושפתיו אדומות כורד חלומותיו; אבל התשוקה נסכה עליו חורון כחורון השנהב, והצער הטביע חותמו על מצחו."

"הנסיך עורך מחר בערב נשף", לחש הסטודנט הצעיר, "ואהובתי מוזמנת אליו, אם אביא לה ורד אדום תרקוד אתי עד עלות השחר. אם אניש לה ורד אדום אשאנה בזרועותי, והיא תרכין ראשה על כתפי ואלפות ידה בידי. אבל אין ורד אדום בגני, על כן אשב בדר והיא תהיה מסמני והלאה. היא לא תשים אלי לב ולבי ישבר בקרבי. "זהו, בודאי, אוהב אמיתי", אמר הזמיר. "על אשר אזמר, הוא מתיסר: אשר לי שמחה, לו דאבה. אכן נפלאה האהבה. היא רבת מחיר מאבן הברקת ויקרה מן הלשם המלוש. בפנינים ורמונים לא תרכש, ואף אינה מוצגת לראוה בשוק. אין לקנותה מן הסוחרים, ואף אין לשקלה במאזנים אשר בהם יסקל הזהב." "המננים ישבו ביציע", אמר הסטודנט הצעיר, "ויפרסו על מיתרי כליהם, ואהובתי תרקוד לקול צלילי הנבל והכנור. בה בקלות תרקד עד כי רגליה לא תגענה כלל ברצפה, והחצרנים בכנדיהם המרהיבים, יתגודדו סביבה. אולם אתי לא תרקד, על כי אין לידי להציע לה ורד אדום; והוא השליך עצמו על העשב, הסתיר ראשו בידיו, ויבך.

"על שום מה יבכה?" שאלה לסאה ירוקה קסנה, בחלפה על פניו כשזנבה מורם באויר.

"אכן, על שום מה?" שאל פרפר אשר רחף אחר קרן חמה. "אכן, על שום מה?" לחש הקחון לשכנו, בקול רך ונמוך.

"הוא בוכה בגלל ורד אדום", אמר הזמיר. "בגלל ורד אדום?" קראו; "כמה מגוחך!" והלסאה הקסנה, שהיתה במקת מה צינית, פרצה מיד בצחוק.

אבל הזמיר הבין לסוד צערו של הסטודנט, וישב מחריש על עץ-האלון, והרהר בנסתרות האהבה.

לפתע פרש כנפיו החומות כרי לעוף ויתרום באויר. כצל חלף בחורשה וכצל נשא דרך הגן.

במרכז ככר הדשא צמח עץ-ורד נאה, ומשראהו עף אליו ונעמד על אחד סבדיו.

"תן לי ורד אדום", קרה, "ואשמיע לך את שירי הערב ביותר."

אבל העץ נענע בראשו.

"ורדי לבנים", השיב; "לבנים כקצף הים ולבנים משלגי ההרים. אולם לך לאחי הגדל ליד שעון השמש העתיק, ואולי ותן לך את מבוקשך."

~~סס~~ סס הזמיר אל עץ הורד הורד הגדל ליד שעון-השמש העתיק.

"תן לי ורד אדום ואשמיע לך את שירי הערב ביותר."

אבל העץ נענע בראשו.

"ורדי צהובים", השיב, "צהובים כשערות בת-הים היושבת על כסא מלכות עשוי ענבר, וצהובים מנרקיס הזהב הפורח באפרים לפני בא הקוצר עם החרמש. אבל לך לאחי הגדל תחת חלון הסטודנט, ואולי יתן לך את מבוקשך."

ובכן סס הזמיר לעץ-הורד הגדל מתחת לחלון הסטודנט.

"תן לי ורד אדום", קרא, "ואשמיע לך את שירי הערב ביותר."

"ורדי אדומים", השיב, "אדום כרגל התור, ואדום מלהבות האלמוג המכים והמכים גלים בנקרות האוקינוסים. אבל החורף הקפיא את ~~אף~~ עורקי, והכפור צבט את נצני, והסערה שברה דליותי, ולא יהיו לי השנה ורדים."

"ורד אדום אחד הוא כל אשר אחפוף, קרה הזמיר, "רק ורד אדום אחד! האין
אפשרות להשיגו?"

"ישנה אפשרות, השיב העץ: "אבל היא כה נוראה עד שאיני מהין לספרה לך."
"ספר לי עלה", אמר, "אינני ירא."

"אם רצונך בורד אדום, אמר העץ, "עליך ליצרו סנגינה לאור הירח ובדם
לבן. עליך לזמר לי פזמון חזק כנגד חוח. במשך כל הלילה עליך לזמר לי, ופחוח
ינקב את לבך, ודם-חייך יזרום לתוך עורקי ויהיה שלי."
"המות הוא מחגר יקר עבור ורד אדום, קרה הזמיר, "והחיים יקרים לכל.
נעים לשבת בחורש הירוק; ולעקוב אחר השמש במרכבת הזהב, ואחר הירח במרכבת
הפנינים. ערב ריח האסד, ומתוקות הפעמוניות הכחולות הנחבאות בעמק והאברש
הסתנפח על הגבעה. עדיין, טובה האהבה מן הסיים, ומהו לב צפור לעומת לב אדם?"
והזמיר פרש כנפיו החומות כדי לעוף ולתרום באויר. כצל חלף בחורשה
וכצל נשא על פני הגן.

הסטודנט הצעיר היה עדיין שרוע על העשב היכן שהשאירו, והדמעות עוד לא
יבשו מעיניו היפות.

"הוא מאושר, קרא הזמיר: "השג תשיג את הורד האדום. איצקנו סנגינה לאור
הירח ואצבענו בדם לבן. כל אשר מבקש כתמורה הוא כי תהיה אוהב נאמן, כי האהבה
נבונה מהפילוסופיה, אך כי גם היא נבונה, מלאת עוז מן הגבורה אם כי גם היא
מלאת עוז. צבע הלהבה כנפיה, וגופה כצבע השלהבת. שפתיה ערבות כדבש ונשימתה
כלבונה."

הסטודנט הסתכל מעל העשב והאזין, אבל לא יכול להבין את אשר יאמר לו הזמיר,
כי הבן הבין את הכתוב בספרים.

אבל עץ-האלון בתיך ועצב רב השתפך בו, כי חנב את הזמיר הזעיר אשר בנה את
קיננו עניו.

"הסמיע לי זמר אחרון, לחש; ארגיש את עצמי כה בורד לכשתלך."
ובכן שר הזמיר לעץ-האלון, וקולו היה כקול מים המבעבעים בצפחת עש-הכסף.
כשגמר את שירו, התרום הסטודנט, והוציא פנקס ועפרון עופרת מכיסו.
"יש לו צורה, אמר לעצמו, כשסייל בחורשה - "זאת אין לכחדי אולם היש לו
רגש? חוששני שלא. למעשה הוא ככל האמנים; כולו סגנון ללא כנות. הוא לא יקריב
את עצמו למען אחרים: הוא חושב רק על הנגינה, וכל אהל יודעים שהאמנות אנוכית.
בכל זאת, יש להודות, בקולו כמה צלילים יפים. כה חבל שאינם מביעים דבר, או
שאינם מביאים הנאה של ממש. וילך לחדרו, וישכב על מסת הקש הקסנה, ויחשוב
על אהפפו; ואחר כמה זמן, שקע בתרדמה עמוקה.
וכשעלתה הלבנה גשש/גשש/ברקיע, עץ הזמיר אל עץ הורד והקריב חזהו כנגד חוח.
במשך כל הלילה שר, והחוח נכנס יותר ויותר עמוק לתוך בשרו, ודם חייו זרם ממנו
יותר ויותר.

תחילה זמר על לדת האהבה בלב נער ונערה. ועל הבד העליון של עץ הורד הנץ
ורד נפלא, עלה כותרת רדף עלה כותרת, כשם ששיר רדף שר: א/א תחילה היה חור,
כערפלים התלויים על פנהר - חור כמרגלות ההרים, ומוכסף ככנפי בן השחר. כצל ורד
בראי כסף, כצל ורד במקוה מים, כן היה הורד שהנץ על הדליה העליונה של העץ.
אולם העץ קרא אל הזמיר ללחץ ביתר שאת כנגד החוח, "לחץ ביתר שאת, זמיר קטן,"
קרא העץ, "אחרת יעלה השחר לפני שיגמר הורד,"

ובכן לחץ הזמיר עצמו במסנה עאוז כנגד החוח, וזמרתו נעשתה יותר ויותר
חזקה, כי הוא שר על לדת התשוקה בלב גבר ועלמה.

וסומק עדין של-הורד פרח בעלי הורד, כאודם הפורח על פניו של חתן הנושק את
שפתי הפלה. אולם החוח עדיין לא העסיק ללבו, על כן נשאר לב הורד לבן, כי רק
דם לבו של זמיר יכול להאדים לב ורד.

והעץ קרא לזמיר ללחץ ביתר שאת כנגד החוח, והחוח פגע בלבו, ומכאובים
אכזרים זעזעו אותו. חריף, חריף היה הכאב, וזמר נעשה יותר ויותר סוער, כי הוא שר על
על האהבה המושלמת עיי המות, על האהבה שאינה גוועת בקבר.
והורד המופלא התאדם, כורוד שמי המזרח. אדומה היתה עטרת עלי הכותרת, ואדום
כאבן הכדכד היה הלב.

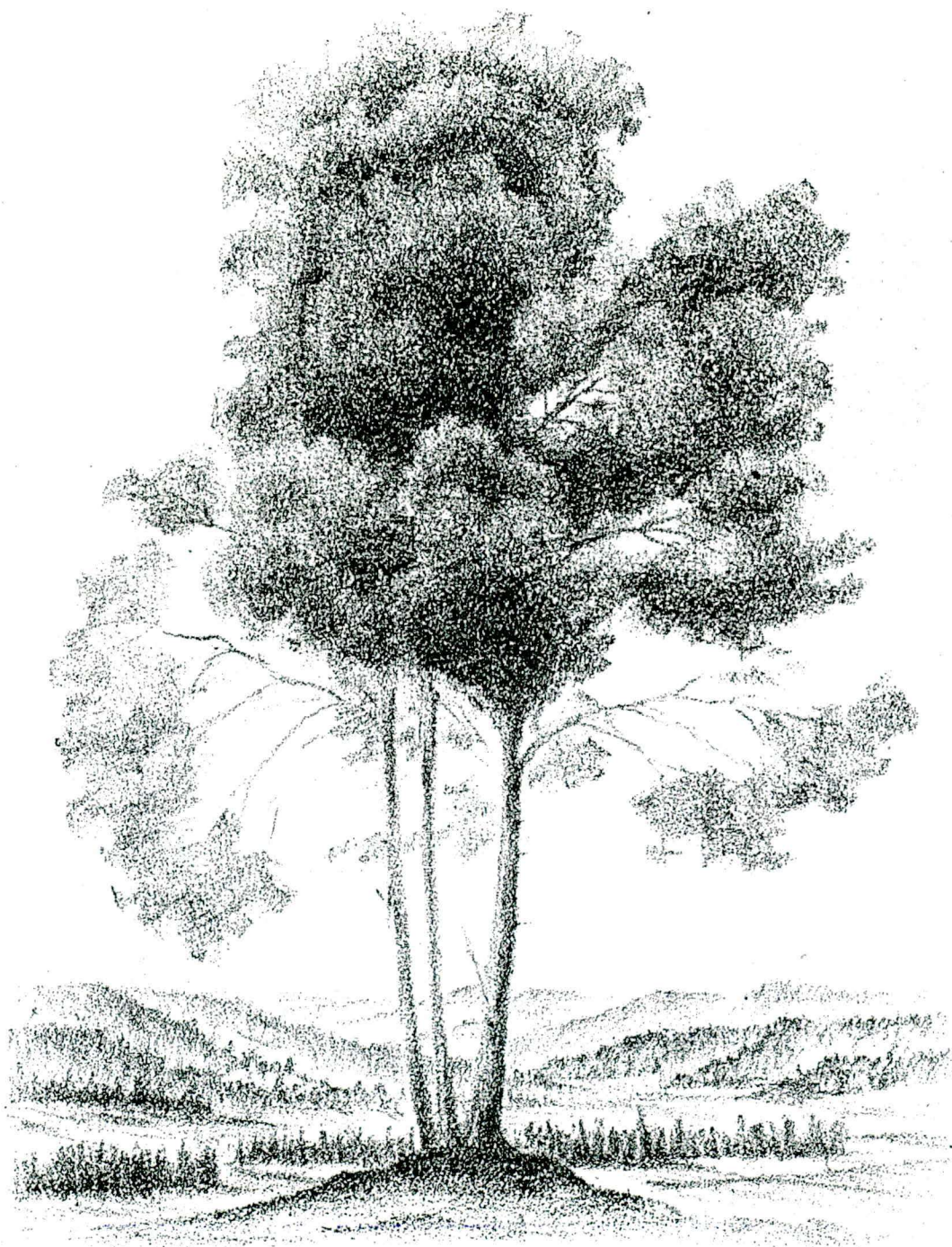
אבל קול הזמיר נחלש, וכנפיו הקטנות החלו להכות באושר, קרום ירד על עיניו.
שירתו הלכה הלך והחלש והוא מרגיש א/א מחנק בגרונו.
וישמיע שורת צלילים אחרונה. שמע זאת הירח, וישכח את השחר, ולתהמה ברקיע.

שמעם זאת הורד האדום, וירעד כולו מהתפעלות ויפתח עלג כותרתו לאויר הבקר הקר. ההר השיא את הבשורה לנקרת הארגמן שלו אשר על הגבעות, ויעיר את הרועים הישנים מחלומותיהם. הוא רחף על פני קפי הסוף שליד הנהר, וילא את בשורתו לים. "שורה, שורה! קרא העץ, "הורד נגמר עתה; "אבל הזמיר לא ענה, כי היה מוסל מת בעשב הגבוה, והחוח תקוע בלבו. ובצהרים פתח הסטודנט את חלונו וישקף החוצה. "אכן, איזה מזל מופלא! קרא, "הנה לפני ורד אדום! מימי לא ראיתי ורד שכזה. הוא כה יפה עד כי אני בטוח שיש לו שם לטיני ארוך; "ויתכופף ויקסוף אותו. ויחבש כובעו וירץ אל בית הפרופסור כשהורד בידו. בתו של הפרופסור ישבה לפתח הבית וכרכה משי כחול על סליל, וכלבה הקטן שכב לרגליה. "אמרת כי תרקדי אתי אם אביא לך ורד אדום, "קרא הסטודנט. "הנה הורד האדום ביותר בעולם. את תענדי אותו הערב ליד לבך, וכשנרקוד יחדיו אספר לך עד כמה אהבתיך." אך פני הנערה קל לבשו קדרות. "אני חוששת שלא יתאים ללבושי, "ענתה; "ומלבד זאת, בן אחיו של סוכן החצר שלח לי כמה תכשיטים אמיתיים וכל בר-בי-רב ונדע שתכשיטים יקרים בהרבה מפרחים." "סוד ויפה! על דברתי, את כפויית טובה מאד, "קרא הסטודנט בכעס; "ויזרוק את הורד אל הרחוב, הוכן שנפל לתוך הביב, ועגלה עברה עליו. "כפויית טובה! אמרה הנערה. "אומר לך מה, אתה גס רוח! וככלות הכול, מי אתה? רק סטודנט ותו לא. אינני מאמינה שיש לך אפילו אבזמי כסף לנעליך כשם שיש לבן אחיו של סוכן החצר; ותקם מכסאה ותכנס אל הבית. "כמה טפלה האנכה! אמר הסטודנט בעודו מתרחק. "היא אינה מביאה את מחצית אף את התועלת שמביאה הלוגיקה ואינה מוכיחה דבר, והיא תדיר מספרת על דברים דברים שלא יהיו, ונותנת אמונה בדברים לא נכונים. למעשה אף היא בלתי מעשית והואיל ובדורנו להיות מעשי אומר הכל, אחרת איפה לפילוסופיה ואלמד מספיסיקה." ויחזור לחדרו, וימשך ספר מאובק עב הכרס, ויחל לקרא.

תרגום: אלדד פן

תורה ונבואה וקבלה וחסידות

ט"ו בשבט
ה'תשט

אלדד
פן
ד"ר
1928-1948

דמותו הרוחנית של אלדר פן
(צעיר מחונן שהלך לעולמו)

עבודה סימניריונית

מיכל לדרר

29.5.1953

קשיים ונקודות בקורת בעריכת העבודה

- א. נושא העבודה מגבל בכך שיהיה הנופל צעיר בנופלו וכך שיהיה "מחונן". בזה עצמו יש מן הקשי שכן אותם הנופלים אשר יצרו דבר מוגמר ובולט לעין - לא היו בנפלאם צעירים עוד ואלה אשר נפלו צעירים - עוד לא הספיקו ליצור דבר כבד משקל שהכל מודים בו.
- ב. מלבד זאת רבים מהם עטויים רסיסי שירה או כתובות אחרות שעלולות להיות פרי סבכי נפש קמחבגר - פרי בסר. ויש להזהר זהירות גמורה מלקחת קטעים בלתי מגמרים כאלה שהם לא פעם לא יותר מהופעת לוי רגילה לימי גיל השמונה-עשרה של הנער. סכנה אחרת שיש להסתייג ממנה היא הגדרות אחרי חבלי-תקומה-המדינה המלאים את אותם הכתבים, הויה אשר עלולה להיות בלתי-אישית במידה מספקת - בגדר גרמט - הרחוב; שכן הרבה מרעש-הימים ההם ויצירות קצרות זמן הם פרי טערים אשר הנפשות ההן יצרו אותם מתוך שהיו מוחכות ברגשת התקופה. יש להתייחס לכך ממש באותה הזהירות הנהוגה לשאלת יחס-הגומלין בין ה"אישיות" ו"התקופה" בתחומה הרחב של ההיסטוריה.
- ג. דברי הספר על אודות המחנים רובם רוויים דמעות - אהדה וחנינה וקדושת הנופלים עד כי אין בהם משום שבט המוסר המצליף במלוא ההערכה ואנו זקוקים להערכה אובייקטיבית יותר. למידת-הדין המזוגה בה במידת הרחמים כדי שנוכל להקים את הדברים מחדש כמציאותם, או קרוב למציאותם. הערכות הן בגדר תעודות בלתי מהימנות בדרך-כלל, איפוא.
- ד. קושי אחר הוא בכך שאותם הכתובים שנותרו בידינו, אף שהם מקור-ראשון לעיון בהם, עריכתם וכל אשר בידינו מהם, מסונן ומוקפד היטב ע"י ההורים עד שבמידת-מה הוא ספוג בדמותם הם ובאופי ראיתם שלהם את בנם, וע"כ יש להניח שמתוך חומר הגלם שהוא העזבון השלם נוקו קטעים ואף גם משפטים ומלים פה ושם. גם זהו, איפוא, במידת-מה עבוד.

סכום: אין האובייקטיביות בגישה לנושא זה אפשרית משום שתנובת-הנעורים ותנופת-השעה טלטלו את יכולת בטויו של הנער לספירות עמוסות ורחבות מן הספרות הרגילות, וע"כ הוכחת ה"מחוננות" שלו גם היא מוטלת בספק והיא בגדר של רק "כמעט" מוכחת. גם תעודות שניות במעלה - הערכות - רוויות בזעזוע הנפשי שנתנסה בו כל מעריך, וביחוד ההוקים אשר אם כי לא העריכוהו בכתב, ערכו את הספר בטעמים וראיתם הם.

החמר על אלדד פן.

אחר חפושים רבים נבחרה לכאן דמותו של אלדד פן ומובן - כי אותן נקודות הבקורת קימות לגבי החמר הזה שבידינו כמו לגבי כל חמר אחר. בחמר זה יש בכל-זאת יתרונות שאפשר להאחז בהם: אלדד פן נכנס לנבכי הבחיבה עד שהטיב לשלוט בה ולחדור לתוכה כלכלי בטוי וכלרע. השתרשותו היתה יסודית והיה בה בהחלט יותר "יש" מאשר בפריחת הבסר של העלומים של רבים אחרים. שנת-המלחמה עם כל הלאה הכללי שהביאה היתה בלי ספק גם שנת חישול-אופי ועמידה בנסיגון. זו היתה שעת מבחן שאין מזדמנות עוד כמותה בחיים, וכל אשר הותר לנו מאותה תקופה הוא קיצורי משפטים שהם הארות אחדות וסכומים סתומים למאורעות אין ספור שעברוהו. אם תקופת ההתבגרות היתה לו תקופת-העליה, האסורה בשבי כתיבה שוטפת וקלה בהברקות שבאקראי וביודעין, היתה המלחמה שעת-המבחן וההתחשלות ואלה מעידים בו, ספר כתביו של אלדד, אמנם חלו בו עבודים וחלה בו יד טעמם של ההורים אך יש בכך דבר לטובה: ההערכות עליו אף שמעטות הן - יש בהן שלהן, שכן ערכן בראית הבקורתית והמרוכזת

המביאה את דמותו של אלדד באהדה שאין עמה השתחדות עורת. וכן אותו החמר אשר נדפס בספר-הכתבים נתן לי לראותו ברובו בלתי מתוקן. ע"י כך לצד זה אשר היה בו "ערך כללי", כפי שהגדירה האם, בא לידי מה שהיה בו ערך פרטי ואשר נכתב לעצמו ולרעיו בלבד. הקובץ הוכן בתום השנה השלישית לנפלו ומרחק זמן זה הספיק בשביל לרכז בו ברוח מדודה את מלשן-יצירתו של אלדד. סכומו של דבר נקודות הבקורת קימות, אך יש יתרונות בדמותו של אלדד ובחמר עליו המצטיקים את בחירתו הו" כנושא עבודתנו.

בהמשך העבודה נשתדל לקצר או למחוק עד כמה שפאשר שאלות כמו "מדוע הלך אלדד למלחמה" או על אשר אמר לפני מותו - אם אין לאמירה זו ערך מיוחד. אין שאלות אלה מהותיות לבן-הארוץ עד כדי לחקור בהן הרבה ולעומת זאת הן מקשות קצת על בחינתה הבהירה של אישיותו משום שהן ספוגות בקדושת השם ובמילות הספר - ושני אלה מחוץ לתחומי עבודתנו.

האם אלדד נער מחונן?

נער שנפל בן עשרים - ועדיין אין פריו בשל במידה מספקת; כאמור, קשה למצוא נקודות-אבחנה ודאיות לגבי מידת מחוננותו, בלתי אם על פי ההתרשמות. לא עמדו לי לעזר כל מסמכים הקשורים במחנני אימליגנציה (I.Q.) או במבחנים אחרים מסוג זה. גם, לא יכולתי להסתמך על רמת-השגים גבוהה בביה"ס שכן היו גורמים שפריעוהו מלשקוד על למודיו שם וזאת גם עפ"י עדות עצמו (כתבים, עמ' 39 ואילך). נשארו בידי כמה נקודות אבחנה אחרות.

א. הערכות שבע"פ עליו. מורי ביה"ס העידו בו שבלט בהבנתו האינטלקטואלית והערוותיו השנונות הוו הארות המפתיעות את השומעים. כמוריו גם חבריו מעידים כי אעולם התענינותו נבנה מעבר לתחומי ביה"ס, במרחבי מחשבה ותחושה שאינה בתלמי ההליכות של תכנית-הלמודים. גם הוריו מספרים כי הם ומכריהם היו משתאים לו בהיותו בן חמש-עשרה ותמהים לבגרותו-הרוחנית ותפיסתו המחוננת.

ב. הערכות שבפתח ספר כתביו. הערכות אלה מפתיעות בהתגלות-האישית והכנות שנתנו בתוכן. מורו למקצועות העבריים, אף שהיה מורם של רבים וראה נופלים רבים מבין תלמידיו יש בו הרוח להעיד עד מה היו חבריו אלדד גלומים מיוחדים לאישיותו ושבנוך בערות מתמדת והגנה הגיונית וללא חת על דבריו. רעו שראה הרוגים לאין ספור מתמזג בחדות-אישיותו של אלדד ומעיד שמופלאות שבה כשהוא עדיין כמשתאה ועומד על-פי החלל הגדול שהותיר אלדד.

ג. ההד שהשאיר ספר הכתבים, הערכות רבות בעתונות ומכתבים רבים שהגיעו לבית הוריו מבטאים אותו הד. בין המכתבים יצוין מכתבו של ראש-הממשלה, של משה דיין ושל עוד רבים אחרים המעידים בעצמם שהם הלקחים מן אישיותו של אלדד, הערכות אלה מתבאות לעתיד של סופר שהיה יכול לצאת ממנו. הכל מודים בנער/ בעל אישיות חזקה ובגרות רוחנית בצד משובת נער.

ד. דבריו רעיו. רעיו מעידים בו את גדלותו. היתה חבוייה בו אחרות, היתה בו הבנה ואישיות משפיעה ומושכת אליה. - כך מעידים הם בדברים בעל-פה ומתעודות כתובות נבטת אהדה וזכרון המזוג במיטב חיות-חיים.

ה. הרגשת היעוד שבו. הרגשת היעוד ממלאה אותו מצעדיו הראשונים ועוברת עמו את חיו עד מותו. כך כתוב בחבור מגיל ארבע-עשרה וכך כתוב ביומנו שנים אחדות אח"כ. הרגשת יעוד יסודית כל-כך והנאמות גלויות שוב ושוב מכרחת להיות נזונה ממהו, וביחוד כשאין היא נקטלת אף ע"י בקרתו העצמית-החריפה.

ו. מעשיו וכחו ללכת נגד החברה. הרבה צעדים שלו, ובעצם ימי מוסכמות חברתיים המוגנים עד קיצוניות, נעשים בנגוד לדרך החברה. (1) עוד בביה"ס הוא נהג כרוכש אנשים ל"השפעתו": נפשו מתפרנסת מן ההליכה בקו אחר, בקו שאינו מדור כל-כך ומשחרר משעבוד של חברה.

כל אלה סמני היכר חיצוניים עד שאתה בא אל ההכרה שמתוכה של כתיבתו, אל ההכרה הפנימית:

- ז. ספר הכתבים עצמו מעיד בכותבו כי היה מחונן, ומשנניח שנכתב באקראי ולא כדרך-המלך של הנער חתגדל הנחתנו יותר. בהמשך העבודה נגלה באלדד סמני מחוננות ממש. אותם הדברים ינוצלו בשעתם כמרכיבי הדמות הרוחנית ע"כ לא תהא בכך חזרה אם נביאם בעקדם כאן לצורך ערות בלבד.
- א) תכונות שבמבנה: חריפות תפיסה - היקף רחב - עושר דמיוני.
- ב) סמני היכר למחוננות; הומור מקדם - בגרות מקדמת - יעוד-קהתבדלות.
- ג) מהותיות: כח אישיותי (כח דצון, אפשרות פעולה, התבברות על מכשולים) - כח יוצר.

מטות העבודה

א) האגדת אותם הכחות הרוחניים ההולכים לאבוד בחברה האנושית מפני שאינם מתגלים⁽¹⁾ שכן אינם מוכרים אפילו למוריהם ולחבריהם של אותם הנערים.

- ב) גלוי המחונן כבא כחה של קבוצת מחוננים כזאת.
- ג) האבעה על המופרעות שבבני-אדם כאלה - לשם תקנתה.
- ד) למידה להפיק תועלת מכסימלית למען עאוב דמות פן כתבים ועדויות בלבד מבלי להסתמך על קרי האישיות לעתיד.

ביוגרפיה (1)

אלדד פן נולד ב-1 באפריל 1928. אביו⁽²⁾ אבלי-פן, איר יורע שם, המתרכז באיור תמונות התנ"ך והוא בן למשפחת יהודית בעלת בסורת רבנית, אך עזב צעיר את בית הוריו. כבר בשנת 1913 עלה לארץ והורה ב"בצלאל". אמו, אסתר ניסנבאום, גם היא נצרה למשפחה חסידית וציונית ותיקה (שוורץ). האב אדם מסוגר וחבוי לנפשו, האם מאסינת בסמפורמנט סוער וחסר-מנוחה - הבן ירש את כוחותיו משניהם. הנער יליד ירושלים אך מהאשית ילדותו נע ונד על פני מדינות. הוא ממחר בהתפתחותו - בן 8 חדשים עומד במיטתו, ומדבר מוקדם להפליא. בן שנה וחצי - עוברת המשפחה לבריסל (בלגיה). בן שנתיים הם חוזרים לארץ. בן שלש הוא נוסע לג'נבה (שוויץ) ומבקר שם בגן-הילדים, ובביה"ס. נראה כי אף שהיה קטן בכל זאת קינן בו נכר שכן זמן-מה התנגד ללמוד הצרפתית. (2) בן שבע עוברים לנצה (צרפת) ובן חשע - מרץ 1937 - הוא חוזר עם הוריו לירושלים. עד כאן אנו יודעים עליו רק עפ"י ידיעות קלושות אחדות. היה יפה מראה ושבה את לב רואיו (3), וסערן ועצמאי שלא כמצוי שכן היה נהג להעלם לאמו באמצע הרחוב, וכשחפשו אחריו היו מוצאים אותו לרב משתתה אל ילדים לבושי קרעים ושובה את מעיני לבם. (4)

- (1) הליכתו-פרישתו אל הפלמ"ח שבסביבות ירושלים כלוחם בורד על אף הדרך ההכשרתית המקובלת על חבריו.
- (1) מסבות טכניות לא הובא החומר בצורת שאלון, על כן יהא תאור חייו בלתי אחיד ועדיין יוכר בו מזוג של אלמנטים שונים.
- (2) בן ארבע שנים: "אבא פה יפה מאד, אבל כשנחזור לירושלים אנשק את קירות הבית שלנו"ץ
- (3) אמנם רבים טענו כי מבנה ראשו מוזר: מצחו היה רחב עד כדי חצי אורך הפנים.

בבית הספר היה תלמיד טוב ובלט בכתיבת חבוריו. משבא לירושלים נכנס למכינה ד' בגמניה רחביה. על העברית התגבר בעזרת מורה-פרטי משתף לשני הבנים - אשר למדה פעם בואם אאא לארץ. הבדל הגיל בין השנים היה שש שנים. אלוך היה הצעיר, ואע"פ כן לא נכשל אחר אחיו בתלמודו. כאן אלוך מתחיל להיות ידוע לנו. אורח חייא ביתו הוא אורח אריסטוקרטי. בני הבית שומרים על ידידים מבחרים וכן אינם מעורים די בהול הארץ. התוצאה: אלוך מרבה בידידים מכורים מבוגרים מאשר בבני גילו. המשפחה מסודרת היטב אאא בדירתה אך הכלכלה אינה מצויה תמיד שכן מכחולו של ציר מטבע שהוא דן את חיי משפחתו לשבת ולחוסד לטרוגין. היה זמן שהאם שותפה גם היא בכלכלת הבית בפתחה סלון ליופי. אותן השנים אלוך מרבה בקריאה, ובטח רכוז רב הוא עמל על קריאת התנ"ך או ספרים אחרים המרחיבים את הדעת. בבית הספר הוא נופל לידיים נאמנות ומפתיע את המורים בחבוריו. - כבן שתי תרבויות קשה לו להסתגל לתרבות האחת ע"כ אולי הרבה להחשיב את ההשכלה והידיעות הכלליות יותר מן הפרטיות. הוא שולט בצרפתית ובאנגלית ומרבה לקרוא בהן. עוד מגיל צעיר הוא חולם על תכלית גדולה - כי כבר אז הוא רואה את עצמו מועד להיות עורך עתון או כד', ולא עוד - לתוספת פאר ובטחון, אחיו משמש עתונאי בצבא הבריטי. אין הוא איחן ביותר בגופו - וכך מעיד גם מבנהו הרזה קצת, אך אין בכך דבר. הוא ער בחברה, כשהוא מתבודד ומשתבץ בה חליפות. הנפש המהפכנית הזאת באה על גלויה כבר במחל"ה החמשית גמנסיאליט: הוא אחד משלישיה בעלת מנהגים זרים קצת; הם גם לגלגו על קדושת המנהגים המקובלים בעורון על יתר הנערים. בכתות העליונות של ביה"ס התיכון הוא בעל חרות משלו, מפני כח שפוטו העצמאי, המיונו, וההומור שלו. הוא מגיס עצמו לפעילות בחברה. בגדוד הצופים הוא חבר ועדת חברים וחבר מועצת הגדוד, הוא גם מדריך נערים (ואח"כ נערו) הצעירים ממנו בשלש שנים. אשר לחברתו - הוא לומד בכחה המפורקת לחברות חברות והוא בן אחת מהן, אך ביתו מלא נערים רבים יותר. הוא נעשה מלא פקפוקים בקשר להדרכה ופורש מן הענין; תחת זאת הוא מתחיל לכתוב (כשהוא כותב לעצמו וכותב לעלונים), הכתיבה משמשת לו חובה. חבבות אחרות לא היו לו. לציר לא נמשך במיוחד, אם כי היה מציר לעתים לעתון-הציר. לגבי נגינה - היה מנגן על הרמוניקה וחלם גם על אקורדיון אך היציאה להכשרה קטלה את חלומו זה. בלמודים אין הוא מאטין ביותר. המורים מלאים את הערכת יכולתו בכח, אך בפעל אין הוא משיג הרבה. אין הוא מסוגל להתמיד שכן הוא תוסס מדי לכך. הידיעות אשר שנה בכוחות עצמו - נשארו לו, אך היו למודים שהיה חסר ענין בהם. (1) על יחסיו עם ביתו: הבית שמש לו מקור אהדה ומשען שכן הייתה ידידות מצוינת, ספק ילדותית ספק מבוגרת, בינו לבני הבית האחרים. הוא היה דואג בפועל לבריאות אמו ומערב אותה בספור מעשי-קונדס. בזמן המלחמה חשש לשלומם פעל הכל, ומפני כך נמנע מלהטרידם ולו ע"י ספור שמץ מקורותיו.

(4) בן שנתיים ימים כבר הלך מן הבית למרחק גדול. בגיל מאוחר יותר, בצרפת, אמר פעם להוריו כי היה רוצה ללכת מאתם. תגובת אביו הייתה: הא לך כסף ובחר לאן תלך. והתשובה הזאת נצחתו.

(1) עפ"י "השקפת החיים ובחינה בכימיה" (כתבים עמ' 39) בכימיה נטה להשיג בשבועים חומר אשר לא התעניין בו כלל במשך כל השנים. בהזדמנות זו הוא מעיד עד כמה היה חסר ענין ללמודים הראאליים בכלל. המורה להסטוריה טען שהוא האינטליגנט שבכתה, באנגלית היה בקיא משום ענינו בשפה. צרפתית ידע מפני שהיה בצרפת - אך לא הראה בה עליונות אמיתית. לבחינות הגמר למד תחת לחץ האחרים. חברה שלמד עמה עברית ותנ"ך העידה בו כי את התנ"ך לא הניח מידיו מרב ענין.

לאח"כ הלך עם רב חברי כתתו להכשרה מגויסת - לפלמ"ח. הוא התחיל את הדרך במעברות, ואח"כ עבר לבית-השטה ולעין-גב. פעם אחת באמצע שנת 1947 חזר לשלשה חדשים לירושלים. סרם יציאתו מביתו היה נוהג בחרות להתראות עם זרים אך היה עצבני ונשמחו היתה בספורי בלהות (כתבים "בלש בזק"). באותם שלשה חדשים ששהה בירושלים - עבד בש"י, דבר שהגביר בו את בהלת הדמיון. בהכשרה נאבק הרבה עם אנשי חברתו, הוא נהג לעמוד מן הצד ולקנות עולמו בחברה ע"י מחשבותיו הסרדניות. נראה שידע נפתולים רבים עם אנשי החברה עד שלסוף באה המלחמה. אותם הימים גם כתב. הוא כתב רשימות וספורים שבחלקם הגיעו לעתונות ונשארו גם חרגומים מספר שלו מאנפליית ומצרפתית. (2) בזמן זה אף הוצעה לו עריכת עתון "הבונים" (Furrows) - באמריקה, והוא הגה אפשרות ללמוד שנתיים באמריקה עם תמיכה רעותית זו. המלחמה מצאה אותו עוד בעין-גב. תחנות נדידת-החיל שלו היו: עין-גב - עין-זיתים-נוה אילן - מעלה החמשה - ישובי גוש עציון. בעין-זיתים קראו אסונות הגדול - שנהרג מסוב ברעיו, מיד אח"כ עזב את ההכשרה (עפ"י תכנית קדומה יותר) כדי להלחם בסביבות ירושלים. כאן נכנס ללב הקלחת. הוא צורף ליחידה שנקראה ע"י אנשיה "פלוגת המות, מחלקת המתאבדים" - מפני מספר הנהרגים הרב שבה. את הקרבות עבר כקשר ולאח"כ כקצין קשר. בנבי-דניאל נצל מן התקפה ערבית קשה ביותר, אחר שהמשורין שלו הצליח לפרוץ טבעת מצור חזקה וחזר לגוש עציון. וכך נקלע לאחרונה לגוש עציון ושם נהרג ביום פפילת הגוש, משנכנסו הערבים למקום. הוא מצא את מותו ב-13 במאי 1948.

דמותו הרוחנית של אלדר מהי?

הדמות הרוחנית של אדם כוללת את הכחות שהם פרי תכונות הנפש, זאת היכולת הפוטנציאלית להשתמש בהם למען התנהגות חברתית ורוחנית יעילה. נכללים בה, איפוא, היסודות הבונים וכח ההפעלה. יכולת זאת היא פרי תהליך ארוך בן כל תקופת חייו של הנער, והיות וההחליכים מתגבשים ליסודות פנימיים עמוקים, אין אנו יכולים לקבוע את מהות הדמות-הרוחנית אלא ע"י ההשלכה (projection). ע"כ הבאו חמרים שונים לדיון כשהושם בהם לב ליסוד ההתנהגות החברתית והפעילות האישית בצד המחשבה העיונית.

ההנחה היא כי (1) הנפש היא מקלט רחב לרשמים, ע"פ יש בה גודש חיות עשיר שהיא טוחנת אותו עפ"י עצמת עצמה בדרך ההגות. כאן עלינו ליטול את יצירות אותה הנפש הן בבחינתן ההשוואתית והן כתולדות. (2) מקורן כף הוסקו אבני-הבנין של הנפש. אופן התגלותם, וע"כ מידת-עצמתם הם דבר שיש לעמוד עליו אף כי כן שמנו את הדגש על מנינם בלבד. אבני הבנין גורמות לעמדות שיש בהן גלוי יהודה של האישיות בצד ערכה היחסי. (3) העמדה החברתית - כוללת את יחוסיה הפנימיים של הנפש אל גלויים חברתיים חיצוניים. (4) העמדה הנפשית - כוללת יחוסיה נפש מהותיים יותר אל כל קומוניקציה שהיא. על אשר פונים הפרקים הללו יוסבר בשעתו, כאן נצין רק את דרכנו כי מלבד מציאת מרכיבים כלים הושם לב לסבכים הפנימיים שבנפש פנימה. כן הובעה השערה באשר ליכולת הצפונה בו ובאשר לכוונו הכללי. במלים אחרות: במהא היה עלול לעסוק מבחינת מקצוע שהוא הגשמת תכונותיו, ומבחינת ערכו בחברה האנושית. אלדר עצמו תולה את אמונתו במיוחד את רוחו של אדם. שאיפתנו היתה להיות נאמנים לבטוי אותו יחוד, כצד הכללה קבוצתית.

"כשאני אומר 'נפש' כונתי לאותה פינה קטנה ברוח-האדם, המיוחדת לו בלבד, אותה המהות הרוחנית-נפשית המרכבת שתסביכיו ושרגשותיו השונים, אשר עד כמה שתהא נתונה להשפעות מסוימות - לעולם תהא במידה גדולה או פחותה עצמאית, מיוחדת לו בלבד."

(2) חרגומיו נשאו אפי מיוחד והם: אוסקר וילד - "הזמיר והורד" / מ. אומסטרונג - "מעשן המקטרת" / ל. בלמן - "ערב של אביב" ("הקדשת אביב") / ס. מוהם - "המשפט" / טילר - "הכתובת בלתי ידועה".

כתיבה ודבור בפומבי

משאתה מדפדף בספרו, ויותר מכך ביומנו בולט לעין אותו שטף-לשון שבורך בו אלדד. הלשון קולחת לה קלות עד כי היא הופכת לו ככלי גמיש ובר-משמעות להבעת מחשבותיו; אותו שטף לשון קים בראשית יומנו ללא מעצור. בקלותו זו טבועה התיעצות פשטנית עם עצמו או מלוא מחשבותיו על חבר וחברה כשהן פשוטות וחמות. ע"כ אתה מוצא שם מעט מסבך יחסיו החבריים בצד תפיסותיו הקטנות את חרכיהם של רעיו והתפיסות שנונות למדי! (3.7.45: "...בהתמדת סוס הברזל שלו רשם ביומנו במשך זמן של שש חדשים בערך. היה בו הכח להמשיך רק מפני שהוא רגיל לדקדק בפרטים קטנים ושמירתם המעולה, מה שאין אני יכול לסבול." וכך הלאה והלאה) על השטף ללא מעצור מעידים ספוריו הראשונים, שהוא עורך בהם מאורעות שקרו לו לעצמו וזאת על יסוד יצור הספור. משהוא מתבגר או מתוגל פבר ליומן נעשית לשונו השוטפת כלי עדין לקליטת החושים ועזר לבהירות ועומק המחשבה. נראה כאילו יום אחד הוא כובש את אותו השטף ע"י שליטה עצמית וריסון הלשון. ורק אז משתעבד כליו זה לאישיותו. אומרים עליו: "נוטה להתבטאות ספרותית". אומרים עליו "בעל תרבות כתיבה". למעשה שני הדברים האלה טמונים באותה הפיכה שהפך בשטף ועשה עצמו משעבד ללשונו. הכל נעשה אז מעובה יותר ומבחר. ז"א - פנינים ספרותיות החלו לנצנץ / והברקות שהובעו בכתיבה תכפו והלכו. הלשון היתה מצע לכושר הראיה והשמיעה שרבים תולים בו ולמבע חד ומרוכז אשר נתן בבטויים קצרים רבי משמעות. הוא אוהב גם להפתיע בבטוי ביניים בעל-מקוריות ופיקנטיות משכונתו ללהג קצת ברוח הומוריסטית. הסגירות "במקום להתרומם לשמי שמים אין הן יכולות להנתק מן החוויה החמרית וכך תשאונה דבוקות לעולם בתשעים וארבעה היסודות." "דמיוני גלץ במהירות של פצצה מעופפת מן הרקיע השביעי אל חדר האכל" (כתבים, 80) ובגלגול פחות חד זהו משל ארוך יותר בעל אותה כונה, "אחר כל בחינה שעברה בסדר, קבלו הרעיונות דחיפה קטנה, הואיל ודרכה של ביצה דוגרת עליה להבקע ע"י אפרוח תמים מציץ, על כן לא עבר זמן מרובה והרעיון בא לידי בטוי" ("השקפת עולם ובחינה בכיפית" נוסח שלא הודפס). וברוח זו בנויים גם שמותיהן של כמה מיצירותיו. ספוריו הקלים חדורי דמיון והומור המזוגים בשנינות וספקנות-מה, ספקנות שהוא מכנה אותה "ציניות" ביומנו. ועלילתם נתונה במסכת קוסמת, ספק אגדה ספק פרי דמיון פורח. (השנה "לב מלכים" כתבים עמ' 55, עם "דו שיח עם סגריה על אהבה עמ' 77). הוא אוהב להדביק בספוריו אלה משמעות של בין השטין שיש עמה ל לרב מוסר השכל. לכך הוא מקריב את ה"סוף דבר" שביצירותיו. משפט אחר - ואתה שבוי המשמעות ההיא.

הגדרותיו: אומרים כי בדרך ב"כשר הגדרה", אנכי כופרת: הוא בורך בצלילות המחשבה ובכנות הלב הסמוכים על חחושתו הבריאה ועל כן ממילא הגדרתו נאה כל כך: "אמץ הלב ואפילו במובנו הפפלולני פרושו מאמץ. אמץ הלב זוהי התגברות החובה, הרצון, והרגש על הפחד האינסטנקטיבי המצוי בלבו של כל אחד" (כת' עמ' 145) הרמטכ"ל יגאל ידין בדבריו להורים השכולים שאל לו דברים אלה לצורך העניין. יתרונות אלה באו בו לבטוי כנאם. העידו בו רבים כי היה נואם מובחר. הוא נבחר לנאום עם פרדה מביה"ס התיכון; הוא דבר רבות. יש הזוכרים לו זאת בקנאה ואחרים שלא הכירוהו רואים בו מעל להטי לשון כמפליא לעשות. הוא דבר באסיפות רעין לפני יציאה להכשרה ובהכשרה. בדבורו - מעידים בו 1 - היה פתוס וכחא שכנוע רב. נאומו היה בעל להט ובעל קיצוניות על עמדתו הגן ללא חת. אותה השנינות שבבנית משפטים בעלי קטבים הפכיים בכתב, עמדה לו גם בע"פ.

סכום: העלינו את אופן כתיבתו של אלדד בדרך סינתטית. היינו: הפכנו זאת לתעודה העלולה להעיד על תכונות נפשיות. עכ"פ הנקודות הברורות העולות מכאן הן:

- (1) כי היה באלדד כח ספרותי ששמש לו כלי בטוי.
 - (2) כי היה בעל בהירות הבעה ומכאן שגם בעל מחשבה בהירה.
ומקריאה שבבין השטין אתה מבחין:
 - (3) כי אלדד בדרך בנפש רגישה ומבחינה.
- כבר כאן אנו מוצאים שאפשר להסביר מעט את נפשו; שליטה עצמית וריסון הלשון הם גם סימן בגרות - אך אפשר להניחם גם בסמן למופרעות. אנו מניצים, ונוכיח זאת, כי:
- (1) היה קרוע לגזרים בתוך נפשו פנימה. הוא חטט בלי הרף. אותו השטף ואותה הרודנות של ממשל בשטף הזה מתפרשים לנו כתוצאה מן שלטון הגיונו החריף על נחשולי החימוסים שרוחו נאבקה בהם. הוא חטט בנפשו אך האינסטינקט שבו נעזר בפקוחותו וידע להחליק זאת, ומיד נולד "סגנון עברי נאה" ונולדה "בהירות" ומעל לכל - גשטף.
 - (2) היה כ"נואם מובחר" כל עוד לא הבינו האחרים מה שהוא נואם. הוא היה כמרוצץ גולגלות בפקחותו. הוא הזה את הפקחות הזאת מתוכו כדי להלקות ולסתור ולהפך במוסממות. היה ציניקן גדול בעוד שלאחרים נראתה פקחותו כמשרה טריות וכשובת-לב.
 - (3) עם כל אלה היה בעל הזיה טהור, ואופן פתוח העלילה בפפוריו מעיד. כתיבתו הייתה אפופה מסוה וחזון כי משהו מהטעם הדק שבתרבות צרפת היה חבוי בה.

עזבון הילדות של אלדד

א. קטעי עזבון שנותרו לנו.

- (1) החתול (תרגום עברי מצרפתית) מאת אלדד בן השמונה.
היה לי חתול קטן
זריו כמו ברק ואינו מפחד מסבכי קוצים,
והודות לפרותו הלבנה והאפורה
צד היטב את כל העכברים.
כשהיה חוצפן, הענש היחיד שנתן לו
היה לטופים וברכות.
היה מזנק ונוקים נפלאים בעת שאהב מאד את המקומות החשודים,
כשנכנס - אהב מאד לחפוס זבובים
כשלא נחן לו לצאת ילל ברטינה
אבל כשהיה מפויס זה היה ממש אשר.

(2) בקורות על ספרים (1941 לערך)

אכסל-מונחה / מגילת סן-מיקלה.

"ישנם פרקים בספר שהם כפי שמתארם המחבר עצמו הזיות שבין שטח-ההפקר של הדמיון לבין המציאות שבהם שוגה מונחה בתוך עולם מוחשי דמיוני."

נתוח הספר מרכב (1) מספור המעשה המרכזי - זכרונות רופא אשר הלך ללמוד רפואה כדי לקנות לעצמו את האיש סן-מיקלה. בדרך חייו זו נתפרסם ובסוף ימיו זכה למקנת-כסף זו. (2) מהותו של האיש: אהב את הטבע ואת האמנות עד שאפילו פגם קטן מאד באלה מרגיז אותו. בכסף הוא משטה, למפשות הבריות הוא בז וע"כ בוחר בסן-מיקלה למקלט. (3) מה ששובה לב בספר: אופן פעולת הרופא, נתוח נשמת האדם למגווח, לטוב ולרע שבה.

המינגווי / למי צלצלו הפעמונים.

"פאבלו הפחדן ואמיץ, הבוגד ועוזר כאחד."

- (1) פלא כתיבת שני כרכים על שלש יממות. וספור המעשה המרכזי.
- (2) אמנותו של הספר שאין שתי דמיונות שוות בו: שכל אחת שונה בתכלית מהאחרת. (3) הערת אגב (המבחינה על קריאה יסודית ועכול הפרטים):

המינגוי אינו בקיא כי מאוירון אי אפשר לטיס לראות אנשים שביער,
אך אין זה גורע.

ריינולדס / הפצנעים לא זעקו.

"הוא מתאר בצבעים חזקים מאד את ההרגשה של האנשים בשעה
שאויבם עולה עליהם באכותו."

הבקרת הצדדית: "הלשון היא קלה ומלאה הומור. הפרקים הראשונים
אינם מעניינים ביותר אולם אלה שלאחריהם מרתקים. התרגום הוא טוב
מחוץ לכמה מונחים שלא מצא המתרגם צורך או שלא ידע לתרגם כראוי
ולכן אינם מובנים."

(3) שיר התולי: פרידת מחל"ג נגד המורים 26.12.40.

"ובפעולות מקיפות / נשמיד אותם עד כלות / כל חמס ומומה /
הגמנטיה המרה." "יהודה הנורא / רעד רעידת אדמה / עד כי עצר קמעה /
את בזק ההחפפה."

(4) למותו של חבר בכתה. מחל"ה (חמשית) חש"ג (בחבורת "מצבת").

"אנו (שנינו) מתלוצצים על אותם השקרים הקטנים שהכרח
לערבבם עם החמר האמתי." יודע שהוא בעל יעוד, ונושא את יעודו.

ב. הערכה.

נפלו לידי עמודים אחדים שהם בגדר שריד, ואפילו שריד בלתי
מכוון משמי ילדותו הקדומים של אלדד. מצייתי אותם בשתי דרכים:
ע"י השאאתם עם חברי ילד אחר באותו הגיל, וע"י חפוש אותם הקוים
המתגלים אח"כ באלדד המבוגר יותר, בראשיתם. כאן עקבתי אחר
תהליכים ילדותיים בנפשו הבלתי גמורה, מנקודת מוצא ספרותית.

(1) החתול. א. עלילה. עדיין אימה מצויה כאן כל "עלילה
מחפתחת". הפשטות הילדותית אינה בשלה עדיין לכך אך יש פה מכלול
תאורים. ומכלול תאורים יש לראות בשלב שדום-עלילתי. החתול היה
הוא מתואר ממשפט למשפט בתכונותיו השונות. הספור מוכב כך שיש
בו אפילו שליטה בסדר-התאורים, והשליטה ההגיונית הזאת מעידה
על כח נתוח. (1) היה חתול (נושא) (2) היה זריז וצד היטב
עכברים (התכונות החתוליות הכלליות) (3) יחס אהבתו אל החתול
(פניה) (4) מפני מה משך את לבנו (תמונותיו ומנהגיו המיוחדים).

ב. תפיסה שירית. כדרך משוררים ממש יש כאן קצב של מתח בין
מנהגיו המיוחדים של החתול. כונתי למתח של אנטיזה בין שני חלקי
המשפט. כמו: "זריז כמוברק - ואינו מפחד מסבכי קוצים" או
"כשנכנס ארב מאד לתפוס זבובים - כשלא נתן לו לצאת ילל בוטינה".
אך מובן שעדיין אין אותה אנטיזה משלמת. סינתזה ילדותית
משלימה אותם הנגודים במסגרת רחבה יותר, סינתזה הנובעת מתוך
אהדה. הדבר יובן על יסוד המשפט האחרון של ששיר שהוא משפט
השלמה. "אבל כשהיה מקוים היה זה ממש אשו", שיש להמשילו ל"סוף
דבר" שבאגדות: "וכולם היו מאושרים עד עולם". ג. השואה. בין
הילדים בני השמונה לא מעטים הם הכותבים שירים, ובכל זאת מבחינה
יחסית ג"כ שיר זה יש בו הרבה חכך והרבה שיריות הבולטים למדי.

ד. סכומו של דבר מצינו מן השיר את תכונותיו הבאות:

- (1) אחריות לחמר. היינו: היקף רחב בתפיסת העניין.
- (2) סינתזה המוכיחה רכות והזיה (מבנה של חן).
- (3) וגם חריפות יש (בסדר ההגיוני של המאורעות).

(2) בקורות על ספרים מגיל 12-13. מתוך שני דפים תלושים
מיומן קריאה שנוהל כנראה עצמאית ללא בקורת מורה עליו. א. דרך
תמצית החכך. מעניין ביותר לעקוב אחר הנקודות המהותיות עפ"י יומן
הקריאה שערך אלדד: יש עמידה על מלוא הרעיון המרכזי שבספר.
הרעיון מובע במשפט אחד לערך אך הוא ברור ומנותח להפליא עד
שספק אם יש מה להוסיף לכך. נוסף על כך מתפתחת כאן אותה נקודה

שמצאנוה כבר באלדד בן השמונה. יש אחריות לכל הזמזם שבספר שקרא ואין הוא משמיט דבר. אטיבא להביע זאת ע"י דוגמא של דרך חלוקת העניינים: על "מגילת סן-מיקלה" הוא כותב עפ"י (1) ספור המעשה המרכזי (2) מהות הספן-הגבור. (3) מה ששובה לב בספר. ב. היקשים מתוך עצמו, משפטי ההכללה של אלדד, אנו מניחים אותם כבנויים על יסוד עולמו הפנמי. כדאי לרמוז עליהם כתחילות אותם הדברים שנלוו אליו לאח"כ וברבות הימים הפכו לחלקי נפשו ממש. נשמור בזכרוננו לעת הצורך משפטים מעין אלה:

(1) "הסופר אוהב את הטבע והאמנות עד שאפילו פגם קטן מרגיז אותו". ביומנו של אלדד המתבגר אתה מוצא את הטבע כנקודת-מוצא או כנקודת הנאה בלתי נתנת לבטוי, אשר הוא מרחיק ממנה אח"כ לתוך העסוק בנפש האדם, והאמנות נעשית מזוגה בו ככה יצישה וכדרך הסתכלות.

(2) "בכסף הוא משטה, לטפשות הבריות הוא בז, וע"כ בוחר בסן-מיקלה למקלט". אלה הם שרשים קדומים לאותה חווית יחוד (המעמידה אותו מנגד לשאר בני האדם) שמקים לו אלדד לאחר זמן. (3) קאמנותו של הספר שאין שתי דמויות שוות בו: שכל אחת שונה בתכלית מן האחרות. "הוא מתאר בצבעים חזקים מאד את ההרגשה של האנשים בשעה שאויבם עולה עליהם באיכותו". ופנים אחרות באותה הסתגרות: נפשו מתחילה להיות תובעת אי השתוות עם האחרים, כאילו כדי שיהיה מקום והצדקה לקיומו האחר מקיומם של שאר האנשים. כן הוא מכיר כבר הרגשתו של אדם שהאחרים - אויביו.

ג. "פרטים מתוך עכולי לוי".¹ אמנם טבעי הוא לנערים בני הגיל הזה לראות ולשמוע אך בכל זאת חצויין שימת הלב הרחבה של אלדד אכחלק מתוכנת נפשו שאנו עומדים להכירה. "תמינבוי אינו בקאא כי מאוירון אי אפשר לסיס לואות אנשים שביער".

ד. "בקרת בקרתית". יש בו הערכה עצמית ברובה ואתה למד אותה מבקורתיותו. "הלשון היא קלה ומלאה הזמור. הפרקים הראשונים אינם מעניינים ביותר אולם אלה שאחריהם מרתקים. התרגום הוא טוב חוץ מכמה מונחים שלא מצא המתרגם או שלא ידע לתרגם כראוי."

בהושאה זו שהוא מרשה לעצמו לבקר את הסופר לשבט ולחסד אתה מוצא הערכה עצמית אך אין היא נובעת מבטחון קיצוני (זאת עוד נראה להלן), לעת-עתה נקבלנה בראשית העקיבה השורשית על מבטו של עצמו המעמידה, סוף דבר את כותב הספר בפני הדין. כתוצאה מזה באה אח"כ שליטתו העליונה של אלדד בחמר הספרותי ממש מעשה עוזא, עפ"י משפט עוד מגיל חמש עשרה, אתה מוצא: "אנו מתלוצצים על אותם השקרים הקטנים שהכרח לערבבם עם החמר האמתי. החמר הספרותי הוא בבחינת חמר מומש בידו, מותר לשגות בו. יש באלדד כח יוצר!

כמה הערות נוספות: דרך גבוש מושגים: אפילו יותר מן המכוון להיות סמוך כאן מענינות אותנו השגותיו האקראיות; מושגיו של ילד שעוד אינם נושאים בתוכם כח הפשטה מלא, יש בהם תועלת מיוחדת לנו. עפ"י גילו אלדד עדיין בדרך אל ההפשטה - על כן אפשר להסיק מהם החמרים הבונים את נפשו. אנו עומדים בלב אותו תהליך התרכבות אטית אשר מערבלת את מכריבי מושבי הנפש בחדש שהיא קולסת. ואנו מסיקים כי מושגיו המפשטים בנויים על כח דמיון רב. "ישנם פרקים בספר שהם כפי שמתארם המחבר עצמו היזיות שבין שטח הפקר של דמיון לבין המציאות, שבהם שובה מונחה בתוך עולם מוחשי דמיוני."

(1) היעוד: החלותו על בני אדם גוררת אחריה הרגשת יעוד החודרת לאטה להכרתו. התהליך מתבגר בהיותו בן חמש עשרה (בחוברת "מצבה").

"שטח הפקר של דמיון" "עולם מוחשי דמיוני" הם מראות חושיים מרוקמים בדמיונו של אלדר. מכאן הוכחה לכך שמושגיו הם בעלי משקע נפשי רב. בימים הבאים עוצם דמיונו ינתן לידינו ע"י הפשטות שבאקראי ויפרוץ את תודעתו, זהו כח המתגלה בספוריו בכלל בעקר ע"י בטויו המקוריים והמפתיעים.

הגדרה דיאלקטית: נדבך אחד נמוך מאותו הסגנון ה"ציני" המצוי אצלו לאח"כ, של הגדרה חדה כדרך חרב פיפיות אתה מוצא במשפטים כמו "בכסף הוא משטה, לטפשות הבריות הוא בז וע"כ בוחר בסך מיקלה למקלט", "פבלו הפחדן והאמיץ, הבוגד ועוזר כאחד", ההגדרות הללו בטבען דיאלקטיות. הן מבטאות את הקטבים ההפכיים שבסתיון אחד. כאן אלדר עדיין מתאמץ לעשות זאת, אך עדיין אין הגדרותיו שלמות. אח"כ נעיד כי דבור דלאלקסי כזה אינו מטבעו הכרחי, הוא יוצר אותו מפני סבות מסוימות אך אין הוא שגור על לשונו מטבע.

השוואה עם ילדים אחרים: לגבי חבורי הנערים האחרים בולט כח המצוי הקצר של אלדר, ההיקף הרחב של תפיסתו וחריפותו. אין הוא נוטה לסטיה או הקלה העומס או ספור דברים שבאקראי ללא צורך. בטכום: מן הבקורות מצינו את חכונותיו הבאות של א.

היקף-רחב חריפות ו עושר דמיוני כח יוצר ו הבדלת עצמו משאר בני האדם.

ההגות (עפ"י יומנו)¹

ככל כתיבתו של אלדר גם קטעי היומן הם לוי, לוי שהוא כלי-ביטוי המפרק מעט מן המטען החשמלי של בעליו. אין הוא בא לבטא אף משהו מן שעות החיים הגועשות והגדולות ומן העסוק היומי שכן הוא מזוג בחיים הזורמים באפן שהוא מדבר לא בהם אלא על אודותם. פעמים שהיומן זנוח לגמרי ("היו לי הרבה חויות, אך כשהייתי חושב על כתיבה ביומן היתה חוקפת אותי בחילה") אנו מתרכזים איפוא בליה-ברירה בנושאים משטח הגות מצומצם למדי.

1. דוגמות מנושאים המעשיים של אלדר.

- (1) סבך יחסי רעים בבית"ס
- (2) בעיות הדרכה בצופים
- (3) יום פורענות על קונדסות בבית"ס
- (4) "הייתי רואה למצוא חברה"

2. נושאים נפש ואמרות-כסף:

- (1) "רצוני ללמוד אפסי, ואף קטן מזה"
- (2) "אחת ימות האדם, מי שמת השנה פסור בבאה"
- (3) "בד"כ אין בחיים משעממים, יש בהם מה שנופח בך ענין, אם כי לפרקים יחד עם מועקה כבדה"
- (4) "מצב רוחך משנה את דעתך על סביבתך"
- (5) "הנשואים הם חכלית החיים" (מינקות עד שיבה)
- (6) "אינני מצפה לשום דבר מיוחד מצדו של (שום) אדם"
- (7) "בחירות פושכות אותי אך עדיין לא אבדתי את ראשי וכמדומה שטוב הדבר כי כן הוא"

(1) רב יומנו של אלדר לא הובא לדפוס ע"כ אין טעם בהבאת מראי מקומות.

(1) הנושאים המעשיים מרובזים במחצית הראשונה של שנת 1945.

(8) "כל אדם הוא ציר העולם אך עם זאת אינו חשוב במאומה"

(9) "המחשבה העמוקה מצטברת כמו "חלב בעטיני פרה" והיא מכבירה מאד"

נושאים הרחבים בנויים על דרך הכללה על יסוד השאלה מספורית וע"כ:

3. הכללות על יסוד דרכי בני-אדם.²

(1) צורה ותכן (רוחני כנגד מוחש, החוץ והפנים שבנפש האדם, מסוה פנים נגד אמת נפשית).

"בני אדם ערלי לב, המומנט החיצוני משפיע עליהם כל כך עד שאינם יכולים לראות כי החוכן, הפנים, הכונה, הם העיקר... אומרים כי השקר הוא דבר רע, מושחת. אולי אמת בדבר, אך הוא שיך לנו ממש כזוג העינים, ככפות הרגלים וכצפרניים. ההבעה עצמה הלא שקר היא, זיוף, כי לעולם לא תראה לך את פני המחשבה והרעיון... האברים הם בשר וכל תמונה רוחנית תצא בדרך זו כבואי עקום" (כתבים עמ' 112-13).

(2) הקרוב והרחוק (רחוק שהופך לקרוב, חדש שהפך ישן, מחשבה שהפכה הרגל). רחוק שהופך קרוב תמיד "פגה חדשו, פגה הודו, פגה זיוו" (יומן).

(3) העל החיים (מפני מסעם המהיר, מפני היותם שיכים לאנשים רבים כל כך, מפני ריקנותם). השואה בין איוב לקהלת (יומן).

(4) סובי בני אדם ותפיסתם את הנצח.

"שנות החיים אינן משביעות את הצוץ החיים. אפשר להגיע לשתי מסקנות, הראשונה היא שהואיל וחיי-אדם כה קצרים עליו ליהנות מהם כמה שיוכל, והשניה היא שדווקא מפני שהחיים קצרים ואין ספק בידי מישהו ליהנות מהם עד תומם, ע"כ יש להקדישם למטבה קדושה ויקרה שתהא נעלה מן החיים ולמענה להקריבם".

(5) מתינות כנגד קיצוניות. (וכן אהבה לעומת ידידות, חד פעמיות¹).

"ה. טוענת שצרת העולם היא בקיצוניותו, ואני טוען שהמתונים אינם מביאים גאולה לעולם, כל אדם גדול הוא קיצוני וכל מי שהקים מפעל גדול היה קיצוני.

ה. על אף כל הכבוד שאני רוכש לא תוכל להגיע לאיזה מעשה רב. היא מתונה לא רק מפני שדעותיה כך, אלא מפני שהיא משתדלת להיות מתונה ורק מתונה, אבל אפשר בכל זאת שתגיע לדבר מה: היא קיצונית במתינותם". (יומן 22.11.45).

(6) שממון ויראה מן הזמן.

משעמם ומשעמם למחצה וריק - הן מלים החולפות אותו בלי הרף. קוזאת אולי התכונה הבולטת שלי. מה שמענין אותי היום יכל לשעממני מחר. "לעתיים נדמה לי כי הימים רצים במהירות עצומה כ"כ עד שאין בכחי לתפסם. אני מפחד שבוקר אחד אתעורר והנה אנכי זקן וכל רצון החיים שבי פועם כקדם". "אזכורן לו-מושב מגמא ארצות וימים. היוכל היושב בו להתרכז ולעכל את אשר ראה, או אינו מסוגל כלל לחיות מפאת השנוי התדיר?" "הדקנות ושעמום. יש ונוצרת בי הרגשה שאינני עושה כלום וששום דבר אינו מענין אותי." (יומן 4.11.45).

(2) אלדד עובר מן הכללה המפשטת אך הבדיקה על יסוד הנסיון האמפירי והפוטני.

(1) ראה כתבים עמ' 115 31.6.46.

מרכזי הגותו של אלדר אתה יכול לסכם בשנים :

(1) בקרת עצמו - וע"כ גם שפוט מדיני מבוגר.

(בקרת עצמו: "במה אני ראוי להדרכה, בהתנהגות? בינונית בהחלט. ידיעותי. יש לי השכלה רחבה בעביל גילי, זאת אני יודע, אבל עד כדי היות מדריך לנערות צעירות המרחק רב" (כתבים 28.3.45) "הדיני בהפך לציני". שפוט עצמי מדיני: אתה נתקל בו בקטעים מקריים (ראה כתבים 3.1.46 ובמקום אחר הערכת הכחות בין הערבים והיהודים).

(2) הגדרת האדם באשר הוא והבנת הסביבה בדרך פסיכולוגית.

("בני אדם טפשים או כהי וגש עד לטמטום" - במשפטים כאלה הוא

מובה. הבנה פסיכולוגית של הסביבה: "אני מרגיש אהדה מיוחדת לספורים פסיכולוגיים המנתחים נפשות של בני אדם מתוך אכזריות, וביחוד שאבק של פנטסיה ומסטיות אופף אותם" (יומן 4.2.46). בנות מחברות נוהגות תמיד באותו אופן - והריהו מפרט את אפני נוהגן. ופסיכולוגית ההמון: "הרדיו משתזל להיות עממי הואיל והוא מתחיל לעשות שטויות").

סכום: מחשבותיו של אלדר סובבות מולן בדרך עשירה גונים סביב הנושא האחד - בן האדם. בן האדם היחיד - קשריו בכלל החברתי - ותכונות סכום של החברה הרחבה. הנושא הכללי שלו - אפן הגותו - וצורך הבעת עצמו - הן תולדות של המתח בין הפרטיות שלו וקשריו לחברה. ע"כ מחשבות רבות שלו כמשמשות איצטלא של לבוש למאורע שקרה לו, ועוברות דרך ארוכה עד הבעתן הסופית. אלדר שלל שליטה אינטואיטית בהבעת מחשבותיו ויש לראות אותן כאחרות בהסתופפן בחוכו ואחרות בהאמרו. באמירה יש זכוך נפתולי הנפש ע"י הקטנת המרחק האמתי שבין מחשבות הקדרות למחשבות האמונה.

יחס אל החברה (האישיות הפרטית של אלדד
וההשתלבות בחברה).

א. תעודות.

א. קטעים מתוך עדותה של עליזה ברמן.¹

"בן תשע היה סגור ונבדל, ע"כ לא היה לו חבר בכחה אלא התייחד בחוג המשפחה ומכרים. היה תלמיד טוב ביחוד באשכול. במחלקה חמישית תיכונית היו כעין שלישיה שהיו להם כל מיני מנהגים משונים: מנהגי ילדות של קריאת רומנים זעירים, משחקים בגולות, ועוד שגיונות ועשו רושם בכך. הם היו גם חברה סודית, מצאת השנה, במחנה עבודה בגניגד, היה מלגלג על האחרים "רודפי-העבודה" כפי שקרא להם. תכונת ההסתגרות שלו בלטה. על השתוף לגלג גם כן, כי ראה בו מלאכותיות מרובה שאף פעם לא הצליח. הוא הכיר שם חברה שחשב שהוא אוהב אותה אך בגלל מקרה פשוט ראה שזה לא כך. אח"כ התחיל תופס עמדה בגדוד הצופים: חבר ועדת חברים וחבר מועצת הגדוד, הוא גם הדריך, למעשה העריכוהו אך הסתיגו ממנו מפני תכונותיו הבלתי חברתיות. אחר המחלקה הששית במחנה העבודה בעין השופט עמד לצד הטוענים נגד החברה והכניסה לנפשות הוא נתנגד לכך בכוחים קשים. ע"כ עמד נגד החברה עד שקראוהו "כח הרסני". מן המחנה יצאו לטיול לגליל ובו התקרב אלי. "מפני שהייתי מחבבת אותו התחיל להתגלות אחרת: בתכונותיו הרכות ובעזרה והבנה". את הטיול הוא עזב באמצע כי לא היה די זמן והוא טען שמקפחים אותו בכך. במחלקה השביעית כבר התחיל לאמצא להתבלט בחברה. הוא תפס עמדה חשובה מאד. נוצר אז גורעין ההתייחסות והוא היה אחד האנשים המרכזיים וזאת לא מתוך התלהבות לרעיון אלא מפני שהיה כח. ההתייחסות לדעתו הייתה כפית חפש האדם. בשנה שאח"כ היה מדריך של בנות בגיל החמישית, ההדרכה לא הייתה לרוחו והוא עזב את ההדרכה. "היינו נפגשים רבות ולי היה קשה בכך שהיה סגור ולא רצה לספר על הרגשות". בשיחות היה מביע מחשבות שהפליאן בזרותן. פעמים מחשבות קשות וקודרות, מחשבות יאוש פשוט מזעזעות ופעמים היה אופטימי כ"כ, אך היה קשה שלא ספר מפני מה באות מחשבותיו אלה. הוא לא אהב תגובות חיצוניות. היה ממעט ללכת לראינוע או לקונצרט בכדי לא להראות את תגובות ההתפעלות של האנשים. הוא קרא לכך "בהמיות", ובגנינה ותערוכה היה מזין את עיניו כשהוא לבדו, ותערוכות אהב. את השגרתיות שנה והיה מקורי בבחיבתו גם במחשבותיו ונוהגו שכן אף פעם לא חזר על נוהגי האחרים. בהכשרה בבית השטה היה מתנגש הרבה עם החברה. הוא לא היה מופיע כמעט לחיי החברה אם כי למסיבות היה מכין חמר (בצורת פיליטונים ועיתונים היתוליים). לשיחות חברים שקד לבוא, היתה בכאן במה להבעת דעתו נגד החברה. כשר הדבור שלו גרם שהיה יכול מאד לשכנע בדבריו דרך תבול בעקיצות ובהלצות. 1947 עבר לעין גב, שם התאגדו לשלישיה באהל מבודד שכונה "אהל הריאקציה" או "אהל הקומוניזם". כשקבלו חבילות מהבית - חבילות שהן בגודל "רכוש פרטי" היו מחלקים אותן ביניהם ואתי והיו להם חייח יפים. בתחילת המלחמה התחיל להתלהב מחדש. שוב לא הסתדר (כשחברו לצדו) עם החברה פי שאף להשתלם במפות וסופוגרפיה במקום בקריה צבאית. בעין-זיתים נהרג חברו הטוב - מה שזעזע אותו. הוא עוד נסה להגיד כמה מלים ליד הקבר הפתוח והפטיק מתוך בכי. שבועים אח"כ עזב את ההכשרה לקרית ענבים. "הוא נראה משונה מאד מהאחרים. כולט באופיו, אמיץ ועז רוח. חשבוהו לכה-רגש אך אין זה נכון. בחברותו עם מהודה,

(1) התעודה ושומה מתוך עדות שבע"פ. הסגנון ובניין המשפט לא תוקנו אף במקומות שיש בהם שגיאות-לשון, בכל זאת חלק מן העדות תומצת.

למשל, בלט כאוהב חפש שרגשותיו פורצים החוצה."

ב. מכתבו של אלדר לחברה¹ (6.7.46).

"ישנם בני אדם שלעולם לא יוכלו לומר לך דבר מה שהם חושבים מקצתם מפני שהם מתבישים בדבר, מקצתם אצאצא מפני שאינם חושבים. הזכרתי לך בתחילה שהיו לנו שיחות שהן לדעתי מענינות וכאלה הן היו רק מפני שהיו אמיתיות. כמובן, לא על כל נושא צריך לומר את האמת, על כן הבה נמחק מעל סדר היום כל נושא שכזה. מכל זה יוצא כי לדידי לא אכפת אם יתקבל מכתב אחת לחדש. אני מחפש טפוסים מענינים, דבר שאינו קל למציאה. בדרך כלל נתקלתי בעובדה שרב בני האדם רואים את עצמם כטפוס מיוחד. אולם האמת הפוכה: הרב הגדול דומה האחד לשני כשתי טפות מים. כמובן פרט זה או אחר שונה, אך הסכום - חד הוא. וזה לא טוב, זה משמעם. כל דבר משמעם סופו להרוס, ויותר שאני בחברתו של ידידנו מ. יותר מתחזק בי דעה זו. אין כאן משום רכילות אלא עובדה. טעיתי בו טעות עמוקה כאשר חשבתי שמגרעתו הגדולה בזה שהוא עדיין תינוק. האמת שהוא יצור משעמם להפליא, ממש פרוטוטיפ של השעמום. אם כבר הגענו לטפוסים כדאי היה לי לומר מספר דברים על טפוס אחד ששמו - ה. בתור טפוס עלי לומר, כי יש בך אדריים מוזרים ומענינים כאחד, יש בך כל הנתונים להיות בחורה מוצלחת ביותר מבחינה "הנחתית" אולם לעולם לא תצליחי מבחינה זו והסבה לכך היא אצאצא באפיק. אין לך אפי של בחורה ואינני יודע אם תסכימי אתי אבל את, אף אינך רוצה להיות בחורה. אני רוצה את הבעת פניך ברגע זה. הבעה של החגבדות על כי העזתי לכתוב לך דבר זה, אולם אני משוכנע בזה שאני צודק. את בזה, אולי באפל תת הכרתי למין שלך ואם נלחמת נגד האפי שלו, ויותר משאת מנסה לעשות זאת אצל אחרות חרי את עושה זאת בתוכך. את מושבת שהנשים הן פחותות צרך, נכנעות ובסופו של דבר הסובלות. גם ה. או ל. חושבות כך עולם אין וצולן תכונות האפי שלך מפני שבסופו של דבר הן באפין נערוות. בדברים רבים את אינך בחורה. יש לך שליטה יותר מדי בהגיון, דבר שאינו מצוי אצל אף אחת מהן. יש לך גם התענוג לראות איך בנות אחרות סובלות מכך שהן בנות וכאשר ספרת לי על הודו של א. נוכחתי בכך. אולם על אף הכל, על אף כל דעיונותיך והרגשותיך את חנותו של ש. וגם זה פרדוקס מענין, אם כי אינני חושב שאת מאושרת בכך, היות ומענה אותך הפחד שהוא משתלט עליך... את אינך רוצה בזה כי את בוחרת לשלוט בעצמך, להתוות למישהו את קור הרוחני ולא להיפך..."

ב. האישיות הפרטית של אלדר והשתלבות בחברה.

אלדר נטמע ואינו נטמע בחברתו. הוא מתבדל מפני היותו שונה מן החברה. אין אנו יודעים אל נכון איך היו הדברים ומתי התחילה התבדלותו להתוות אך עצם דרך ההשתלבות - עקבות הקו הכללי של מגמתו החברתית - וסבותיו המשוערות של הסבך - לפנינו; היות אישיותו של אלדר נעשתה בדרך מטקנית על סמך השאלות הבאות:

- (1) יומן. מפני מה כתב יומן? מה כתב בו?
- (2) ספוריו. ספוריו הם הנסיח האחרון של הכללת מאורע חיים. הכללת שהתהפכה בו פעמים רבות עד בואה להתבטאות כזאת. מפני מה גלגולי המחשבה האלה?

- (1) המכתב נתן כאן כדי לשמש תעודה לגבי עמדתו הנפשית של אלדר בכלל. לאמר, יותר מלכאן הוא מקוון לפזק על הרכב דמותו הרוחנית של אלדר. חברה זו היתה חברת כחתו וחברת הכשרתו של אלדר. הערות הבינים השמטו כי קשה להבינן בלי רקע. כשלעצמן הן מוסיפות דגש לטון המיוחד שלו.

(3) תכונותיו הנפשיות הנלמדות - איך שמשו אותו תכונותיו אלה ?
א. הומור ב. ציניות. ג. התעלות (והשקפה מן הצד).

ומכאן נקשרו היקשים :

היומן 1. היומן נכתב כדי לשמש מוצא למחשבות הסתר שמעבר לחברה ולשקף האנשים. הוא כולל את זעקת השוני שבו ואת מכלול קשריו ומחשבותיו החברתיות. 2. הוא כותב וחושב כדי להזון מזה. כדי להגיד לעולם הרחב מי הוא ומבלי הכרה נפשי לכך. גם זו אנרגיה שהתהוותה ע"י המתה שבין הפרטיות לחברתיות.

ספורים. 1. יש לתלות גם את דרך ההתהוותם בחפוש אחד בטוי האינדיבידואליות שבו. 2. אתה לומד מהם כי הוא בעל דמות חברתית חיובית בכללה ומטוגלה להביא לידי תועלת. לא בבקורת החברה בלבד, אלא גם מבחינתה איוצת שכוונתה לגבי החברה הרחבה.

מן תכונותיו הקשורות בהתייחסותו לחברה אתה למד : 1. כי יש עליו לחץ חיצוני מתמיד עד שאף כי דמותו חיובית וחביבה מטבעה, דמותו אינה רכה כל עקר. 2. בעל כח מנהיגות, כח המזין את יחסו לחברה. ועם הסתמכויות נוספות אנו רשאים לראותו ככשר להיות מנהיג מפני היותו מתגלה. א. כבעל הערכה בקרית. ב. מעוף ראייה (למשל ראייה מדינית). ג. קסם אישי הקונה לבבות לנהיה אחריו. ד. בעל צורך להכניס אנשים אל מתחת להשפעתו.

דרך השתלבותו בחברה : אלדד נתון איפוא בתוך רשת שהיא השתבצות ואי השתבצות. כאחד. לפי תקופות חייו אנו רואים :

(1) בחו"ל. אין זה ברור מה היו קשריו עם חברים בכחה. על מוריו עכ"פ נראה כי היה מקובל שכן הצטין בכחצבת חבורים. תמיד תמיד היה שובה את לב רואיו, בקסם מכדי הוריו ובהם חבורות נערים מבוגרים שנקלע אל תוכם מתוך סקרנות.

(2) בביה"ס העממי בארץ. מורחו מספרות כי הסתגל יפה לחברת הכחה אם כי הביא מביחו מין התעלות דקה על הנערים האחרים. הוא גם השתתף בחיים בצבוריים של הכתב. לעומת זאת שתי חברות שלמדו אחר העידו בוך אחרת: כשבא היה שונה מכולם, עד כי התקבל רושם כי שני גופים הם: הוא - והכתה. אך יש לנו עדות גם מאתו: נראה כי שונותו היתה כבר מומשת בתוכו יותר משהרגישו המורים וזאת קובעים אנו עפ"י משפטו על האינדיבידואליות החברתית (" אין שתי דמויות שוות בספר. כל אחת שונה בתכלית מן האחרת" (עבודה זו, עמ' 9)) ועפ"י ההתעלות ונפון המושגים לקטבים (באמרתו " בכסף הוא משה, לשפשות הבריות הוא בז, וע"כ בוחר בסן מיקלה למקלט" (כנ"ל) .

(3) בביה"ס התיכון. מורחו סוען שיש בו אורגינליות והוא האחר שבכחה. עם זה הוא שקוע בועדות כחה וכד'. אמו: הבית היה מלא מדי יום חברים לאין ספור, היה בו אז המזוג הנאה שבין רע לחברתו הגדולה ובין נבדלותו. חבריו מעידים בו אחרת: הוא נרתם בעול החברה בבי"ס ובחנועה ואף בגרעין ההתישבותי כשהוא משתמש במלוא כח דבורו וכתיבתו. לעומת זאת פעמים הוא נראה כמוזר, הוא מדובר כנגד המחשבה הנהוג ואין יודעים לעמוד כנגדו בפרץ. הוא גם בעל מחשבות קצרות למלוא עמקן בצד מחשבות שובבות ותקוה וגם בכך אין מבינים אותו כראוי. עם זה הוא נראה לחברה כאילו דבר סתר יצוק ביסודותיו וע"כ רבים הנוהים אחריו. אך בתקופה זו אתה יכול ללמוד עליו הרבה מתוך יומנו: " החברה הורגת את המחשבה והרגש", החברה מעיקה", וכד' וכד'. חשוב הוא היחיד אך מיגע הדבר שהוא זורם בצוחה עם אלפי זרימות אחרות של חיים וע"כ אולי ערך החיים אפטי (יומן 4.5.46-3). וע"כ - צץ בלבו ועיון ההשתוות לאיוב ולקוהלת. בחקופה זו הוא כותב את ספוריו וחרגומיו הראשונים. זאת בתוך החברה הגדולה, אין היא מספקת אותו שכן מלבד זאת הוא תמיד מבקש לעצמו חבר טוב אינטימי.

במחלקה החמישית יש להם שלישיה בעלת סודות ובעלת הפגנת-נגד מאוחדת. במחלקה הששית והשביעית הוא שריו עוד בתוך קבוצת - חברים קטנה (בת מתי מספר) אך הוא הולך כבר הלאה. הוא מחפש חברה, מחפש משהי בעלת שלות הנפש והשרשיות החסרה לו - ומוצא. ועתה נמשכת שנים אחדות, עד אמצע 1947. אשר לנערות אחרות, נראה כי היה בו כח השפעה לגביהן. לא היה נזהר גדול שכן הבין (כך כתוב ביומנו) שיסור להטרף או לאבד את שווי המשקל, אך נעם לו להיות בחברתן.

(4) בהכשרה ובמלחמה. מכאן נותרו לנו רק עדויות חברים ועדויותיו הוא, חומת המגן שלו נתעבתה וכן חכוכיו ומרדו - נתגברו. מלבד התפיסה החברתית החדשה הקשו עליו גורמים רבים אחרים: מונחי החיים נשתנו, אדם היה צריך להצדיק את קיומו בחברה העובדת, צריך לכוף **אצא אצא** ראשו לחדגוניות הימים העובדים עליו כשהוא מוצב ערום בפני בני אדם. לכל אלה סרב אלדד להסתגל, ויותר מכל התקומם לגדרות ההלכתיים של דרך החיים הזאת; אותם רוצץ כשהוא מגויס במלא חריפותו. הנערות לא היו ענף כמהות ואף קולו המצויד לא הכריע, אמת-המידה היתה מידת ההסתגלות לתנאים, החברה הגדולה לא הכירותו; איך נראה לאנשים הרחוקים - זרים והבלתי-חודרים? עדות אחת מוסרת כך: "מוזר ומסוגר ומפני כך לא אהוד ביותר. הוא היה מתוכח לצד הקיום המעשי - אם כי לא היה קימן מבהק".¹ אותו זמן הוא מסתגר בתוך כתלי אהלו, אהל שלישיה שכונה גם "אהל הריאקציה", שלשה בחורים ובחורה היו מפניעים שם את מרדיהם, משתפים עצמם בסעידת תוכן של החבילות שנשלחו אליהם מן הבית. להתבדלות זו היו תוצאות התנהגות שנראו כאנטי חברתיות.² כלפי חוץ היה מסוכסך עם החברה הצחבה, ויחד עם זה היה אחר: הוא שמר על מלוא הפרסטיז'ה שלו, קזאת הקים בעמל לא יתואר. עמל החגברות על מכשולים בגאווה וללא מעד. בזמן המלחמה נתבלט יותר באחריותו החברתית והלאומית וברעותו רעות-נפש לחברים שמצא לו **אצא אצא אצא** בחנאים הקשים ההם. אחת מוצא הסבר לקשי יחסיו בכך: אלדד היה כמה לידידות טובה ובלי ספק ידע אותה אך בעצם תפיסת חייו היתה סתירה שלא נתנה לו מנוח ביחסיו החברתיים. אותה תפיסה אמרה כי אין החיים רצף, זרימה בהמשך אחד. החיים הם זמן המתפרק לסדרות רגעים של חיות גדולה ושממון, של נצוצות (הברקה) וגויעה ממושכת, הברקה וגויעה וחוזר חלילה, ומתוך זה נתקשה להסתגל לדרישות החברה.

החברה מגיבה: החברה שאתה מצד אחד בדמותו של אלדד "כח חברתי" שכן התגלה כבורך כשרוצות ורב תועלת (הם הוהו אפילו ביתרון בגרותו לעומתם, שהיתה סתומה מהם). מצד שני נלחמה בו כפרט (כבעל אמרות מפורעות לחיי השלוה). היא אלמה כלפיו. אמנם היתה סובלנית לגבי אלדד - אך לא מבוגרת דיה. הוא פגע בבמת-הדברים שלה, והיא לא ידעה להתחכם ולרדת אל שרשו, לראות אותו כבעל טוב ורע, כאדם הלוחם על מקומו.

סכום ומסקנות: 1. אלדד היה משולב בחברה הגדולה בעקר על דרך השלילה: ע"י סתירתו.

2. מהיותו בן ארבע-עשרה ואילך הוא דבק בנאמן אחד

או בשנים שהם חבריו האינטימיים הסוככים עליו בפני הרבים. מסבה זו הוא מוצא לו גם חברה.

3. הוא נשמר כעז החלטה ובצוע לשם עצמו וכנגד זרם

החברה.

(1) עדותה של דבורה שטראוס, חברת הכשרתו.

(2) חבר הכשרה שלו נסה לפרש את מהתלת 16 הסגריות שכולן האחרונות

קופסא (כתבים 127) בפרט בפוליטיקה "הרכושנית" הכללית של

אלדד. דומה שיש לפקפק בפרוש קיצוני זה.

אלדד היה, איפוא, בלתי שלם בהתיסותו החברתית וסבת-הדבר היתה
מכוך נפשי מתמיד. מה היו, אם כן, סבות אי שלמותו זו? זאת
 אפשר לראות כשלשלת טבתי הקשורה בו מילדותו:

- (1) נדודי ילדות על פני ארצות רבות.
- (2) תרבות דו-לשונית ועם זה הכרה בשיכותו לארץ-ישראל שכן נולד כאן.
- (3) רזה בגופו ומרבה לחלות.
- (4) אב אמן.
- (5) בית "אריסטוקרטי" - ובלתי נטמע בכלל, וכלכלה בלתי בטוחה.
 כח אישיותו עמד לו לבנית גשר לשם השתבחות בחברה אף על פי כן.
 אותה אי היציבות והשלטון העליון של ההתיחסות החברתית על מחשבותיו
 הם גם אוקן של התבגרות. תקופת ההתבגרות פותחת לכל נער אופקים
 מחשבתיים מעין אלה, והנובעים מחוסר שווי משקל המתבגר. אין זה
 הסבר מספיק לגבי אלדד, אין לוותר כאן על הנופך האישי שלו; הוא
 צמוד אל הריסה שיטתית כל כך מפני אותה אי יכולת פנימית להסתגלות
 לחברה, ומפני כווננו כבעל מצעדי ענקים.

הרכב דמותו הרוחנית של אלדד

בסעיפים הקודמים נכללו רמזים להשערות מספר על דרכיו של אלדד,
 מתוך השלכה אל תולדותיו וכתיבותיו. עתה ננסה להקיף בדרך מסקנית,
 ואפשר שבלא הסתמכות מספקת, את שלבי דמותו עד כמה שאפשר, להרכב
 הנפשי של אלדד אנו מגיעים בכמה דרכים:

א. אבני בנין

היקף רחב

חריפות וכח הכללה

בהירות מחשבתית

להט ודינמיות

קיצוניות

פעילות מקיפה

כח יוצר

כח רצון

דמיון

עדנה ורוך מטבע

ספוט כולל של הכח האישיותי (כחות נפש לנוהגו, כחות השפעה על
 אחרים)

ההיקף הרחב - אתה מוצאו מן תחומי היקפה של דעתנותו (בוכותיו
 וספוריו למשל) ועד סממניהם הרבים של מושגיו. חריפות וכח הכללה -
 מן הערותיו השנונות ומשפטיו הציניים ועד להגדרותיו.
 בהירות מחשבתית - במילות הפולמוס ובהגדרותיו.
 קיצוניות - בכח הבטוי הציני ובמוחלטות המעט גם יחד.
 פעילות מקיפה - במפעליו החברתיים והפרטיים.
 כח יוצר - בשליטתו האיתנה בחמר הגלמי.
 עדנה ורך מטבע - טמונים בעצם מחשבותיו ויש לתלות בהם הרבה מן
 שונותו וקשיותו.
 הספוט הכולל של הכח האישיותי - כולל בו מראש את הנתונים למידת
 החוסן הגדולה שלו.

ב. עמדה חברתית.

את גלויי עמדתו אפשר להראות מצד אפיניותם לגיל ההתבגרות
 אך יש בהם גם חלון לקרקע אישיותו האינדיבידואלית של אלדד.
 עמדתו החברתית כבר דברה בפרק מיוחד אך אנו מסכמים גם כאן.

דרך הבעת עצמו

הכונת מסלול מחשבותיו

טיב המחשבות

הבעת עצמו: הרבה מאפין של אמרותיו, כמו המרירות והחדות שבהן וכד',

מוסב לחברה, גם הצורך בגבול דבר על הכתב, גם השגי כתיבתו נעוצים באמביציה החברתית שלו.

^{כחול} כחול מסלול המחשבות: מסלול המחשבות מתכוון מתחילה עפ"י יחסו החברתי, כוונתו לקוי ההתענינות במהות האדם, ביחודו וכ"י.

טיב המחשבות: ציר מחשבותיו הוא הרגשת אמת ברעיונית ומכאן דרכו אל תפיסת מוסר משלו - ומכאן אל מצפוננו והלאה אל ההתגשמות החברתית (אמץ חברתי).

ג. עמדה נפשית:

ציניות:

אינטרוספקציה;

הרגשת האמת;

יעוד;

הומור;

ציניות: אלעד היה בעל ציניות וזאת אנו קובעים לא רק מפני שכך שאף להיות, אלא מפני הויתו ממש. החיתוך הקיצוני של המלים - ממש כגזרה, הצורך בחקר דבר עד כדי טלטלה עזה ומתן האפי העובדתי להיסקיו החדים - זוהי הציניות. נסביר איפוא את הציניות כהחליך בנפשו של אלעד. הציניות בכלל באה מתוך אכזבה. גורמים: (1) הרגשת התעלות על החברה ועל כן הפניות והרגשה לצד הזלזול באחרים ולצד ההפננה (כדי שידעו מי הוא). היא באה איפוא גם מתוך מילוליות. (2) עדר כחות רוח. במלים אחרות - באה התנגשות הכחות הפנימיים (ההבנה) בחלל שנוצר בתוך מעוט אאאאאא המעשים. התנגשות הרוח בריאליה הבלתי מספקת. ע"כ באה ההתכנסות בתוך המושגים המגובשים. הפנמה אל חוך המושג, המתבטאת בפניה אל תוכו (של עצמו). עדר כחות הרוח מתחיל ליצור את הנגוד מתוך השלמה שבחוך סמוכי המושגים עצמם. מקום הציניות בין שאר מרכיבי העמדה הנפשית: ההתקשרות אל גורם אחר הציניות יכולה להיות את אחת הסבות לאינטרוספקציה, אף היא יכולה להיות גם תכלית האינטרוספקציה ציניות. אם הציניות באה בתוך מכלול תכונות אחרות שהבולטת ביניהן היא ההומור, יש בכך הוכחה שהדגש הנפשי שלו בנוי יותר מאשר על האכזבה, על עדר כחות הרוח. הומור בלויט סמנים אחרים מעיד על קשרים נפשיים המופעלים ע"י כחות בונים ולכך מתקשרת העובדה כי הציניות של אלעד מאומצת. אין היא שופעת על כל צעד וצעד - סמן למרידות נפשית עמוקה - אלא נאמרת ככותרת המחשבה ומדי פעם. בהתאם למתח בינה ובין ההומור היא מתקדמת ומשתנה עקב תנאים ומצב רוח.

אינטרוספקציה: האינטרוספקציה היא שלב הקובע מעגל של קסמים, שכן היא סבה ותכלית כאחד. זהו גרעינה של כל הפנטה שהיא, אך מידה מרובה של אינטרוספקציה מגבירה את הבקורת האישית ואת אי שווי המשקל.

הרגשת האמת: הרגשת האמת הכרחית לכל אדם חיובי. לבבי אלעד היא לבדה קובעת את קנה במידה המוצק שלו. בשלש שנות חייו האחרונות אתה מוצאה מתכונת ע"י שני דחפים מנוגדים. (1) היא כוונה ופס הסופי של המגמה הרוחנית שלו נקודת ההתכונות של החטוט הנפשית ושל הוקעת האחר. (2) בזמן המלחמה היא נעשית אהוים של נגודי הנפש. נקודת המוצא; הקרקע למחשבה ולמעשה. האמת הנדמית כאמת נפשית עתה אמת העולה מן האדמה.

יעוד: היעוד הוא נושא ומושא כאחד. הוא מושא של התעלותו ונושא שונותו ויתרון רוחו. ההתעלות - שהיא ראשית הרגשת היעוד באה לו מן שלשה גורמים: (א) התעלות התא המשפחתי שלו. (ב) כחותיו הרוחניים. (ג) לחץ חיצוני.

(1) לרב התכונות הללו הבאנו כאסמכתא, את מכתביו לחברה (ראה בפנק הקודם) הציניות, האינטרוספקציות וההומור שבו גלויים לעין. אשר לגבי הרגשת האמת הרי שזהו כוון ההוקעה שהוא מוקיע את ה. (חשוף הגרעיניות האחת).

הומור: ההומור הוא רוח טובה של התבוננות וכולל שטוי דק בחוכן המוגש. שטוי ע"י ביום סיטואציות מבדחות וכד'. הוא רשות עצמית בעולם הנפשי אך נשען על הדמיון ובצדו על כח האבחנה המדריך גם את ראית הגיחוך; (הגיחוך - הדעת להצביע על הנגודים שבמושג מגמר). הוא משתבח בציניות וממילא בחריפות ההגיון אף שבהם חתומה קשיות ההבעה. נתיבו הוא נתיב ההסתכלות החינבית והרכבו התעלות מסוימת, הסתכלות דקה ורוח טובה. יש פתח של התפתחות בין ההומור והציניות, מתח שעשוי שיגלם מהלך נפשי מסוים. נסבירנו בדרך של שלבים.

(1) הצבעה על ההומור (בילדות): "הלשון היא קלה ומלאה הומור"
(2) מן ההומור אל ראית הגיחוך: "אני מקוץ כשאני משיא עצות כמו סוס עם חצוצרה" (יומן 23.4.45).

(3) משלוניות (בלתי מפותחת)
(4) הוקעה, כמעט התעללות, עכ"פ שימת הרבים על כף אמאזניים אחת כחמר ביד היוצר: "יש לך התענוג לראות בנות אחרות סובלות. אולם על אף כל רעיונותיך, את חברתו של ש. וגם זה פרדוקס מעניין" (המכתב לה).

העמדה הנפשית נקבעת גם ע"י גורמים שבשורש מחשבותיו וע"י היחס בינו לבין מנהיגות (אך אין זה שייך לפרקנו, אלא כלול בנושא מגעו החברתי של אלדד).

ד. תוצאות העמדה הנפשית התגברות¹

בגרות מקדמת.
עצמת כחותיו מפעלת ע"י כך שהמסבות מביאות אותו ליכולת התגברות גלולה. זו התגברות מתוך חפוי מלא על הצד החלש שבו, שכן מפני חולשתו - הצמיח יותר. ע"כ תכונת ההתגברות הדמוסטנטית: גוף חלש + כח רצון - התגברות.

סכום: מכאן שוב מגיעים אנו לאותו הלחץ המתמיד על נפשו, לחץ הנולד מן התיחסות הפרט שבו אל הכלל החברתי. על כל פנים הסכום הכללי נותן כי יש באלדד מופרעות מסוימת, וזו מעכבת ומגבירה כאחד את אפשרויותיו הפוטנציאליות. אי שווי המשקל מגביר את אפשרויות הסחוח שבו ממש כמו שהפרשת הבלוטות מותנית בעדף גרוויים. גם לפי ההוה הוא נראה כבעל הישגים אך אין זה מספק את דרישותיו בהשוואת לחברתו שכן הוא נושא יעוד גדול משיכל להגשימו ע"י מעשיו הריאליים.

תקופת ההתחשלות (המלחמה)

א. על המלחמה למאורעותיה וחיותיה מפי אלדד.

המלחמה עברה על אלדד ב-עין-גב - עין-זיתים - וקרית ענבים - נוה-אילן - מעלה החמשה ו-גוש עציון.

עוד בתחומי עין גב: "אנו נתונים בחבלי הלידה של המדינה העברית והחבליים קשים, קשים מאד. יום יום חוזרים ונשנים המאורעות העגומים". בעין זיתים, כבר במסגרת צבאית:

התנאים אצלנו קשים. ישנו מחסור במצרכי מזון וביחוד במים. על מקלחת בכלל שכחנו. ואף מי-השתייה הם מועטים ומוטב כלל לא לשחותם. אבל אנו מוכרח להגיש שאין באלה משום אסון. מתרגלים לכך במהירות.

(1) לעדות יצורף ספור אחר שלא מצא את מקומו קודם לכן: פעם בשעת פרוץ נשק בחדר האכל בעין גב נפלטו מן הסטן של אלדד ארבעה עדורים. הדבר הובן, כי אלדד עוד טרם אומן כל צרכו. אך הפגיעה בפרסטיג'ה שלו גרמה לעשותו מאמצים שלא יאמנו להתגבר על כל המכשולים ולהשיג את חבריו בדבר.

לאחר שעזב את הכשרתו ועובר לסביבונא ירושלים, במעלה החמשה:

כאן אנו חברים מארבע כנפות הארץ. השכון שלנו מצוין, אנו גרים בבנין חדש ויש לנו חדרים חמודים, אשר כל אחד פונה למפרסת ארוכה. לצערי הרב האכל איננו טוב, אבל זאת - כך אני מקוה - רעה חולפת. יש לנו רדיו הנמצא באולם גדול וכך אח. אני מרגיש את עצמי מצוין, אם כי התנאים אינם אידיאליים. הלא הסביבה היא הרי יהודה - מוכרת וחביבה. בני דודנו החביבים נתקו את קו החשמל שלנו, מעשה של כל שני וחמישי, אבל אני מוצא תענוג מיוחד לכתוב לאור זנב-נר. אחמול היה כאן די שמח. הערבים התקיפו שורה של מכוניות משא והצליחו לחצית שתיים. לספור יש המשך אלא שאין זה מן הנמוס להעלותו על הניר...

כפר עציון:

הגעתי לכאן יחד עם השירה הגדולה. כשחזרנו הותקפנו קשה מאד. חברה מן הלוי אמרו שעדיין לא היתה התקפה קשה כזו. על כל פנים נתקענו בין מחטומים ואי אפשר היה לצאת. הפשורין שלנו התחיל לנטע הלוך וחזור עד שלבסוף הצליח לפרץ ולהגיע עם עוד כמה מכוניות חזרה לכפר-עציון. כרגע אנו תקועים במקום וכנראה שנשאר כן תקופת מה.

ובמכתב אחר, כשהיה כבר במסואות יצחק: הייתי בשירה הגדולה שהושמדה בדרכה לירושלים אחא מן הגוש. תחילה היתה מחשבה לנסות לפרוץ את הדרך במשוריינים שאתנו, אולם התברר שזהו רעיון-התאבדות הוחלט שיפנו אותנו באוירונים. עד עתה לא הופיעו האוירונים המקוויים. אני אלחוטאי שרה, אמנם אני יודע לעבוד במכשיר הגדול, אך בעקר אני מטיל להנאתי בהרים ועל גבי "ווקי-טוקי", ודומה שהנני ממלא את תפקידי באמונה. הספקתי להשתתף בשלשה קרבות, מספר קטן אמנם. עד עתה עשנו במקום סיגריות עכשיו אקסן הסיגריות. אבקש אותך לשלח לי כמה חפיסות שוקולד ואיזה ותבוא עליך ברכה.

מכום קטן: מן המחלקה שלי נהרגו עד-עתה כשלשים וחמשה בחורים, שבעה-עשר בגוש עציון, חשעה בקרב הקסטל הראשון, שלשה ליד נוה-אילן, אחד במשורין ועוד כמה פה ושם. ולא היה פלא בדבר, כי הפלוגה היתה היחידה באיזור ירושלים מן החטיבה. אינני מאמין שרבים כאן יצאו חיים מן העניין. האחד מאלה שנהרגו אתמול אמר לי לפני שבוע: "ההגיון הקר מראה שסבויים לצאת בשלום אפסיים. באשר לי לא אכפת לי כלום. החבר הטוב ביותר שלי נהרג, ולחיות אחרי המלחמה נראה לי מגוחך".

להוריו: אני משוכנע שאתם בירושלים לא אפגישו כמוני, כל יום ביצה ושמנת וגם קצת בשר. חנאי המגורים שלנו מצויינים. אני מקוה שבקרובך אולי בעוד שבוע שבועיים אצא מכאן.

הימים האחרונים: עדיין אינכם יודעים מה הרגש קשנהרגים טביבך על ימין ועל שמאל, בואו לסביבת ירושלים ותראו את המצב באור שונה במקצת, שלושה וחמשה נהרגו בכפר עציון, עשרה בקרב הקסטל, ששים ברחוב בן יהודה, ששה-עשר בעטרות - רק כדי להזכיר את המקומים הגדולים. לפני שבועיים נהרגו בסביבת ירושלים כמאה איש במשך שבוע וחצי. הבינו שכיום החיים קצרים, הבינו זאת למען-השם!! אתמול היתה התקפה כבדה על הגוש, השתתפו בה מרגמות כבדות, תותחים וטנקים. הגוש הופצץ קשה, ביחוד מספר משלטים, ועל אחד מהם נמצאתי. במשך עשר שעות נתכחז עלינו אש כבדה ורק הודות לנס נצלתי. היה שם אהל מבוזר ונשלחתי לנוח בו. אחד מאלה שהיו אחי הפציר בנו שנחזור לעמדות. הוכחנו לו שמוטב לשבת באהל עוד קצת, אולם כעבור כמה דקות שוב חזר על דבריו וחזרנו בריצה לעמדות. כמה בחורים שהיו שם הלכנו (כלומר בריצה מהירה) לאהל. כעבור חמש דקות נכנס פגז לפנים האהל. נהרגו חמשה ונפצעו ג'כ חמשה. הערבים הצליחו לכבוש מאתנו שני משלטים אבל במשך הלילה חזרנו אליהם. כרגע אני נמצא באחד מהם ובמשך שלשים השעות האחרונות ישנתי בדיוק שלש. לפני כמה דקות הביאו לנו ניר ומעטפות והריני כותב לך.

ב. המלחמה - תקופת ההתחשלות.

א. שנוי בטיב התעודות.

(1) נשארו לנו כמעט רק מכתביו. בספרו מצוי גם ספור אחד (זעזוע, עמ' 85) ויש להניח כי יותר לא כתב. התנאים ואף האמצעים שבידו לא הניחוהו לכך. וכאן הופכת השאלה לשאלה מהותית. (2) לעומת זה נתרבו העדויות שבע"פ עליו, וכן גם מכתביו אופנים רבוי מעשים. (3) אמירתו נעשית קצרה. אין היא עוד חכלית אלא אמצעי תחליף לקומוניקציה ישירה - שמטרתה היא הודעות והודעות סכום. זו הפעם הראשונה נמסרות יותר מכל ידיעות על עצמו.

ב. שלבים בשנוי הדרך:

בשתי השנים האחרונות של אלדד יש בו שנויי דרך. המלחמה משמשת פסגה בתהליך אטי של השתנות שאפשר לצינו בשלבים:

1. יציאה לתוך חברה עובדת זהו ערעור היסודות הקודמים. בא צורך בהצדקת הקיום הכללי ובנית מעמד משלו בתחומו יחד עם התגלות מתמדת לאחרים.

2. עם מאורעות המלחמה הראשונים הולך וחל ערעור יסודות נוסף. הצדקת הקיום באה על יסוד מלחמת קיום אכזרית וגלויה, אנך-המידה היה הכח והערמה של הכלל כנגדו של כלל אחר א והחוסן והמרפק של היחיד כנגד יחידים שלידו.

בחקופת ההכשרה העמידתו לחץ ההכרה באור חדש ואחר אף כי גם החקופה הקודמת לכך אינה תקופה הומוגנית. בהכשרה נעשית כתיבתו צמודה אל מהלכי חייו. יש בו אחריות בתוך המסגרת ולא מחוצה לה. פעמים מזוג בספורו רגש אחזה שלו או עליצות הוי (דו שח עם סגריה...). ופעמים מחנך של מי שמהלך בין אנשים קטנים (שוטפת הכלים החדשה). פעמים הוא רכוב על עלילות דמיון (האורות על עולם האמת) ופעמים עמוס חיים. (דרכו של אורי). הוא מתגלה והולך כשהוא רב-קנים במצבי רוחו ובעל התעוררויות חדשות. בחקופת המלחמה נעשית ההשתנות ממשית יותר. כבר ראינו לעיל סימן היכר חיצוני אחד והוא השנוי בטיב התעודות. אלדד נעשה אחר, אך קדם שאנו עוסקים בזה בפרטות עלינו להסביר בכללות את טיב ההתקדמות בהליכי המחשבה. יש שאתה מוצא: חייו נחלקים לעתים בהן היה לו שאר של זמן ואז המחשבות היו מקדם למעשים, ע"כ נשאו אופי של הכללה בלתי אמפירית. (בעלת כנפים ובלתי מחיבת) ולעתים בהן היה עסוק, עד-כי המעשה היה המקדם למחשבה (רק) מצד היותה אמפירית. ההכללה היא כח רוחני וכחותיו הרוחניים היו בשני המקרים בעלי גובה אחד פחות או יותר, ע"כ בתקופת המעשים היתה ההכללה שות-היקף אך עם-זה נעשתה כבדה יותר. כללה לא מן המעט שבבני אדם רבים כי אם מן ההרבה יותר שבבני-אדם מעשים. במלים אחרות: החלה צומחת על קרקע אמת-חיים. ואמת-החיים שלו בנויה על יסוד אבחנה חדה בסביבה-החברתית, אבחנה שבגדר אינטרוספקציה צרופה המשמשת א יסוד לכל היסק מכליל. פסגת ההשתנות היא איפוא המלחמה. עתה התחיל להיות דווקא לזמן, הזמן נעשה מכון את המחשבה והמעשה. החלל מתמלא, הרקע הרחב למחשבות מצטמצם והריהן דחוסות ועמוסות ומתהווים הרגלים מסוג חדש: ההרגל להיות ליד המות - וההרגל שבקצה גבול המחיחות וכד'. אדם נעשה שרוי בשני מצבים מתמידים. (1) מצב התעוררות לבלעית המאורעות הרבים. (2) מצב הסמטום והחלל הריק שמעבר למחיחות. מכתביו של אלדד אתה מרגיש כאילו בנפשו בא שקט. היא התאחזה כדי להתכשר לקבלת המצב העמוס. מכתביו הם תמצית מאורעות, מעט התגלות זכרונות-הלב, וסכום שלו שבהפשטת מספר החויות העצום. לסגנונו באה צורת הבעה מחודשת. ההגדרה שלו - הכללה של הרגשות ופחדים כהים, והתללות דמות אדם שאהב או כד'. ההכללה נעשית כאמור, אמיתית וכוללת יותר. הוא מציב על ידיה פה ושם זכר לנשמת עצמו בתוך קלחת המעכה והגדולה שמחשבתו נעשתה מזוגה בה. מצדה הפרטי היא גם חדשפת התגלות יותר מכל תקופה אחרת, שכן המלחמה היא שעת מבחן, קדם לכל נשמת הכרת-עצמו, חל

תהליך של גיוס כחות הגלומים בכח ואמון הכחות ונוהגי הגוף בהתאם לתנאים. עם מלך המחשבה נבחנות גם התפישות היסודיות, ביחוד התפישות החברתיות. קו המצפון - מידת המסירות - והכל לקיים קרבה בנפש - הם צורך שעה ואמת - מבחן גם יחד. אלדד עמד באלה, ולהלן נראה כיצד עמד;

מידת החוסן:

מידת החוסן היא כח העמידה במבחן, ובמה אדם נבחן? קדם כל בכך אם הוא עומד במערכה או מחוץ לה. אדם העומד במערכה נמדד שעה שעה לפי אופן איתנותו ההתנסות. קרב זה שעת-המבחן הגדולה אך אופן קבלת מנת החיים הזעומה גם היא שעת-מבחן: עמידה בפני רעב למחצה, או דליפת הגב שמעליך, או הקור המתמיד הם מבחנים קשים מפנה החטם שבהם. ולפי זה יש באלדד מידת-חוסן רבה. הוא עומד במערכה, הוא עומד בפני קשי החיים באה וברעות טובה. מה קובע את מידת החוסן? לגבי אנשים בעלי-רוח קובע אותה יותר מכל הכוח האישיותי. שעת המבחן גורמת להתפתחות מעמק-הנפש והם ע"י עצמם מקלים את גדלותה של שעת המבחן. מעמקי נפשו של אלדד עמדו עתה בפני המאורעות בהם אחר מעמדו עמדו וגליו. עובדה זו מעמיסה עלינו את הטפול בשאלה מה השתנה בעמדתו הנפשית:

1. תחת הגוף החזק וההחמדה הטבעית הודין אלדד בשתי תכונות אחרות: בכח הרצון והעקשות להתמיד, ושתי התכונות הללו הורו את גורמי ההתגברות החיצונית, אך הוא התגלה גם כבעל התגברות פנימית שכן גיוס הכחות הללו יצרו בו חוסן נפשי חדש והוכיחו כבעל גמישות שבששתנות הנפשית המודעת.

2. אבני בנין הנפש נחלקו לגורמים-הראשוניים הללו (כח הרצון והעקשות להתמיד) ולגורמים משניים. גורמי המשנה: א. כח הלהט וכח הפעילות הפכו להיות הנתונים שהעלוהו לקלחת המלחמה. ב. הרכות הטבעית - הביאתהו לידי אמת המצפון. ג. והאינטליגנציה וכח הדמיון שמשוהו בצדו של ההומור והבגרות המוקדמת בבחינה כלי עסר עדיפים לשעת הקרב.

3. דרכי השתנות עמדתו הנפשית.

הציניות - הציניות נעלמה, היא נעשית נטולת עקץ שכן תחתה נותרו חריפות הדבור בלבד.

האינטרוספקציה - האינטרוספקציה הופכת צרופה ובעלת-תועלת. תחת החסוס בו וחסוס ברעו על אותה דרך - היא הופכת להיות לו כלי קליטה עדין-ההתורמות ואמת-מבחן לדרכי האחרים.

הכבשת האמת - גם אמיתו הופכת להיות צרופה מסיגי ערף מלל. היא נעשית גורעין אבחנתו המוסרית והמצפונית, היא עומדת ביסוד "שלותו" ומשום כך היא אחוזה באפן הבעתו עתה.

יעוד: - היעוד הופך להיות הכח המרכז אותו בתוך תודעתו העצמית, ומשמש גם מקור כח לתכונה המתגלית בו מחדש - לעקשות ולחממה.

4. עמדתו החברתית.

אלדד קונה לו עתה עמדה חברתית חדשה. דוקא מפני התודעה העצמית האיתנה הוא מגיע להצמדות מלאה לתחומי הגוף החברתי אליו הוא שייך (-המחלקה הצבאית). האדם האחר נבחן על-ידו עפ"י מידת-החוסן, וההתגלות בתוך חוק החיים החדש. אלדד נעשה גם בעלי-הנטיה (והיכלת) להתמזג בחבר לנפשו, עפ"י עקרון הרעות הבלתי תלויה, הסמוכה רק על קטע-חיים משותף, מתוך עצמו הוא ממלא את חובתו ומקבל את המטרה המוגשת לו בהסכמה מלאה. האנרגיה המחשבתית מקימה יסודות חברתיים חדשים שמרכזם עומדת העצמית: מצפון לאומי וקיום עקרונות-המצפון למעשה.

סכום

המלחמה הופכת לשיא חייו של אלדד, מבחינות אחדות. התגלותו מפתיעה ביחס למשעור מראש אך מכל מקום אישיותו מצדיקה את עצמה לגמרי.

אלדד כנציג קבוצת-מחוננים.

משתי התכליות שבחפוש אחר מהותו של המחונן טפלנו עד עכשו בחשיפת הפרטיות שבו. אך יש גם ערך להכללה. - במה אלדד הוא נציג קבוצה, ובכך נעשה בכל תועלת בתור אחד ממכלול.

א. בא כוחם של מחוננים שהם חסרי שווי משקל ואינם מוצאים את מקומם המתאים בחברתם, גורלם שהם נושאים בתוכם אחרות עפ"י שני הסמנים: הרגשת יעוד, והרגשת השוני.

ב. ההופעה האפינית היא מסוה וסמנטי (1) לכאורה הם משתבצים בחברתם ומשתדלים להיות אפנניים, (2) אך הם סגורים ומחפים על כל גלוי בלתי-נוקשה. (3) מסגלים עצמם לחריפות-תגובה ואפילו ציניות. (4) מרבים להוקיע הופעות חברתיות העלולות להיות נלעגות.

ג. כלפי פנים מרבים לקלוט ולקיים ובעלי עדנה נפשית רבה. (לפיכך רבים מהם מוצאים להם דרך בכתיבה.)

ד. מקור הסתירה הוא (1) בעדף כחות רוח. (2) בלחץ מסוים מתמיד שהיה עלול לעשותם רפי-אונים במידת-מה.

ה. אלדד בא כחם של מחוננים כאלה, ואשר מתו בגיל ההתבגרות. כל עבודתנו עד כאן העידה בו במה אין הוא נציג קבוצה, אך לשם הקבלה נרמזו שוב על מספר נקודות מוצא לאינדיבידואליות שבו: אלדד הוא אינדיבידואל:

- (1) במידת הכח הנוחני והרכב גורמיו (וע"כ גם באופן ההתבטאות).
- (2) שמירה על אורגינליות.
- (3) טיב הלחץ היוצר את הסתירה הנפשית.

עתידו המשוער של אלדד

אשר קראו בו מעריכים

א. מ. ספראי - "מכתבי הגבורים שהלכו":

אמנם גלומים היו בקרב צעיר זה כוחות נפשיים ורוחניים מספיקים, כדי לכבוש לו מעמד ומקום בספרותנו ובעתונאותנו. הוא נחון במידות מיוחדות של כשרון הראיה והשמיעה, של כשר הבטוי החד, של ההומור, והמחשבה המנחת, ואין ספק שמפאת אפיו האישי רב-ההשפעה ומפאת נטיות לבו לבטוי ספרותי ועיוני מבהק היחה דרך הפעולה שמפלגתית-צבורית-העתונאית פתוחה לפניו בהחלט.

אלדד מבוגר למעלה מגילו, חושב והוגה, חש ומגיב, נוקט עמדה וטוען כאזרח פעיל, שהוא אוביקט, אולם גם סוביקט של מאורעות הזמן. יש חן בדבריו והרבה הרבה פיקנטיות, יש שליטה עצמית ויש ויסון הלשון השוטפת. (במכתביו):

אנו מגלים לעתים קרובות גם עצמיות ומקוריות, ואפילו עמקות. מתגלה הצעיר כאיש מרץ. הוא מבקש להספיק ככל היותר בתקופת זמן קצרה ככל היותר. (הספיק ולא הספיק):

הוא הספיק הרבה, הרבה מאד: את לבו ואת נשמתו נתן למולדת. אך אלדד הסופר לא הספיק לבוא על חקנתו.

ז. ברוך - הורים מבכים על בניהם.

בגמנסיה הצטין ביחוד בחבורתו שמתוכם נכר היה שחונן בכשרון ספרותי ובחור נואם מצוין. עלם זה נוצר להיות סופר: נתיחדו לו כל המעלות והסגולות הדרושות-לכך: הסתכלות בחירה, חוש הבחנה בטיבם של הבריות, מעוף דמיון נאה, הגיונות והברקות, שיש בהם לעתים משל עמקות. סגנון יפה

ועברית משופרה, ועל כל אלה חוש של הומור ובדיחות הדעת. אמנם כשרוננו הספרותי לא הגיע לגמר ביכולו ועדיין זקוק היה להתפתחות-שהאא פרי עבודה של שנים ואולם בית הכתבים של עזבוננו אתה מוצא יצירות אחדות, שכבר מבוגרות הן במדה לא מעטה ועומדות למעלה ממדרגת פרי היצירה של סופר מתחיל. לפי כל הנתונים עתיד היה לחפוס מקום חשוב בספרותנו הצעירה.

שלום בן-ברוך - את מי ואת מה שכלנו.

גם בין המספרים, בעקר יוצרי הספור הקצר האמנותי בצורתו ובתכנו, שכלנו לא מעט. ואחד מהם הוא הבאור הצעיר אללד פן (בנו של האמן הירושלמי הנודע לתהילה). שכתב הרבה ספורים קצרים אשר יצרו את הרושם כאילו חלמידו של מופאסן או טשחוב לפנינו - שהוא רק בן עשרים בהלקחו מאתנו! הנושא, פתוח העלילה, הדו שיח המזהיר, ההמצאות המקוריות בפזמיק - מפליאים, מקסימים. הנושא הניתן כאן מתאר שיחה עם סגריה - - -

הוכחות למצוי ולעוז האמת שבהגדרותיו של אלדד:

הומטכ"ל על אמן הלב (דבר אל ההורים השכולים):
נערינו לא היו בעלי אמן הלב ההופתקני, אלא בעלי אמן הלב האמיתי, אמן הלב של החובה, כפי שהגדיר זאת אחד הנערים במכתבו כמה ימים לפני שנפל: "אמן לב אפילו במובנו המילולי פירושו מאמן. אומץ לב זוהי התגברות החובה הרצון ורגש החברות על הפחד האינסטינקטיבי המצוי בלבו של כל אחד."

ד"ר אלקשי - חלמידו אלדד פן ז"ל (בפתח הספר):

חבוריו הצטינו בתרבות כתיבה, בניתוח הגיוני, בחוש של הומור שהיה משוך עליהם ובהברקות שנונות בהן האיר את נושא מצדדים אשר לא שערות ולא שמת לב אליהם מקדם. בזכרוננו נשארה הרצאתו המצוינת של "האדום והשחור" לסטנדהל, חבור שהעיד על בגרותו של הכותב, על כח שפוטו ועל עירנותו המוסרית-אסתטית שבאה לידי בטוי בהערכת הספר.

דרך חיים משוערת לעתיד חייו של אלדד

ב.

מבקרי כתביו של אלדד מתנבאים עליו כולם כי עתיד היה להיות סופר. הוא נתון בסגולות מספיקות בשביל לכבוש מעמד בספרות ובעתוואת, גם לבו נוטה לבשרי ספרותי ועיוני מבהק ומעיניו נתונים בתוך הקלחת כאזרח פעיל, שכן הוא נושא ונשוא של מאורעות הזמן וממילא נוקט עמדה. עפ"י עבודתנו אנו תומכים באותה דעה בדרכים אחרות.

1. נראה כי בהמשך דרכו היה יכול להגיע לעתונאות או ספרות מפני שהחכונותו הרצונית היתה כזאת ובכך אנו קובעים כבר כי כל המכשולים היו עשויים להיות לגביו מאבר פורח. ואף על פי כן המכשולים קימים; כי -
2. בכל זאת היה עלול חלק גדול מאישיותו להתפסד אגב עבודה זו. אישיותו היתה רחבת-ממדים מדי מכדי להצטמצם בתכלית של ספרות. זו היתה תולדה בלתי ישירה מדמותו. מעולם אל היתה כתיבתו שלפעת ממנו, מעולם לא באה כאש בעצמיו; היא רק שמשה אותו כרע טוב.
3. היה לעסוק זה גם תפקיד של התרת המתח הנפשי. הוא רצה שידעו מה הוא, אך אין די ברצון כזה. כושרו היה אמנם מנוף לראיה המכללת ולחריפות אך שבו - זו רק מחצית הדרך אל התכלית.

על כן אנו קובעים כי אלדד יכול היה להיות עתונאי, סופר ומבקר טוב - אך לודאי שהיה מוליך כך חלק מכוחותיו לאבוד שכן לא היה מסתפק ביעוד-חיים כזה אלא למחצה בלבד. יתכן שכחותיו הרוחניים היו מספיקים כדי להגיע למקצוע המדינאות או אפילו למנהיגות, אך המתח הפנימי שבו וכוון רצונו היו לו למוקש בהטעותם אותו מכוון דרך כזה.

מסקנות סכום

(1) כחות רוחניים כשל אלדד נחנים להיות מוכרים לחברתם בשעתם, וזאת עפ"י מכלול סמני ההיכר שמצאנו, סמנים העלולים להעיד גם על רקמת הנפש.

(2) גם המופרעות שבו נחנת להתגלות ע"י סמני היכר משלה ואף שמן הכרת המופרעות עד תקנתה ארוכה היא הדרך - יש בכך תועלת מספקת.

(3) כחות רוח ואישיות עומדים ביחס ישר ליכולת התחשלות בשעת מבחן - עפ"י זאת אנו רואים בהם ערובה מראש לנכונות ויכולת עתידיים.

(4) במציאת מכלול הסמנים החיצוניים כפונקציונליים לגבי הכחות הפנימיים בכלל - יש הפשטה המועילה לגבי הכרת קבוצת מחוננים כזאת, ממש כמו שתועלת בכך לגבי הפרט הנדון.

הערות על דרך עריכת העבודה

מקור על שטח השלבים:

ברוב פרקי העבודה נקטנו בשטח השלבים. עשינו זאת כדי לקרב את העבודה עד כמה שאפשר לתחום הבטוי המדעי. נקבעו שלבי תהליך אך מהם אותם השלבים? החיים הם כולם מהלך שאין אתה יודע מה הוא. מין מסע מתמיד שאם אתה קובע בו שלבים אתה עושה אותם לצורך שמוש ביחי בלבד. כונתנו שהם מנוף לאפן קליטתך אתה את התהליך הזה. קביעת השלבים משמשת גם כקריטריון, ואתה יכול לקבוע אותם כיחס של אמת לגבי המהלך רק באותה מידה שהם מבטאים את הגורמים. את התהליך אינך יכול להשיג ברוחך ששום דרך אחרת. הספק נשאר ממילא. על כן אם ראינו לנו כדרך יחידה לקבוע כי יש קו השתנות המובע עפ"י התגלויות הנתונים (התכונות) בזמנים שונים - עשינו זאת מחוסר ברירה.

על דרך ההיסקים:

חלק גדול מן ההיסקים אינם מושחתים דים על החומר הגלמי ואקילו אם הם מובאים מן התאורים, אין הם מובאים בדרכים מוטברות כל צרכן והריני מודה כי הסבה לכך נעוצה במעוט התעודות ובחוסר שטות עבודה גם יחד.

תזרות:

עדיין לא התגברנו דיינו על כל החמר עד כדי המנעות מחלטת מחזרות. החסרון העקרי הוא שמוש במספר הבאות מגבל לצרכים שונים זה מזה.

רשימת התעודות ששמשו מורה דרך לעבודה

א. משל אלדד:

1. קובץ כתבים הוצ' "מסדה" ירושלים תשי"א. כולל: לדמותו - ספורים, מאמרים - וקטעים מיומנו ומכתביו.
2. יומן בכתב יד מן ה-3.1.45 ועד ל-15.5.47.
3. שיר בצרפתית "החחול" בכתב יד מאת אלדד בן השמונה.
4. שיר התולים עם "מרידת מחל" ג' נגד המורים" 26.12.40.
5. יומן קריאה, שני דפים תלושים, מגיל 13 בערך, כולל הערכות על "מגילת סן מיקלה" למונתה. "למי צלצלו הפעמונים" להמינגווי "הפצועים לא זעקו" לרינדולס, "יומנו של קוסטיא ריבצ'ב" ו"הספינה הסרופה" לגורי.

6. קטע למחן של חבר מודפס "מצבה" - חוברת לזכר ארבעה חברי כחה אצאלא שנקטלו באסון בטיול, מחל' חמישית חשי"ג.
7. מכתב לחברה, מכתב רב-ערך שלא נשלח לתעודתו, בכתב יד.

ב. על אלדד:

א) מכתבים לאור מקרא הספר (להוריו)

1. ראש הממשלה דוד בן גוריון.
2. הממטכ"ל יגאל ידין.
3. משה דיין.

ב) עדויות בכתב

1. אברהם שרון (שארן) בחשובה לשאלון לזכר הנופלים "המדור להנצחת החיל".
2. עליזה ברמן (חברה) כתוב על יסוד עדות בע"פ, כנ"ל.

ג) עקרי עדויות בע"פ

1. אסתר פן (אמו)
2. גב' כרמון (מורתו)
3. חברי קבוץ "פלמחים" (הכשרתו לשעבר)
4. גדולה שויג (מחבירו המקורבים)
5. דבורה קופמן (חברה בלתי מקורבה) הארת התגלותו החברתית בלבד.

ג. הערכות בעתונות

1. מ. ספואי - "מכתבי גבורים שהלכו - סגן אלדד פן" במדור ספרים חדשים בתוך השבועות "עם ומדינה" בהשתתפות מ. גרוסמן, כ"ח ניסן חשי"א מאי 1951.

2. יגאל ידין - דבר הרמטכ"ל להורים הפלסטיים, איטסה מדבריו בעלום שמו, "הארץ" י"ג באייר חשי"א מאי 1951.

3. עורך "העולם הזה" למה לא רק בן' בשבועונו במדור "ספרים", בצרוף שתי תמונות. ז' אב חשי"א אוגוסט 1951.

4. דב ורדי "Song of the State" איטסה מפורשת מדברי אלדד.

ב- *Jerusalem Post* מוסף לרגל הקונגרס, 15 באוגוסט 1951.

5. י.ל. ברוך "הורים מבכים על בניהם", "הבקר" כ"ז סבת אחשי"ב, 25.1.52.

6. ל.ה. הירושלמי "אלדד פן ז"ל: החיים ערכם פועט כשאינם באים לשרת משהו נעלה", "הדור" י"ז סיון חשי"ב, 10.6.52.

7. שלום בן ברוך "את מי ואת מה שכלנו" קטע ממאמר גדול ב"הבקר" ערב יו"כ חשי"ג, ספטמבר 1952.

ד. משל אלדד בעתונות

1. "טיול קצר עם מוסר השכל". חתום אלדד, שבט מצדה, ירושלים. עלון הסתדרות הצופים שהיה נכון" תמוז תש"ה ירושלים.

2. "דו שיח עם סגוריה על אהבה" נכתב 28.1.47, נדפס ב"גרעין", עלון הכשרת הצופים פורים תש"ז 16.3.47 "אשמורת" אייר תש"ז 24.4.47. אחר מותו נדפס תחת כותרת אחרת ב"גוילי/אש" וב"הד הפורצים" כ"ה כסלו תש"ט.

3. "האמת על עולם האמת" חתום אלדד, הכשרת הצופים עין גב. "אשמורת" ט' חשון תש"ח 23.10.47.

(לאחר מותו נדפסו כמה מהספורים - הפליטונים הללו מחדש, כלהספורים נדפסו שוב בכתביו בשנויים קלים).

אתיאל פן

רח' גלבר 16, רמת דניה, ירושלים 96755 טלפון: 6417980

ירושלים, 4 יוני 2004

לכבוד

"יד לבנים",

רחוב דוד שאלתיאל (על יד "בית החייל"),
ירושלים

שלום רב,

אנא הוסיפו את הצילום המצורף לחומר על אלדד פן ז"ל,
אחי, שנפל בלחמו בשורות הפלמ"ח בגוש עציון ערב קום המדינה.
ראו נא הכתוב על גב הצילום.

בברכה

אתיאל פן

2004 3 22

ITIEL PANN

Gelber street 16, Ramat Dania, Jerusalem 96755. Israel
Tel 6417980

אִתְיָאֵל פֿן

רח' גלבר 16, רמת דניה, ירושלים 96755
טל: 6417980

ירושלים, 14 בספטמבר 2005

לכבוד

"יד לבנים",

רחוב דוד שאלתיאל (על יד בית החייל),
ירושלים.

שלום רב,

אני מתכבד לצרף בזאת חומר על אחי אלדד פן ז"ל שנפל בלחמו
בשורות הפלמ"ח בגוש עציון ב 13 במאי 1948 ממש ערב ההכרזה על הקמת
המדינה.

אנא צרפו חומר זה לתיק של אלדד פן המצוי אצלכם.
אודה אם תאשרו קבלת החומר.

בברכה

אִתְיָאֵל פֿן

אלדד פן ז"ל

(תיק 14)

אלדד פן ז"ל

אחי אלדד פן נפל בשורות הפלמ"ח בקרב האחרון בגוש עציון בד' באייר התש"ח, 13 במאי 1948, יום אחד לפני ההכרזה על קום המדינה. באותו לילה שירתתי ב"הגנה" בעמדה בשטח האוניברסיטה העברית על הר הצופים בירושלים. הרדיו הודיע כי כפר עציון עולה באש. החשש היה כבד מאד. לילה של חרדה עמוקה היה זה. נסיתי אולי להאחז באיזו שהיא תקווה, אך האמת שהרבה תקווה לא היתה.

כעבור יום או יומיים ^{לי לרדת} ~~מהר הצופים~~ נחתנו (היינו צריכים לעבור בשכונה ערבית) העירה. הלכתי כמובן הביתה, לבית הורי. הדאגה בבית היתה עמוקה מאד, מורטת עצבים. אחר זמן נשכבתי מדוכא, עם דמעות בעיניים. אמי ששמה לב לכך ניסתה לנחם אותי. נראה היה כי לה היתה יותר תקווה בלב מאשר לי שאלדד בכל זאת נותר בחיים.

כעבור מספר ימים נודע שחלק מהאנשים בגוש עציון נפלו בשבי הלגיון הערבי (כך כונה אז צבא עבר הירדן, לימים צבא ירדן). הלגיון הוא בעיקר שכבש את הגוש, כנראה בעזרתם של הבריטים. אם אינני טועה נפלו בשבי כמאה וחמישים גברים, נשים וילדים.

קוינו שאולי אלדד ביניהם. הלכתי לבדוק זאת במשרד בו היתה רשימת השבויים. אך ~~אלדד לא הופיע בה~~. החשש שלנו גבר מאד. בכל זאת עדיין היה לנו זיק של תקווה בלב, שהרי נפילתו לא אושרה. לא קבלנו עד אז כל ידיעה מפורשת שנפל. אמנם היה עכשיו זיק תקווה חלוש מאד, בלתי מבוסס.

והנה ב 10 ביוני (נדמה לי שהיה זה בתאריך זה. מכל מקום אם לא ביום זה עצמו, הרי בתאריך סמוך מאד) בא אלינו הביתה אדם צעיר, מזוקן בזקן שחור, נדמה לי לא דתי. ביקש לראות את אבא. אמא לא היתה בבית. הכנסתי אותו לחדרו של אבא ויצאתי מן החדר. הם שוחחו ביניהם קצרות. האיש עזב. ואז ניגש אלי אבא ואמר: "אתיאל מת... לא, אלדד מת". התבלבל. היתה זו לפי מיטב זכרוני הפעם היחידה שראיתי דמעות בעיניו של אבא. אמא פגשה את האיש המזוקן במדרגות ביתנו

כשירד. אחר מכן אמרה שמיד אחז בה פחד גדול. כשנכנסה לדירה מסרתי לה מיד על הידיעה המרה. לא ראיתי מעודי התפרצות דמעות כזו. התישבה על כר על הארץ. כאבו של אבא היה כמובן כאב איום, עמוק כל כך, אבל שקט. אינני יודע אם מאז הזכיר ביוזמתו את אלדד. הייתי אומר שהכאב היה אולי כל כך עמוק עד כי היה בקושי מסוגל לבטא את השם "אלדד". ככה נראה לי. מידי שנה הלכנו אמא ואני, לאזכרות לנופלים בגוש עציון, שנערכו ליד קברות האחים של נופלי הגוש בבית

הקברות הצבאי על הר הרצל בירושלים. אלדד קבור שם ולו, כלכל אחד ממאתיים וארבעים האנשים שגופותיהם העברו למקום מן הגוש ב 17 בנובמבר 1949, אבן. תמיד

הצטופפנו רבים, קרובי משפחה וידידים, ליד הקברות באזכרות. אך אבא לא השתתף. בודאי רבים לא הבינו את פשר הדבר. גם אמא ואני לא בדיוק הבנו. נראה שהסיבה להעדרו של אבא היתה כי לא היה מסוגל לשתף את כאבו עם אחרים ואולי גם לא עם בני משפחתו. הכאב שלו היה כאילו פרטי מאד, אישי מאד. כעבור שנים התברר לאמא כמעט בודאות שאבא היה נוהג לבוא לאבן של אלדד מידי פעם, לבד, ומניח עליה פרח אחד בודד, לא קנוי, שקטף בשדה. יכול אני להאמין שכך עשה אבא. את כאבו הביע, בין השאר גם באמנות שלו. צייר את המלך דוד הצעיר בתמונה "..." והנה (דוד) אדמוני עם יפה עיניים וטוב רואי (שמואל, א', ט"ז, י"ב). דוד נראה תמים מאד, אולי מתוך מודעות של אבא שהוא צייר למעשה את דמותו של אלדד. אבא עצמו אף פעם לא אמר, לפי מיטב ידיעתי, שבאמנות שלו בטוי לכאב ולגעגועים. ניתן רק לשער זאת. גם כאן יש אולי להניח שהבטוי לכאב היה כאילו אישי מאד. אבא הקדיש אלבום רפרודקציות מפרי עבודתו, "דמויות תנ"כיות", שיצא לאור ב 1954, לזכרו של אלדד. כתב עליו בפשטות "מוקדש לבני אלדד שנפל במלחמת השחרור". זכה לחיות עוד 15 שנים אחר נפילתו של אלדד.

אמא הגיבה בדרך שונה לחלוטין על האסון הגדול. היתה אישה מאד אקסטרוברטית וזה השתקף בכאבה. הובע באינטנסיביות רבה לא רק במשך הימים והשבועות והחדשים אחר נפילתו של אלדד, אלא למעשה במהלך כל חייה אחר מכן. חיה עוד קרוב ל 25 שנה. הכאב היה תמיד צורב ביותר וניתן לו בטוי חיצוני חזק ביותר. כשהובאו הגופות של אלדד ושל האנשים האחרים שנפלו בגוש עציון, מן הגוש לקבורה בהר הרצל, שנה וחצי אחר הקרב הגורלי, ראתה בכך דבר של הוד וכבוד שאין למעלה מהם ולא יכלה שלא להביע את התרגשותה בעצמה רבה (לא הייתי נוכח כי הייתי בארה"ב אך הבנתי שכך היה). הטקס הממלכתי השאיר עליה רושם שלא יתואר. אספה את העתונים שדיווחו על הטקס. זכור לי שלמעלה מעשרים שנה לאחר שאלדד נפל, התישבה ביום הזכרון בבית הקברות בהר הרצל ונתנה בטוי בלתי מרוסן לרגשותיה בבכי תמרורים מתוך כאב וגעגועים עזים, כאילו קרה האסון ממש זה עתה. מצאה תמיד פורקן כלשהו בדיבור על אלדד, כאילו בכך קצת החיתה אותו. אמרה לי פעם כי הגעגועים לאלדד כל כך עזים, כל כך עזים. והנה אמרה שאילו ידעה שלעולם לא תפגוש אותו, אבל לבטח תדע שהוא בחיים, היה הדבר מקל עליה מאד. אחר שאלדד נפל החלה לקחת כדורים להרגעה ולשינה, נדמה לי כמעט בכל יום. יתכן והרעל מן הכדורים שהצטבר בגופה השפיע עליה מאד במשך הזמן ואולי אף קיצר את חייה.

הזכירה פעם שאלדד נפל במלחמה כשם שנפל בן דודה (בנו של אחי אמה) בשורות הצבא האוסטרו-הונגרי במלחמת העולם הראשונה. כמובן שהיתה מאד מודעת לכך שבן הדוד נפל למען אוסטרו-הונגריה, הזרה לנו, בעוד אלדד נפל למען המדינה היהודית.

אני מניח שהיתה זו בעיקר אמא שהגתה את הרעיון לפרסם ספר על אלדד.

אולי מישו שוחח עמה בנושא והשפיע עליה. הספר, "קבץ כתבים", פורסם בעריכת מאיר חרטינר בהוצאת "מסדה" בירושלים בשנת תשי"א. אמא השקיעה הרבה מאד מחשבה ומאמצים לפירסום הספר. אספה את החומר בסבלנות ובהתמדה. היתה לו כמובן משמעות עצומה בעיניה לשמירת זכרו של אלדד, וכמובן גם בעיני שאר המשפחה. הספר כולל כתבות לדמותו של אלדד וכתבים שלו על דברים שבמציאות ובדמיון, דברי בדיחות הדעת, מאמרים, יומן, מכתבים. אלדד משתקף בספר כאדם בוגר יחסית (כמה מן הדברים כתב עוד בגיל 17), מעמיק מחשבה, הגיוני מאד, מוסרי מאד, רודף צדק, בעל דמיון פורה ופטריוט מושבע, המזדהה לחלוטין עם עמו. אין ספק שהיה אדם מוכשר מאד. אני מניח שהיה באמת מגיע לעמדה חשובה, אולי כפובליציסט, כסופר. ראה את עתידו בתחומים אלה. הספר חולק לידידים, לאישים ולמוסדות למיניהם, למוסדות "יד לבנים", לאוניברסיטאות בארץ ועוד. בין האישים שאליהם נשלח דוד בן גוריון, משה דיין ושי. עגנון. שלושתם הגיבו במכתבים. מכתביהם של דוד בן גוריון ומשה דיין מרגשים. צילומי שלושת המכתבים מצורפים. בינתיים הספר כמעט ואזל. נותרו אצלי עותקים בודדים. לאמא קנה אלדד ליום הולדתה קופסת קטנה מכסף, אולי לפודרה. בשעתו הצטערה אמא על שאלדד טרח להוציא יחסית הרבה כסף מכיסו למענה, אך כמובן שהיתה קופסת זו בעלת ערך סנטימנטלי עצום אחר שנפל.

ללא ספק ספרה אמא הרבה על אלדד למאיר חרטינר, בכדי שיוכל לחבר את הביוגרפיה הקצרה של אלדד, המופיעה בספר. כן ספרה בודאי הרבה למיכל לדרר, תלמידת האוניברסיטה העברית. זו כתבה עבודה סמינריונית על "דמותו הרוחנית של אלדד פן" (צעיר מחונן שהלך לעולמו). תאריך העבודה 23.5.1953. כנראה שמיכל לדרר התרשמה מאד בכל הכנות מאישיותו של אלדד. העתק העבודה כמובן שמור אצלי.

אין צורך להדגיש שנפילתו של אלדד היתה מהלומה כבדה ביותר גם לי. זכור שבמהלך השבוע אחר שנודע שנפל הייתי מתיש ליד החלון ומהרהר הרבה עליו. רחשתי לו כבוד עצום כאדם בעל איכות, מוסרי מאד. אני מאד מודע לכך שנפילתו של אדם צעיר במלחמה, ולמעשה מותו בכל נסיבות שהן, היא כאב צורב לצמיתות. נשאר עד היום משקע כבד מאד. ביום הזכרון לאלדד אני קורא קטעים מספרו. גם מקדיש זמן למחשבות עליו ועל חייו הקצרים ועל כל דבר הנוגע לחייו, תוך הליכה ברחוב. לפעמים מתרגש מאד, עד כדי דמעות. בין השאר מנסה לחשוב על דרכים נוספות להנציח את זכרו. בהזדמנות כזו עלה בדעתי לחבר שורות אלה. אני מהרהר לפעמים שאילו היה נותר בחיים, כמה היו שונים החיים של כלנו. אלדד היה בודאי נושא אישה, היה אב לילדים והיום היו לו נכדים. המשפחה שלנו היתה גדולה, חזקה

יותר, חסונה יותר והיה יותר רגש בטחון. נפילתו של אלדד החלישה אותה מאד. ניתן לומר שגם אצלי הכאב על אלדד במידה מסוימת אישי מאד, אך אולי בדרך שונה מזו של אבא.

נשאר אצלי ספר שאלדד קנה לי במלאת לי עשרים וחמש שנה. היה זה יום ההולדת האחרון שלי בהיותו בחיים. הספר הוא "בול זה סויפ ועוד סיפורים" מאת הסופר הצרפתי ג'י דה מופאסאן, בתרגום לאנגלית. בספר הקדשה קצרה לי מאלדד. כמובן לספר ערך רגשי עבירי.

זכור לי שכאשר ערך מנהל הגמנסיה העברית בירושלים בה אלדד למד, ד"ר אברהם בר-תנא, את בקור התנחומים אצלנו בבית, הודיע שהגמנסיה מתכננת הנצחה לתלמידים שנפלו. אכן, קיים קיר זכרון בגמנסיה, בו מופיע כמובן גם אלדד. שמו של אלדד גם במקומות אחרים לזכר הנופלים, ב"יד לבנים" בירושלים, בחדר ההנצחה לזכר חברי ה"הגנה" בבית אגרון בירושלים, במוזיאון לנופלים בכפר עציון, באנדרטת "יד לבנים לזכר חללי חטיבת הפלמח - הראל בבית הקברות הצבאי בקבוץ קרית ענבים, ב"בית הפלמ"ח" בתל אביב וגם במקום מסוים בהרי יהודה, ליד הכביש מירושלים לתל אביב. המקום המדויק איננו זכור לי, לצערי. שם הורי ואני נטענו עץ לזכר אלדד ביער לנופלים בערך בשנת 1949 ומעליו פיסת מתכת עליה חרוט שמו של אלדד.

במקומות המוזכרים בגליון המצורף מצוי חומר על אלדד שתרמה המשפחה, כתבים, כולל הספר על אלדד, קלטת, צלומים וכדומה.

גורמים למיניהם, משרד הבטחון באמצעות "יד לבנים" בירושלים ובדרכים אחרות, אגודת בני גוש עציון, הגמנסיה העברית בירושלים בה למד אלדד, שבט הצופים "מצדה" בירושלים בו היה אלדד חבר עורכים אזכרות לנופלים מידי שנה בה נכלל כמובן אלדד. אני מחזמן לאזכרות אלה כנציג המשפחה. כמובן שאני ובני משפחתי מקפידים עד כמה שהדבר ניתן להשתתף בהן.

כנציג המשפחה גם קבלתי מידי שנה, עד מלאת יובל שנים למדינה, לרגל יום הזכרון הכללי (שהוא במקרה גם יום הזכרון האישי של אלדד שהרי חל יום לפני יום העצמאות, והרי אלדד נפל יום לפני ההרכזה על קום המדינה), אגרת משר הבטחון למשפחות השכולות וכן שי, בדרך כלל אלבום או ספר הדין בנושאים לאומיים, פטריוטיים ונושאים אחרים הנוגעים בדרך זו או אחרת לנופלים. מידי שנה קבוצ "פלמ"חים" ליד ראשון לציון (הרי אלדד היה חבר הפלמ"ח) וגם שבט "מצדה" מניחים זר פרחים על קברו של אלדד ביום הזכרון. אני נוהג להודות על הפרחים. חשוב שידעו שהמשפחה של אלדד קיימת, ומעריכה את תשומת הלב.

כמה אנשים הזכירו ומזכירים את אלדד מידי פעם. אחד מהם היא נעמי עורב (לבית טולמן) הגרה בבאר שבע. בכל יום הזכרון, מידי שנה, היא פוקדת את קברו של אלדד

ונוכחת באזכרה לנופלי גוש עציון יחד עם משפחתנו. מקפידה מאד על כך. נאמנה ללא גבול לזכרו של אלדד. היא הבחורה שנולדה בדיוק באותו יום בו נולד אלדד, ב-1 באפריל 1928, ואשר "חגגה", יחד עם אלדד, בהיותם השנים במצור בגוש עציון, את יום ההולדת העשרים שלהם, כששה שבועות לפני שאלדד נפל (ראה עמוד 144 בספר של אלדד). מתוך נאמנות לזכר אלדד הזמינה אותי ואת אשתי רות ליום ההולדת העשרים של בתה (או היה זה בנה?) כאילו בכדי להזכיר את אלדד. היה זה כנראה בעקבות מעין נדר שלה לעשות כן. המשוררת אנדה עמיר-פינקרפלד נהגה לשלוח מידי שנה לאמי בתאריך יום ההולדת של אלדד (או היה זה ביום הזכרון לנפילתו?) זר פרחים, כאילו בשם אלדד. היה בכך מאין בטוי לפואטיות שלה. ידידה טובה של המשפחה, הגברת וירה זלצברגר (נפטרה בגיל קרוב לתשעים) היתה נוהגת לסלפן לי בכל 1 באפריל, ^{יום} הולדת של אלדד, בכדי להזכיר אותו. עשתה כך גם ביום 1 באפריל האחרון לחייה. בתה נעמי שראל ממשיכה במסורת זו. ידידה טובה אחרת של המשפחה, הגברת לאה כהן-ויץ, שהגיעה לגיל מופלג של תשעים ושמונה ואז נפטרה נהגה להזכיר את אלדד בשמו, כך נדמה לי. ועוד היום אני מגלה אנשים שהכירו את אלדד או לפחות יודעים עליו. כאילו בלבותיהם נותר בחיים. לפני זמן קצר הזכיר את אלדד אחד מבעלי חנות הספרים "לודויג מאיר" ברחוב שלומציון המלכה בירושלים. בקרבת מקום גרנו, הורי, אלדד ואני בזמנו. מכתבי תנחומים שקבלו הורי בנפול אלדד נותרו בידי. כן שמורים אצלי כתביו המקוריים של אלדד, כולל כתבים המופיעים בספר שלו. כן דברים מפרי עטו שהופיעו בעתונים, בפרסומים שונים. גם כתבים של אחרים על אלדד, כולל בקורת על ספרו.

בתכנית "קול ישראל" שהיתה מופנת למשפחות השכולות ביום הזכרון במאי 1951 צטטו את אלדד מבלי להזכיר את שמו. נאמר: "אומץ לב, אפילו במובנו המילולי פרושו מאמץ. אומץ לב זוהי התגברות החובה, הרצון ורגש החברות על הפחד האינסטינקטיבי המצוי בלבו של כל אחד" (אמצע עמוד 145 בספרו של אלדד). בידי גם צילום תמונה מקורית, פורטרט של אלדד, שצייר אבא. לצערי התמונה המקורית עצמה איננה אצלנו. בתערוכה בעיר ליאון בצרפת רכש בזמנו כומר נצרי את התמונה המקורית בתור תמונת פרנציסקוס מאסיסי הילד. צילום התמונה מופיעה בספרו של אלדד (מול עמוד 5). כמובן שגם שמורים אצלי הרבה צילומים של אלדד, כולל צילומים בהם מופיע עם אחרים. אצלי גם חפצים אישיים של אלדד, כגון הקלמר שלו, הכל שמור בקפדנות.

תרמתי שלוש תמונות

מקוריות של אבל פן על נושאי התנ"ך לבית התנ"ך בתל אביב, המוקדשות לאלדד. ההקדשה כתובה מתחת לתמונות, התלויות על הקיר, למען המבקרים.

פעמים רבות במחקרים, מאמרים וכתבות של חוקרים, עתונאים, סטודנטים, תלמידים על אבל פן מזכר אלדד כמקור השראה לו.

נפילתו של אלדד ערב ההכרזה על קום המדינה כאילו מחיר שהמשפחה שלמה למען העצמאות, שלמה מראש, והתמורה באה מיד אחרי כן. לפעמים אני מהרהר שהדבר הקשה, הנורא ביותר בחיי משפחתנו ומצד שני הנעלה, המשמח ביותר, אירעו תוך פרק זמן של עשרים וארבע שעות. כמה גדושות היו שעות אלה!

בודאי ובודאי שאלדד ציפה במשך שנים לקום המדינה. הדבר אף מוצא את בטויו בביוגרפיה הקצרה שלו שחיבר מאיר חרטינר (בשורות האחרונות בעמוד 17 בספר של אלדד). כן, אלדד התקרב למדינה היהודית והגיע לסף המדינה. אך לא זכה לראותה. שוב מזכיר את מה שכתב מאיר חרטינר, שהעיר על האנלוגיה לגבי אלדד: "כך זרכו של גואל האומה, ליפול שדוד על גבול ארץ כנען!..." (השורות הראשונות בעמוד 18 בספר).

מענין היה לדעת איך היה אלדד מתאר לעצמו את המצב 53 שנה אחר קום המדינה היהודית. בודאי לא היה מאמין שיחיו בה למעלה מ 5 מיליון יהודים. הרי זוהי אוכלוסייה כל כך גדולה! ושהמדינה תהיה כה חזקה מבחינה פיזית – צבאית – מדינית – כלכלית – מדעית וכו' עד כי אף שכנים חזקים מאד לא יוכלו לה, יזהרו מאד לא להתגרות בה ברצינות. עד היום אפופה נפילתו של אלדד קדושה במשפחה.

אבא לא רק בישר לי את הידיעה הנוראה על נפילתו של אלדד, כנאמר. אלא עשרים שנה לפני כן, בודאי היה זה ב 1 או 2 באפריל 1928 (אלדד כאמור נולד ב 1 באפריל), התכופף בבוקר מעל למטתי (הייתי אז בן 5 וחצי) ובישר שנולד לי אח. אני בהחלט זוכר את זה.

משרד הבטחון הפיק סרט על ראיונות על אלדד שנמשך 17 דקות והוקרן בטלוויזיה ביום הזכרון לחללי מערכות ישראל ב 6 במאי 1992. יש לי הקלטת של הראיונות (ב-3 עותקים)

אֶתִיָּאֵל פֶּן

ירושלים, 15.5.2000

רח' גלבר 16, רמת דניה, ירושלים 96755 טלפון: 6417980

לכבוד
"יד לבנים" - ארגון המשפחות השכולות,
סניף ירושלים,
רחוב שאלתיאל, ת.ד. 13138,
ירושלים 91131

שלום רב,

אני מחזיר לכם בזאת את התדפיס ששלחתם לי על אחי אלדד פן ז"ל
עם תיקונים וחוספות. אנא, הכינו תדפיס חדש שיכלול את התיקונים וחוספות.
לאלדד יש תיק עבה כרס אצלכם הכולל ספר זכרון לו וכן קלטת נידאו
שהפיק בזמנו משרד הבטחון. לחשומת לבכם.

ב ב ר כ ה

אחיאֵל פֶּן

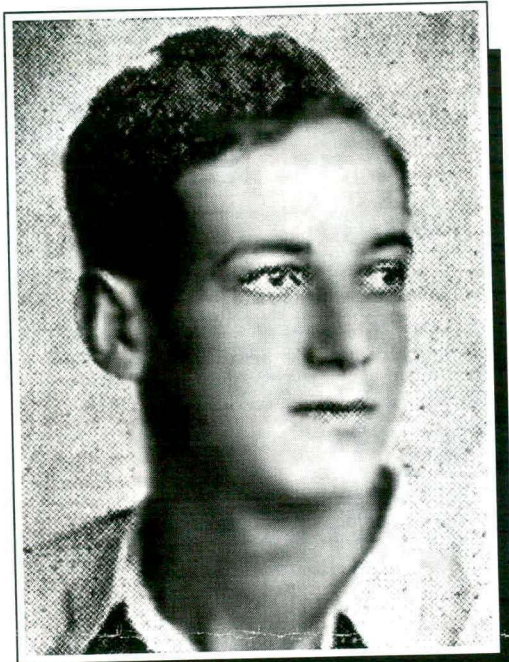
ארגון יד לבנים
סניף ירושלים

עיריית
ירושלים

(23044)

מ.א. 0005114

סגן פנ אלדד ז"ל

בן אסתר ואבל

נולד בירושלים

2- י"א בניסן תרפ"ח, 1/4/1928

תאריך גיוס: פברואר 1948

התגורר ב: יכין

נפל בקרב

2- ד' באייר תש"ח, 13/5/1948

במלחמת העצמאות

שרת בפלמ"ח - חטיבת הראל

מקום נפילה: כפר עציון - הקרב האחרון.

אזור: ירושלים והסביבה

נקבר בירושלים - הר הרצל

אזור: א, חלקה: 18, קבר: 90. קבר אחים לנופלים בגוש עציון

בן 20 בנפלו

קורות חיים

בן אבל (הצייר) ואסתר נולד בתאריך י"א בניסן תרפ"ח (1.4.1928) בירושלים. בגיל 4-9 התגורר עם הוריו בחוץ לארץ, ביקר בגן-ילדים ובבית ספר עממי בשוויץ ובצרפת. את לימודיו התיכוניים סיים בגמנסיה העברית בירושלים. היה מדריך באגודת הצופים. אלדד היה איש הרגש והמחשבה, וכל חייו התלבט בבעיות הכלל והפרט. ניחן בכשרון ספרותי בולט. כתב סיפורים פליטונים וניהל יומן שבו נתגלתה אישיותו המקורית ויחסו העצמאי אל החברה. אחר סיימו את לימודיו יצא להכשרה מגויסת תחילה בקיבוץ בית השיטה ולאחר מכן בקיבוץ עין-גב. בהיותו בהכשרה נטל חלק, כאיש פלמ"ח, בהגנה על הגליל העליון, בקיבוץ עין-גב וכן בעין זיתים. מאחר שהשקפתו האישית על החיים לא הזדהתה עם החיים השיתופיים בקיבוץ, עזב את ההכשרה בתחילת פברואר 1948 והצטרף לגדוד השישי בפלמ"ח - חטיבת הראל. השתתף כלוחם וכקשר, בקרבות מעלה-החמישה ונווה-אילן ובהתקפה על הר הקסטל.

לאחרונה היה בין מלווי השיירה לגוש עציון. בדרך חזרה לירושלים הותקפה השיירה ליד נבי דניאל, ובנס הצליח אלדד לחזור לגוש עציון. אולם בהתקפה האחרונה שערך הלגיון על הגוש, ביום ד' באייר תש"ח (13.5.1948), נפל אלדד באחת העמדות בקבוצת כפר-עציון. ביום כ"ה במרחשוון תש"י (17.11.1949) הועבר יחד עם כל חללי גוש עציון להר-הרצל בירושלים. אחרי נפלו נקבעה לפי פקודת המטכ"ל דרגתו הצבאית - סגן.

בהיותו בן שבע עשרה ומחצה כתב ביומנו:

"בזמן האחרון חשבתי מה צריכה להיות מטרת החיים? אדם חי בסך הכל זמן קצר מאוד. חייו עלולים להיות טובים או רעים, קלים או קשים, אבל הזמן יעבור מבלי שירגיש בכך. אדם זקן רוצה לחיות לא פחות מאשר אדם צעיר. שנות

הופק במערכת גלעד-לזכרם.
מרכז השלטון המקומי, יד לבנים ויחידות צה

ארגון יד לבנים
סניף ירושלים

עיריית
ירושלים

סגן פן אלדד ז"ל

חברה לקרב אשר נשארה בחיים מבין מגיני כפר עציון האחרונים מסרה, כי הדברים האחרונים אשר שמעה מפיו היו: "אותי חי לשבי- לא יקחו!" בחודש אייר תשי"א (1951) הופיע בהוצאת "מסדה" הספר: "סגן אלדד פן - קובץ כתבים". קיים חומר נוסף על אלדד פן הנמצא בתיק האישי שלו בארכיון בכפר-עציון.

לְאַלְדָּד

לא, על אודותיך, אלדד, לא אוכל לכתוב. נכון אני לספר מה התרחש שם. לספר את סיפורה של המחלקה, מחלקת פלמחאים, שקידמו את גורלם בהסתערות. בהכרה אילמת, בפשטות שהיא למעלה מכל אגדה. אך לדובב את דמותך, להביע מה היית אתה באותה מחלקה ובשבילה — זאת לא אוכל. הישות שהיית אתה, האדם והריע אלדד פן, והחלל הריק שהשתרר בכליוונך — לא, אין מלים לכך. אמנם הדיו נוזלת, בעט, אך בלב משהו עדין קפוא ועומד, ממש כבשעה האפלה היא, משהו מאובן בקפאון-תדהמה. איזו זעקת-כאב שלא נודעה מונחת כאבן. איזה בכי, שהיה ויישאר תמיד איום מכדי לבכותו, נתגבש לו כסלע — החלל הריק שהשארת בלכתך. חוששני שאהא מחלל משהו קדוש, בנסותי לנגוע בחלל זה, בכאב צורב זה, שהשארת אחריו בלבם של רעים וכל יודעיו.

וגדול הכאב שבעתיים משום ש"הכל כשורה" ו"עולם כמנהגו נוהג": שמש בגבעון אינה עומדת דום, אין איש נעצר להאזין לרגע לזעקה הגדולה, האילמת, ששרדה בשדה ההריגה. אין איש חש עצמו חייב דבר, אין איש שיהא לבו נוקפו לשאול את עצמו, בזכות מי הוא אץ ורץ וחי ורודף אושר בכרך והמונו, או בחיק השאננות הרעננה של כפרים. אין איש מתמוטט מעוצם השאלה: מדוע דוקא אני חי? כי — כולנו מיטיבים לשכוח.

ובתוך תרועת שכחה זו של מדינה מוקמת, הדוהרת אל מעבר לתקופה ופוסחת על החללים, מי יבין את הפרט — האדם אלדד. מי יבין מה היית, ונורא מזה: מי יבין מה יכול ועתיד היית להיות, אלמלא הורדת לטמיון את כל-כולך, את חלומותיך ואת כל שעמדת על סף הגשמתו, אלמלא שרפת את עולמך אישיותך, עולם שכולו טוהר וזוהר אנושיים, שכולו סיכויי התפתחות של כשרונות ויכולת. היתה כך מין מזיגה מופלאה של אינטלקט עם מצפון ער ותוסס. אכן הוא, הוא הדבר אשר קרד כל כך מאישיותך, הוא שהבליט אותך, שהבטיח כל כך, ואולי דווקא הוא, הוא שהביאך למעשה העקדה העצמית, לקטילת האדם-העולם, שעתיד היית לצמוח ולהיות.

אלדד, השעות הרבות גדושות החוויה שעשינו בצוותא הפלמחית על אותן פסגות, במצור, בצל הגורל שנחרץ, עומדות בי כמצבות. אף אז, ואולי דוקא אז, היית אדם מאד, שכן היית חי מאד, וידעת לחיות את הדברים בעמקות, עד תומם. תוך הגות והתפעמות של רגש. אומץ לבך, שהובילך עד מותך השמשוני, תחילתו היתה ביושרך הפנימי, באומץ שבו נותן היית לעצמך דין וחשבון, בגילוי הלב, במבט עיניך החושפני, שבעקבותיו היית מוקיע את המכוער והבלתי צלול שבנו, שבחברה. ועשית זאת בכך, שהדגמת מופת בעצם לבטיך המתמידים, שנתכוונו למזג את הכרת היפה והנעלה עם הגשמתו האפורה היומיומית.

אני זוכר איך הופעת לעיני לראשונה: עלם יפה, תמיר כשתיל ארז, מצח שהתבונה קורנה מתוכו ועינים — דומה שהעינים מביעות היו תשעה קבין מאישיותך. נאה היתה חזותך וכולה אמרה אצילות. ואל יפי החזות נודווג יפי נפש, חולם ורוקם תקוות ותכניות ושואף ונושם אויר פסגות ששאפת להשיגן. כזה היית וכזה הופעת. ומיד בהופיעך קסמת ונדלק בינינו ניצוץ הריעות.

אותו שקט נפשי הבא עם כיבוש עצמך, שהוכחת בקרב נבי דניאל, שעה שחבשת את אזניות האלחוט ושידרת את פרטי מצבנו הנואש בשליטה עצמית נפלאה ובקול מרעיף אמונה; הדמעה שנצנצה בעיניך בקולטך את פריסת השלום האחרונה מחלקה המכותר של השיירה; תחושתך את הזוועה שבדרוס המשורייני את גופות המתים; פעימת לבך לשמע פריסת השלום מן הבית וחרדתך לנעשה בו; השליכך את מיטב החיים שעמדת על סיפם, את כל עתידך שהיה מצפה לך — כל אלה יוצקים בי שתיקת אבל שאין לו ניחומים, וכל אלה נרות חיים הם, הדולקים באור נשמתך, נשמתך היקרה הצרורה בצרור החיים.

מירית גל-עד בג-לב-ע

סיפורה של בת המושבה

Mirit Gal-Edd
Bat-Sheva

עיצוב העטיפה: משה אש

צילום הפסל שעל גב העטיפה: אמיר ברנד

מסת"ב 965-405-010-2 ISBN

©

כל הזכויות שמורות

תשס"ה - 2005

דפוס חדקל בע"מ, תל-אביב

הוצאת מלוא בע"מ, היסמין 18 הרצליה - טל': 09-9574803

"פרחים מאלדד" – אחד באפריל 1949

שיחת טלפון מבוהלת מאסתר פן הועיקה את אורח ממשדרו, במטה משטרת מחוז ירושלים. אורח התנצל בפני נקודיו על שקטע את ישיבת העבודה, ויצא מיד לבית פן, שברחוב שלומציון המלכה (לשעבר רחוב הנסיכה מרי). אסתר קיבלה את פניו, נסערת, פניה החיוורים הסגירו את מצוקתה. ללא אומר הושיטה לו פתק שהמילים: "פרחים מאלדד" נכתבו עליו בכתב יד. אורח הציץ בפתק והתבונן באסתר במבט המבקש פרטים נוספים. "היום האחד באפריל, יום הולדתו של אלדד" הסבירה. "הבוקר פתחתי את דלת הכניסה, ועל השטיח שעל מפתן הבית, מונח זר פרחי בר, ופתק מצורף אליו". הוסיפה אסתר ופרצה בבכי, שכלאה בתוכה משעות הבוקר המוקדמות. אָבֶל נכנס לחדר, פניו אפורים, סבל וכאב ניבטו מעיניו. הוא התיישב על כסא סמוך לאסתר ואזרח. אסתר שברה את השתיקה הכבדה ששררה בחדר: "אתה חושב שיכול להיות שאלדד לא מת?" שאלה בלחש והמשיכה: "ייתכן שהוא פצוע? שבו? אולי הייתה טעות בידי הצבא?" אזרח, אף הוא המום מהפתק ומהפרחים, הבטיח לפנות מיד לכל הגורמים, כדי לבדוק את העניין. הוא עזב את בני הזוג המוועזעים והבטיח לחזור בהקדם. בהגיעו למשרדו, התקשר לבת-שבע, סיפר לה בקצרה את הסיפור והציע שתצא מיד לבית פן ותשהה עם ידידיהם. "אבוא מאוחר יותר לאסוף אותך" הבטיח.

בדיקתו היסודית של אזרח, לא הביאה בשורה אחרת מזו המרה, שהייתה ידועה מאז נפילת גוש-עציון. אין ספק. אלדד, בנם האהוב של אסתר ואָבֶל פן, נהרג בקרב הגדול על כפר עציון, ב־13 במאי 1948. אסתר ואבל פן נפגשו עם

חוזרים מהשבי, לא פסחו על איש היכול להוסיף פרטים על חיי בנם בגוש ובפרט על הקרב האחרון, שבו נלחמו כמאתיים לוחמים מצוידים בנשק קל, ועמדו בגבורה עילאית מול טנקים, נשק כבד והמון פרוע ומוסת, אכזרי וחסר מעצורים. אנשי הגוש קיבלו פקודה למסור את הנשק ולהיכנע, לאחר שאנשי הלגיון הערבי נתנו את דברתם, שישמרו ויגנו על הנכנעים מפני האספסוף צמא-הדם. לוחמי הפלמ"ח נוכחו עד מהרה, שהלגיון אינו עומד בהבטחתו ומתיר את דמם של השבויים. הם המשיכו בלחימה, ומשאולה התחמושת, הסתערו על האויב בידים ריקות, הצליחו להרוג חלק מהתוקפים, לקחו את נשקם והמשיכו בלחימה. הם נלחמו כאריות, עד טיפת דמם האחרונה. אלדד היה ביניהם. מהחוזרים מהשבי, שמעו על ידידותו עם נעמי טולמן, פלמ"חניקית, האחרונה שדיברה עם בנם ושמעו גם על יום ההולדת המשותף של נעמי ואלדד.

"למצוא את נעמי", זו הייתה מטרה שאליה נרתמו כולם. ידידים וחברים. גם בתשבע ואורח היו ביניהם. ממטה הפלמ"ח התקבלה כתובתה של נעמי ונמסר כי היא נלקחה בשבי ושוחררה עם הנשים והפצועים. המשוררת אנדה פינקרפלד-עמיר, שהייתה בקשר עם המשפחות השכולות וביניהן משפחת פן, שיגרה לבית טולמן מכתב ובו בקשה, שנעמי תיצור קשר עם משפחת פן, בירושלים, בהקדם.

הקשר בין נעמי למשפחת פן נוצר תקופה ארוכה לאחר שובה מן השבי. במשך השנים, התבררה התמונה ונודע הסיפור שלה: נעמי נפלה בשבי עם נפילת הגוש ב־13 במאי 1948 והיא בת עשרים. היא הייתה חובשת שהצטרפה אל מלווי השיירות לירושלים. "ב־27 במרץ 1948, בקיבוץ קריית ענבים", סיפרה נעמי "לא הצלחתי לישון ויצאתי החוצה לשאוף אוויר צח. גם שנתו של אלדד נדדה והוא שוטט בשטח. נפגשנו והתפתחה שיחה. הוא הציג עצמו וסיפר כי הוא פלמ"חניק מחטיבת 'הראל', ותפקידו – קשר. ידעתי מה משמעות התפקיד: חשוף לצליפות והפגזות, תפקיד מסוכן מאין כמוהו. לשאלתו, סיפרתי על היותי חובשת בליווי שיירות.

"אתה בחוץ, בפלוגת המוות" (כך קראו בפלמ"ח לפלוגות המסתכנות ביותר), אתה לא חושש?" "ומה איתך?" השיב, "איך ההרגשה להיות כלואה במשורייך? זה פחות מסוכן?"

"המשכנו בשיחה עד לשעות הקטנות של הלילה. הוא סיפר על בית הוריו, על אביו, צייר התנ"ך אבל פן, על מגורי המשפחה בירושלים. נדהמתי. חשבתי שאבל פן הוא צייר שמזמן אינו בין החיים. סיפרתי על משפחתי ועל חיי בתל-

אביב. דיברנו על החיים באופן כללי. התברר לנו במהלך השיחה, כי נולדנו באותו יום ובאותה שנה: אחד באפריל 1928".

למחרת יצאה שיירה לגוש עציון. לאחר פריקת הציוד שכלל נשק, מזון וציוד רפואי, התארגנו לחזור לירושלים. בקרבת הכפר הערבי נבי דניאל, נתקלה השיירה במחסומים. אנשי השיירה פרצו מחסום אחד ונתקלו במחסום שני, סלעים גדולים שהונחו על הכביש. כשניסו אנשי השיירה להתגבר עליהם, נפתחה עליהם אש כבדה מכל עבר. המקום הוקף אלפי ערבים מזוינים, משוללהבים ומוסטים. מפקד השיירה הורה לחזור מיד לגוש. ממאסף השיירה הצליחו ארבעה משורייני פלמ"ח ושלוש משאיות, לפרוץ את טבעת המצור ולחזור לגוש. בין החוזרים היו פצועים.

אלדד, האלחוטאי היה במשוריין המטה, אחד מארבעת המשוריינים שחזרו. למחרת היה אמור לצאת לחופשה. הוא נשאר עם ארבעים הפלמ"חניקים, שנתקעו בגוש בעל כורחם ונשארו בו עד הסוף המר.

יגאל אלון, מפקד הפלמ"ח, הגיע למחרת במטוס אל הגוש, אסף את הפלמ"חניקים ואמר: "אתם מתארגנים עכשיו כמחלקת פלמ"ח בגוש עציון. בהודמנות ראשונה נוציא אתכם מכאן". גם כעבור עשרות שנים זוכרת נעמי את דבריו: "אתם תצאו מכאן כצבא מנצח, לא מובס". המחלקה התמקמה במשאיות יצחק.

נעמי הייתה אף היא באחד מהמשוריינים שפרצו את המצור על השיירה וחזרו לגוש. היא הייתה בין הפצועים שהובהלו לבית החולים הקטן בכפר עציון. אלדד שמע על פציעתה של נעמי החובשת, שאך אתמול הכירה, וחש לבית החולים לבקרה. "פקחתי את עיני, לאחר שהוצאו ממני הרסיסים וראיתי את פניו המחייכות של אלדד" שחזרה נעמי, לאחר שנים, את האירועים. "הוא השתדל להיות לצדי בכל רגע פנוי".

הגוש היה נתון בהמתנה מאיימת. הכל חשו שקרבות עזים עומדים להתחולל באזור, מי יודע כיצד יעמדו בהם. תחושה עזה של שליחות מילאה אותם. בידם הופקד שלום ירושלים. הם היו נחושים לעשות הכל כדי למנוע את נפילת ירושלים. תושבי הגוש, הלוחמים ובהם הפלמ"חניקים, השתדלו שלא לעסוק במחשבות על העומד להתחולל.

נעמי ואלדד בילו את השעות הפנויות שהיו להם יחדיו. "דיברנו. דיברנו המון. אלדד חזר וסיפר על החיים בבית, בירושלים. שמו של צייר התנ"ך אבל פן היה מוכר לי. הוא הצטייר בדמיוני כדמות רחוקה, מחוברת לתנ"ך, לימים

ולתקופות אחרות. עובדה. הנה, אני נמצאת בחברת בנו, הפלמ"חניק, שמספר על בית הוריו בירושלים, על אביו ואמו, על אחיו הבכור, אתיאל. כולם מחוברים עכשיו לארץ ישראל, חיים וגרים בה".

נעמי סיפרה על בית הוריה בתל-אביב. על מותו של אביה, הרופא, כשהייתה ילדה קטנה. אמה, נישאה בשנית, לרופא, שהיה לנעמי אב אוהב ומסור. היא סיפרה לאלדד על לימודיה בגימנסיה "גאולה" ועל חברותה ב"צופים". ליום ההולדת המשותף שלהם, נוסף נושא משותף וקרוב ללבם, "הצופים".

"טיילנו בחיק הטבע. היה מקום שקראנו לו: 'גן-עדן'. סיבה מיוחדת? האביב". לאחר שתיקה קצרה הוסיפה: "הכל פרח. בשעות דמדומים, הנוף ההררי וצבע השמיים הכחול-אדום-זהוב, התמזגו בצבעי הפריחה. אם זה לא גן עדן, אז גן עדן מהו?" הוסיפה במשובה.

ב־4 במאי נערכה התקפה קשה על כפר עציון. הפלמ"חניקים ממשואות יצחק הוועקו לכפר. הם עמדו עשר שעות רצופות תחת אש כבדה והחזיקו מעמד. ההתקפות הרצחניות והסתערות ההמונים לא איחרו לבוא. כל הכוח הוועק להגן על מרכז הגוש, כפר עציון. הקרב היה קשה, הכוח החזיק מעמד. היו אבדות, אולם המתקיפים הובסו. הפלמ"חניקים חזרו לבסיסם במשואות יצחק. הכל ידעו כי הרגיעה זמנית וכי נכונו להם קרבות קשים. הקרב האחרון היה ב־13 במאי. האויב מצויד בטנקים ובנשק כבד, מלווה בהמון מזוין ומוסר, שעט לעבר הגוש והקיפו. משאולה התחמושת בגוש, נלחמו מגיניו בידיים ריקות ובגבורה עילאית. אלדד רץ לקרב תוך שהוא צועק לעבר נעמי: "חכי לי כאן". ומיד חזר בו מבקשתו וצעק בכל כוחו: "אל תחכי לי, אחד מאתנו צריך להישאר בחיים כדי לחוג את יום ההולדת".

היו נפגעים. פצועים הובהלו למרפאה מאולתרת ומספרם עלה מרגע לרגע. ידיה של נעמי מלאו עבודה, לצדו של ד"ר וינצברג. "מפנים פצועים למנזר בכפר עציון מיד - ואת יוצאת אתם" נחתה עליה הפקודה. "אני לא עוזבת עד שאלדד חוזר" השיבה בצעקה.

"את יוצאת מיד עם הפצועים למשואות" שאג לעברה אברשה תמיר, אחד המפקדים במקום.

"אתה חי"ש ואתה לא תפקד עלי" השיבה בצעקה. "אני פלמ"ח".

"צעקתי. הייתי בהיסטריה ולא ידעתי מה לעשות" היא משחזרת בהתרגשות. "סטירת לחי מצלצלת החזירה אותי למציאות. היה זה ד"ר וינצברג שסטר לי והורה לי בשקט לצאת עם הפצועים מיד. נאלצתי לציית". אמרה בלחש וסיכמה: "כך בעצם ניצלו חיי".

היא שתקה. מבטה היה מופנה למקום אחר, לזמן אחר. אחרי זמן מה, חזרה

לשיחה: "לאחר שטולטלנו לחברון ומשם לבית לחם, נלקחנו - הנשים והפצועים - עליידי הלגיון למחנה שבויים בירדן. שהינו שם חודש ימים. הצלב האדום, שאמור היה להגיע מיד עם בואנו למחנה, בושש משום מה להגיע. כך, רק לאחר חודש ימים זכינו לביקור שהביא לשחרור הפצועים והנשים. 'אנחנו נמצאים במחנה אום אל ג'מאל, 120 ק"מ צפונה מרבת עמון, על הכביש הראשי רבת-עמון - בגדד'. משפט זה שיננתי מרגע שנודע לנו על השחרור ההולך וקרב. 'מוכתאר השבויים' (תואר של ראש כפר ערבי, שהושאל ושימש גם לכינוי של ראשי כפרים עבריים. בהקשר זה הוא מתאר את נציג השבויים) חזר ושינן אותו באוזני והורני למסור מידע זה, מיד, לאלה שיקבלונו בבואנו ארצה. עד היום, חמישים וחמש שנה לאחר האירועים, אני זוכרת את תוכן ההודעה הקצרה שהייתי אמורה למסור." מספרת נעמי כשחיוך שובב מתגנב לעיניה החומות, העצובות.

לאחר השחרור, שירתה במטה הפלמ"ח ונבחרה, מבין מספר מועמדות, להיכלל במשלחת הסברה של צה"ל שנשלחה לארצות הברית, מטעם "המגבית היהודית המאוחדת". עם שובה, סיפרה לה אמה כי משפחת פן מירושלים מבקשת ממנה לבקדם בהקדם. הביקור בבית פן העיק עליה. היא דחתה אותו בתירוצים שונים. רק לאחר לחצים בבית, החליטה סוף סוף לנסוע לירושלים ויצאה לדרך.

"לא זכורים לי פרטים רבים מהתקופה ההיא. הכל נראה לי מטושטש ובלתי ברור" הסבירה כמתנצלת והמשיכה את שחזור המאורעות: "הגעתי אל הבית ברחוב שלומציון המלכה, עליתי אל הקומה השנייה. הדרך אליה נראתה לי ארוכה ומייגעת, ומגיעה בסופה ל"קצה השמיים". לא ידעתי מה לומר להם, להוריו של אלדד. עוד לפני שהגעתי, הרגשתי מחנק בגרון. צלצלתי בדלת. הגב' פן, שבמשך הזמן קראתי לה אסתר, קיבלה אותי בחום מאופק. על קירות חדר האורחים הגדול היו תמונות מהתנ"ך. על שולחן קטן, צמוד לקיר המרכזי של החדר, הייתה תמונה ממוסגרת של אלדד ולידה אגרטל זכוכית עם ורדים. אלדד שהכרתי זמן קצר לפני מותו והייתי מיודדת אתו. היא הביטה בפני. לא ידעתי מה לומר לה. אינני יודעת כיצד היו מתפתחים הקשרים בינינו לו היה אלדד היום אתנו" משחזרת נעמי את הפגישה ההיא. "את היית האחרונה מבינינו שראית אותו בחיים" אמרה אסתר בשקט. "ספרי לי עליו."

"סיפרתי לה על פגישתנו בקריית ענבים ולאחר מכן בגוש. לא יכולתי לספר לה את אשר ביקשה לשמוע. לא! לא היה בין אלדד לביני רומן סוער. רציתי

לסיים את הביקור ולחזור הביתה." "הישארי אתנו לפחות מספר ימים. אנחנו רוצים להכיר אותך ולשמוע עוד ועוד ממך" הפצירה בה אסתר. אָבֶל הצטרף אל השתיים מאוחר יותר. הוא האזין ושתק.

"בת־שבע, ידידת משפחה, הגיעה והצטרפה לבני המשפחה. היא לחצה את ידי בחום וחייכה אלי חיוך רחב. חשתי הקלה בחברתה. המשכתי לספר לבני הבית על הקרב האחרון, על ההליכה לשבי. השתדלתי לפסוח על הרגעים האכזריים שעברנו בגוש כדי לא לצער את ההורים השכולים."

נעמי נעתרה לבקשה להתארח בביתם. היא קבלה את חדרו של אלדד. בת־שבע דפקה על דלת החדר כדי להיפרד ממנה, טרם הלכה לדרכה. "אני חושבת שהיא רצתה לדבר אתי אך התחרטה, ושוב נפרדה ממני בידידות והלכה".

נעמי שהתה עם בני המשפחה יומיים. ביום השלישי הזמין אותה אָבֶל להיכנס עמו לסטודיו שלו. היה זה חדר גדול ומואר, עם דלת יציאה למרפסת גדולה שהכניסה את העולם פנימה. על כך מספרת נעמי: "אני רוצה לצייר אותך, אמר אָבֶל בלי להמתין לתגובתי. הוא הורה לי לשבת על הכסא בחדר. הוא בחן את פני. התבונן והתבונן ואני נלחצתי. לא רציתי שיצייר אותי והיה לי קשה. רציתי לברוח. ביקשתי רשות ללכת לשירותים. הלכתי לחדר שהועמד לרשותי, אספתי את חפצי, אמרתי שלום רפה ועזבתי את הבית. הדרך הביתה לתל־אביב נראתה ללא סוף. רציתי לשכוח את הביקור המעיק שהיה כבד ומחניק".

בת־שבע שמעה מאסתר את הסיפור והגיעה למסקנה חד משמעית: "אין לי ספק" אמרה לידידתה בביטחון "נעמי טולמן היא זאת שהביאה את הפרחים ושמה אותם, עם הפתק, על מפתן דלת ביתכם." היא הפסיקה לרגע את דיבורה והמשיכה: "נעמי ואלדד נולדו באותו יום. כפי שסיפרה לכם, הם הבטיחו זה לזו, שאם אחד מהם ייפגע, יחגוג השני את יום ההולדת של שניהם. הגיע יום הולדתו של אלדד והיא הגיעה עם זר פרחים עד הדלת. לא היה לה אומץ להיכנס. היא כתבה את הפתק, צירפה אותו לזר והסתלקה. היא נהגה כפי שצעירים הנתונים בסערת נפש מגיבים. היא לא חשבה עד הסוף. היא פעלה בתמימות ולא תיארה לעצמה מה פתק קטן יכול לחולל" סגרה בת־שבע על נעמי. "אל תכעסו עליה. היא ודאי לא התכוונה לאשר ארע. היא נקלעה לסערת רגשות ולא ידעה איך לצאת מזה. הזמן יעשה את שלו" המשיכה בת־שבע. "היא תתבגר, תקים משפחה משלה, תראה אחרת את החיים והמאורעות. יום אחד היא תופיע ותספר על זר הפרחים. זה יכול להיות בעוד שנה, עשר שנים ואולי יותר, אבל היא תגיע" ניבאה בת־שבע.

הזמן עשה את שלו. נעמי נישאה, ילדה ילדים, אך לא שכחה. כמו בימים שלפני נישואיה, לאחר הבאת הגופות משדה הקרב וקבורתן בקבר אחים, נעמי הגיעה והיא ממשיכה להגיע מדי שנה, ביום הזיכרון לחללי צה"ל, לבית העלמין הצבאי בהר הרצל בירושלים, שם היא ניצבת עם משפחת פן, ליד האבן שעליה חרוט שמו של אלדד פן לצדם של חבריו, הנופלים בגוש עציון.

"נעמי, האם את היית זאת שהניחה זר של פרחי בר על מפתן בית פן באחד באפריל 1949?" היא נשאלה באותה שיחת שחזור האירועים, לאחר חמישים וחמש שנה.

"אינני זוכרת. זאת הייתה תקופה קשה, מעורפלת ועמוסה. ליוויתי שיירות, השתתפתי בקרבות, נפצעתי, הגוש נפל, הרוגים, פצועים, הייתי בשבי, כל זה תוך תקופת זמן קצרה."

"הסיפור ייכתב בספר. האם את רוצה לעבור עליו בטרם יובא לדפוס?"
 "לא, עשי בדברים כרצונך" השיבה חד משמעית. ניכר בה, כי הימים ההם, לפני חמישים וחמש שנה, מעיקים, כואבים ומרגשים אותה עד עצם היום הזה.